

The Project Gutenberg eBook of Iloisia juttuja IV

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Iloisia juttuja IV

Author: Kaapro Jääskeläinen

Release date: July 9, 2007 [eBook #22027]

Most recently updated: January 2, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ILOISIA JUTTUJA IV ***

Produced by Tapio Riikonen

ILOISIA JUTTUJA IV

Kirj.

Kaapro Jääskeläinen

Vihtori Kosonen, Helsinki, 1908.

SISÄLLYS:

Amerikan matkalta
Avioliitto ja ijän pituus
Hän oli herrasmies
Kouluajan ylistys
Kuinka jouduin naimisiin
"Nuoren Suomen" työpäivä
Miten mustalaiskysymys on ratkaistava
Huoneita vuokraamassa
Työväen sivistyskantaa kohotettava
Omatunto
Kissan päivät
Tonkivan veljemme puolesta
Isänmaata etsimässä
Vastarannan kiiski
Kun punnitaan kukkaro taskussa
Mitä saa syödä
Jonas paratiisissa

AMERIKAN MATKALTA.

Maailman paras laivayhtiö.

Se on tietysti Suomessa, nimeltään "Suomen Höyrylaiva-Osakeyhtiö". Omistaa paljon suuria aluksia, nauttii suurenmoista valtioapua, ehdotonta luottamusta sekä koti- että ulkomailla j.n.e. Sellaisen mahtavan ja kuuluisan yhtiön pääkonttoriin Helsingissä menin kuulustelemaan matkasuuntia, piletinhintoja y.m. asiaan kuuluvia seikkoja. Paljo siellä oli tietävän näköisiä turpeita ukkoja ja näppäriä nuoria miehiä, mutta kun aloin kysymyksiäni esittää, ei niihin tiedetty vastata mitään. "Ne herrat ovat aamiaisella nyt", sanottiin — ja olivatkin sillä tiellä ensimmäisen viikon ajan, kun konttorissa kävin. En osannut koskaan tulla muuna aikana kuin juuri sen heidän "aamiaisensa", tulimpa sinne sitte ennen tai jälkeen puolisen.

Viimein kuitenkin osuin paikalle sellaisella ajalla, jolloin varsinainen asiantuntija piti "aamiaisen" väliä. Oli pitkä, synkeäsilmäinen nuori mies ja kärsivällisesti kuunteli kyselyjäni. Paha vaan, ettei hän katsonut tarpeelliseksi niihin vastata. Kysäsihän vihdoin:

"Millä linjalla Te tahdotte matkustaa?"

"Linjallako!" tokasin minä. "Eikös tästä mennä *laivalla*?"

Mies rupesi nauramaan. Selitti tarkoittaneensa, että minkä linjan laivalla. Silloin välähti mieleeni, että olin jossakin vanhoissa sotahistorioissa lukenut "ruotsalaisista linjalaiivoista", mutta kun en muistanut nähneeni niistä mitään tietoja parin viimeisen vuosisadan kuluessa, ajattelin niitä liian vanhoiksi viemään Atlannin yli niinkin kallisarvoista tavaraa kuin minun ja Lienani persoonia. Sentähden tavottelin jotakin uudenaikaisempaa ja luotettavampaa.

"Eikös tätä väliä kulje englantilaiset tai amerikkalaiset laivat?"

"Kyllä kulkee." Ja sitte hän valmiiksi painetusta kirjasta ilmoitteli joitakuuta hintamääriä, tekemättä kuitenkaan mitään selkoa siitä, mistä syystä toinen tie oli halvempi kuin toinen.

"Onko laivoilla eroa?" kysyin.

"Luonnollisesti", sanoi mies, ja naurahti taas, mutta piti omana salaisuutenaan, mikä ero niillä oli.

Sekä hinnan että matkan puolesta näytti minusta edullisimmalta ostaa pilettejä Bostoniin ja sitte Kanadan Pacific radan kautta Nanaimoon. Parin päivän perästä käskettiin tulla pilettejä hakemaan. Meni siihen sentään useampiakin päiviä, ennenkuin osuin kiertämään nuo aamiaisajat. Lippu oli tahtoni mukainen, Bostoniin ja sieltä rautatielle. "Anchor" (Ankkuri) linjalle se oli.

"Paljoko saa ottaa tavaraa mukaan ilman eri maksua?" kysyin vielä.

"Niin paljo kuin tarvitsee", vastasi nuori mies.

Kaduin jo, että olin myynyt huonekalujanikaan, koska niitä olisi saanut noin vaan summakaupalla viedä. Paitsi pienempiä käsissä kannettavia tavaroita otin mukaani ainoastaan yhden matka-arkun, josta eräitä lautoja tuli perille asti ja hiukan sisällystäkin, mutta vaikka käytettävänäni oli kaksi piletteä, sain vielä loppumatkalla niistäkin räppeistä maksaa "ylipainoa." Sen verran piti paikkaansa se "niin paljo kuin tarvitsee." Ei myöskään annettu pienintäkään neuvoa tai valaistusta matkan ja matkatavarain suhteen. Nyt vasta nähdessäni arkkuni säpäleinä tiedän, ettei mikään muu kestä tätä väliä kuin rautakirstu. Niin säälimättä heitellään tavaroita joka käänteessä, eikä vähääkään huolita, vaikka kuinka kalliit muistot sillä tavoin tippuisivat pitkin tietä. Päinvastoin tekevät laivojen ja rautateitten miehistöt kaiken voitavansa saadakseen matka-arkut rikki ja siten lastin kevyemmäksi. Ne ovat sentähden varustettavat samaan tapaan kuin kassakaapit rosvojen särkemisyriä vastaan.

Yhtä vähän piti piletin matkasuunnitelma paikkaansa. Bostonia en ole vielä tätä kirjottaissani nähnyt enkä Kanadan Pacific rataa, sillä meidät tuotiin New Yorkiin ja sieltä Yhdysvaltain rautateitä Seattleen, niin että vasta Victoriassa tulin Kanadan alueelle. "Anchor" linja ei kuulu ollenkaan kuljettavankaan matkustajia sitä kautta kuin minä olin aikonut. Mutta sitä ei Suomen Höyrylaiva-Osakeyhtiö tiennyt — tuo maankuulu suurliike, maan kuulu, veen valio — ja vielä vähemmän tiesin sitä minä. "Anchor" linjan laivaan tultuani näin, että sinne oli eksynyt vain aniharvoja suomalaisia, kaikki semmoisia, jotka eivät heidän linjoistaan mitään tienset. Ne uhrattiin tälle linjalle, kaiketikin yhtiöitten liikevälien ylläpitämiseksi.

Suomesta kuljettaa Höyrylaiva-Osakeyhtiö siirtolaiset Hulliin "Arcturus" ja "Polaris" laivoilla. Olin kuullut näitten laivojen surkeudesta niin paljon valituksia, että päätin mennä sen matkan toisessa

luokassa. Siellä oli kyllä väljää ja mukavaa, hyvä ruoka ja kohtelu, niin että omasta kohdastani minulla ei ole mitään vihan kaunaa yhtiötä vastaan.

Mutta kaiken tuon mukavuuden me saimme siirtolaisten kustannuksella. Heillä oli ahdasta, likaista, huono ruoka ja vielä huonompi kohtelu. Luulisi tosiaan yhtiön, joka verrattomasti suurimmat matkustajatulonsa saapi siirtolaisista, pitävän heistä edes jonkunlaista huolta. Mutta noita satoja henkiä varten on varattu ainoastaan pieni osasto laivan kokassa, samalla kuin kolme neljäsosaa laivan alasta on annettu muutaman kymmenkunnan luokkamatkustajan herrastelusaleiksi. Siirtolaiset saavat olla sikin sokin, miehet ja naiset kuin sillit tynnyrissä, lapset jaloissa. Vuoteina iletävän likaiset polstarit ja tyynyt, jotka Hulliin tullessa heitettiin mereen, luultavasti jonkun tarkastuksen pelossa. Ainoastaan muutamilla vuoteilla oli peiteriekaleita — niin täynnä syöpäläisiä, että melkein itsestään liikkuvat. Ruoka valmistettiin kehoista aineista, sopat, puurot ja kuorimattomat perunat, sekasin samoihin astioihin, joista niitä tappelulla sai ammentaa kuppeihinsa. Meritaudin vallitessa ruokavarasto aina sai tuntuvia lisiä oksennuksesta, ja kaikki vaan pantiin menemään täydestä. Syötyä kupit ja muut syömäkalut pesemättä koottiin suureen säkkiin, josta ne samanlaisina kaadettiin likaiselle, oksennusta kuohuvalle kannelle, kun taas tuli uuden aterian aika. Näin ollen yhtiö menettelee varsin käytännöllisesti myydessään matkalippuja yksinomaan ruuan yhteydessä, sillä harvalla riittää sisua syödä tällaisissa oloissa montakaan kertaa, joten laivan ruokavarat säilyvät melkein semmoisinaan kuukausmääriä.

Kaiken järjestyksen puute edistää epäsiiveellistä elämää matkustajain kesken. Laivaväki on siinä hyvänä esimerkkinä. Naisten sivu merimiehet tuskin kertaakaan pääsevät koskematta heihin ja hyväilemättä. Muita kohtaan heidän käytöksensä on raakaa ja röyhkeää, niin että töintuskin vältetään käsiryssä. Aito suomalainen hävyttömyys esiintyy päällikkökunnankin kohtelussa. Siivo puhuttelu kuuluu harvinaisuuksiin. Suurella huolella on laivojen miehistöksi valittu umpiruotsalaisia, jotta osaisivat mahdollisimman suurimmalla ylenkatseella kohdella suomalaista siirtolaista.

Jos Suomen Höyrylaiva-Osakeyhtiön tarkoituksena on ollut järjestää olot tällaisiksi sentähden, että jokaiselle lähtijälle tulisivat mukaan mitä karvaimmat muistot synnyinmaasta ja sen kautta koti-ikävä karkottuisi, on yhtiö täydellisesti onnistunut saavuttamaan tarkoituksensa.

Mutta se ei liene ollut tarkoituksena. Sillä — nyt vasta seuraa hävyttömyyden huippu — perille päästessä vaadittiin siirtolaisia allekirjoittamaan todistus, jonka mukaan heitä oli kuljetettu puhtaissa, tilavissa hyteissä, makuutettu hyvillä vuoteilla, olivat saanee kyllältään maukasta ja ravitsevaa ruokaa, nauttineet hyvää kohtelua j.n.e. Tuota todistusta arvatenkin vast'edes käytetään uusien uhrien houkuttelemiseksi. Jotkut ruotsalaiset pöllöpäät siihen tällä kertaa panivat nimensä, mutta suomalaisia ei millään saatu tahallista törkeää valhetta todistamaan. Aikoivat sensijaan Amerikkaan päästyään kyhätä vastalauseen sitä vastaan. Siihen minäkin sydämestäni yhdyin.

Näin menettelee se yhtiö, jonka suomalais-amerikkalainen sanomalehti "Siirtolainen" kertoo "osottaneen todella haluavansa harrastaa siirtolaisten parasta", se kun on lähettänyt erään kapteenin tutkimaan siirtolaisten kuljetusta — yhtiön omissa laivoissa! Jos yhtiö todella taikka leikillä jotakin parannusta aikoi, voisivat sen rasvamahat johtajat itse nähdä, kuulla, haistaa ja maistaa aivan tarpeekseen jo Helsingin tai Hangon satamissa, ilman sen pitempiä tutkimusmatkoja. Mutta sellaisista aineksista kuin tuokin yhtiö on koottu, ei voi mitään parempaa toivoa.

Toisessa luokassa.

Luomistarun mukaan on ihminen — alussa sama kuin "mies" — luotu maan tomusta, ja nainen luotu miehen kylkiluusta. Mutta minun Lienani on tässä kohden poikkeus muista naisista. Häntä ei ole luotu miehen kylkiluusta, ei ainakaan minun, sillä ne ovat kaikki tallella. Ei häntä voi sanoa edes kalanluista kyhätyksi, vaikka hän nuorempana on pitänyt korsettia. Ne hän on hyljännyt jo aikaa, joten hän nykyään on miellyttävän pehmeä kosketella.

Lienani on kuin onkin maan tomusta luotu. Mutta ei ylimalkaan maan tomusta, vaan erityisesti ja yksinomaan Suomenmaan tomusta. Kun hän tuli mukaan, tuntui kuin olisi kappale Suomenmaata lähtenyt kanssani harhailemaan tuntematonta tulevaisuutta kohden.

Hän se itkusilmin minulle huomautti, että nyt sitä ollaan aikeissa jättää isänmaa. Minä en olisi koko juttua muistanut, kun Helsingin rannassa heittäysin pitkälleni samettisohvalle "Arcturuksen" perähytissä. Olin siellä kuin kotonani, enkä aikunut vaivata päätäni tai sydäntäni millään haikeilla ajatuksilla. Passit ja muut paperini olivat reilassa, matka-arkkuni lastiruumassa, aatokseni Amerikassa, ja itse tässä hyllyvällä vuoteella. Synkkä syys-yö peitti Suomen muistorikkaan pääkaupungin. Rauhassa ne nyt siellä vetelivät unia isänmaan pylväät, kapitalistit, santarmit, kasakat ja kaikki. Olisi nyt vaan laiva irrottanut köytensä, en olisi mitään tiennyt erohetken katkeruudesta.

Mutta laiva ei pitänyt kiirettä, eikä tässä loikoessani unikaan tullut silmiini. Kuulin huudettavan Kaapraa oven takana. Vaadittiin tulemaan kannelle. Jollain tavalla oli Työväenyhdistyksellä saatu tietää lähdistäni, ja sieltä oli joukko parhaita taistelutovereita rientänyt rantaan. Toisessa ryhmässä seisoivat metodisteja, saattamassa jotakuta uskovaistaan. Ne virittivät virren, josta oli seurauksena, että meidänkin väki loihe laulamaan. "Käy eespäin väki voimakas!" kajahti ensiksi ja "Proletaarilaulu" lopuksi, silloin kun laiva jo käänsi keulaansa ulapalle päin.

Tällaiset juhlallisuudet niihin kuuluvine kättelyineen, kukkavihkoineen ja huiskutuksineen muuttivat lähtötunnelman kokonaan toiseksi kuin olin aikonut. Yksi mies Suomesta sinne tai tänne ei merkitse mitään, niin olin ajatellut, — korkeintaan joku kirous jälkeen ja vahingon-ilon irvistys. Mutta nyt tuli onnentoivotuksiakin.

Hangossa näin siirtolaisia tuotavan kuin kanaparvea. Agentti kulki edellä, kädet levällään, huutaen ja huitoen kuin rajamies, ja vaatien kävelemään milloin hiljempaa, milloin kovempaa, ilman pienintäkään aihetta, vain huvikseen, rillatakseen "pitkätukkien" kanssa. Näkyi olevan aika velikululta miehekseen.

Hangossa se vasta tuli lopullinen ero synnyinmaasta. Saattoväkeä oli sielläkin paljon rannassa, mutta minua ei kukaan tuntenut. Siellä liehuttivat nenäliinojaan illan pimeässä. Laivan siivoojanaiset käyttivät tilaisuutta pöytäliinojen puhdistamiseen, huiskuttaen niitä laivan partaalla, ja siihen vastattiin rannalta yhä kiihtyvällä innolla, kunnes pimeys peitti kaikki. Näkyi enää vain muutamia tulia pimeästä yöstä, ja hetkisen kuluttua oli "Hankoniemen silmän" ystävällinen vilkutus ainoana hyvästijättönä kotimaasta. Viimeinen yö Suomen merirajan sisäpuolella — kukapa niitä ristiriitaisia ajatuksia jaksaa kertoa; tulkita niitä keskenään taistelevia tunteita, ja ketäpä ne huvittanevat? Jääkööt sinne, minne jäivät — joshan eivät joskus jälessäni rientäne ja vaatine takasin palaamaan.

Mukava makuusija ja hyvät ruuat laivassa lepyttivät hetkeksi Lienani isänmaan-kaipuun. Matkatoverit olivat myös hauskaa väkeä. Ensinnäkin joukko suomea puhuvia nuoria konttoristeja, jotka aikoivat mennä Kööpenhaminan kautta Hampuriin; aina hymyilevä pariisilainen, joka oltuaan puolitoista vuotta umpisuomalaisella paikkakunnalla, osasi suomea pian puhtaammin kuin me, ja vei Pariisiin mukanaan suomalaishempukan kainaloiseksi kanakseen (tosin ranskalaiseen tapaan — vihkimättä); oululainen konttoristineiti, ollut ennen Amerikassa, puhui englanninkieltä ja entisten kokemustensa opastamana kuletti kerallaan suurenmoisen varaston ruokatavaroita, joita auliisti tarjosi toisillekin; leikkotukkainen neiti — vähä harmaissa jo —, joi olutta ja poltti tupakkaa kuin mies, mutta kuultuaan, että se Amerikassa herättäisi epäedullista huomiota, päätti luopua noista tavoista, koska ei tahtonut "tuottaa häpeää Suomen naisille"; kaksi hauskaa tanskalaista laivuria, jotka olivat ylenmäärin ihastuneita suomalaisiin kansanlauluihin; nuori maalaispariskunta jostakin Satakunnan sydänmailta, ja sitte se metodistinainen, jolle Helsingin rannassa oli virret veisattu. Siinäpä ne olivatkin toisen luokan matkustajat kaikki.

Hangosta lähdettyä hiukan tuuli, josta oli seurauksena, ettei naisia näkynyt aamiaispöydässä ainoatakaan. Satakunnan mies tuli uljaasti pöytäan, alotti kaalin syönnin ja otti ruokaryypyn, mutta sai sitte asiaa kannelle — emmekä nähneet häntä senjälkeen kahteen päivään, enempää kuin hänen nuorta vaimoiansakaan. Jakoivat kaiketi tunnollisesti elämän myötä- ja vastoinkäymiset.

Mutta aukealla Itämerellä oli nähtävänä viehättävä värisointu: valkoinen vahto vaaleanvihreän aallon harjalla, taivas vaaleansininen, pilvet vaaleanpunaiset...

Etukannella parveili siirtolaiskansa, miehet tarkastellen laivan taklausta tai oukaillen taivaanmerkkejä, naiset suorien hivuksiaan. Toiset olivat merisairaita. Eräsikin äiti makasi kannella niin voimattomana, ettei jaksanut jäsentä järkäyttää, kolme pientä lasta itkien ympärillä. Kun vielä muistan, kuinka armottomasti vaimoja ja lapsia raastettiin ja tuupittiin siirtolaismajoissa y.m. tungospaikoissa, varotan hartaimmasti kenenkään kutsumasta Amerikkaan perhettään muuten kuin sovittamalla niin, että he saavat luotettavan miehen turvakseen matkalla.

Kööpenhamina oli Lienan mielestä pienempi, likaisempi ja monin verroin ikävämpi kaupunki kuin Helsinki. Eikä minulla ollut sydäntä väittää vastaan. Ikävä oli ilmakin, sateinen. Näköjään olivat tanskalaiset pyöreän pehmeää väkeä, niin että tuskin saattoi uskoa tuon kansan kerran maailmassa pitäneen vallassaan Englantia, Norjaa, suurta osaa Ruotsia, Itämeren etelärannikkoja aina Rääveliä myöten, vieläpä ryöstäneen Suomen Turkuakin. Mutta ehkä olivat silloiset tanskalaiset luisevampia kuin nämä nykyaikaiset meijerimiehet. Tilaston mukaan juopotellaan Tanskassa kovasti, ja sepä se lamauttaa tarmon kansasta, samalla kuin pöhöttää ruumiin.

"Myrskyinen Pohjanmeri" oli meidän mennessämme rasvatyyni. Kaikki olivat jo vironneet ja koettivat ruokapöydässä mahdollisuuden mukaan ottaa velkansa takaisin. Syksy oli unhottanut muut pahat tapansa, paitsi sadetta vihmoi alinomaa. Senkin vuoksi uni maistui mainiosti, ja sitte makuun päälle hyvät ruuat.

Sumujen maa.

Enemmän kuin luvallisesti rohkea on sillä miehellä ollut mielikuvitus, joka on teoksensa nimeksi keksinyt sanayhtymän "*Iloinen Englanti*." Rikas voi Englanti olla, ylpeä vapaista laitoksistaan ja alusmaittensa laajuudesta, valtias merellä ja mikä hyvänsä, mutta iloinen se ei saata olla — tämä ikuisten sumujen, alituisten sateiden ja ainaisen savun maa. Helvettikin on hauskempi, sillä eihän siellä toki aina sada.

Jo kauas merelle ulottuvat Englantia verhoavat sumu- ja savupilvet. Täytyi uskoa, mitä monasti olin kuullut, että Lontoossa on paljon ihmisiä, jotka eivät ijässään ole kertaakaan nähneet aurinkoa. Kuinkahan suuri nautinto sellaisillakin ihmisraukoilla on Jumalan luonnosta ja elämästään! Jo ensi tutustuminen kivihiilen savuun saattoi minut vihamieheksi koko kivihiilelle. Nyt pidän tuota ainetta ihmiskunnan neljäntenä vitsauksena, yhtä pahana kuin kirkko, viina ja kullan mahti.

Hulliin päästessä kului lähes kokonainen päivä odotellessa nousuvettä, tullauksessa ja siirtolaisten lajittelussa. Eri linjoille menevät jaettiin eri parviin, joista ei ollut lupa mihinkään poistua.

"Ei ne buurit sentään vielä ole kaikkia enkelsmanneja kerinneet ampuu", oli jonkun siirtolaisen ensimmäinen havainto laiturille tullessa. Olihan niitä siellä vielä koko joukko, pitkiä komeita miehiä. Mutta sodan vaikutuksia tuntui kaikkialla. Hevosiakaan ei ollut enää jällellä muuta kuin niin suunnattoman suuria, ettei niitä oltu saatu mahtumaan mihinkään kuljetuslaitoihin. Niin isoja hevosia ei kukaan meistä ollut ennen nähnyt. Jalatkin olivat paksut kuin kuusen juurakot ja kauhean karvaiset. Mutta pantiinkin niille kuormaa, pienen laivan lasti itsekullekin.

Toinen sodan vaikutus tuntui tullissa. Suomessa oli minulla sellainen käsitys, että Englanti yhä vieläkin on vapaakaupan maa ja että tullaus siellä sentähden on vain muoto-asia. Mutta buurisodan äärettömät kustannukset kootaan väkijuoma-, tupakka- ja kivihiiliveroilla, jonka vuoksi juoma- ja tupakkatavarat nykyisin ovat Englannissa hirveän kalliit. Niinpä maksaisi vaivan kuljettaa niitä aineita muista maista, jos ei olisi tullin esteenä. Salakuljetuksen varalta nuuskitaan matkustajainkin tavarat. Mutta selvästi näkyy, että tämän vapaan maan viranomaiset vastenmielisesti tekevät tehtävänsä, jota he sydämessään pitänevät ala-arvoisena. Ei sinnepäinkään ole sitä innostusta kuin Terijoen tai Valkeasaaren tullimiehillä. Useimmilta he ainoastaan kysäisivät, oliko arkuissa sikareja tai muuta kallista tupakkaa. Jos siihen vastasi kieltävästi, ei arkkuja vaadittu aukasemaan. Mutta joka ei osannut vastata mitään, pian joutui avaamaan. Niinpä suinattiin tarkoin senkin metodistinaisen käsilaukku — hän kun oli umpisuomalainen — ja tullimiesten iloksi löytyi siitä sikarilaatikko, mutta tarkemmin tutkittaessa havaittiin sen sisältävän hänen ompelutarpeitansa.

Sitte lähdettiin meitä pimeässä ja sateessa viemään pitkin Hullin kuraisia katuja. Oli siinä kiertelemistä. Oppaamme aina käänteissä laski, että lukumäärä oli täysi, ja väliin jätti meidät hetkeksi seisomaan kadulle siksi aikaa kun itse pistäisi kapakassa ryyppyllä. Minkäs hänen teit? Mihinkään et osannut omin päin ja haukkumaan et kyennyt tuntemattomalla kielellä. Toisinaan liittyi saattojoukoksemme likanaamaisia katupoikia, pitäen vihoviimeistä lystiä. Ja syytä heillä oli, sillä hassunnäköistä matkuetta me tosiaan olimmekin. Liena jo alkoi tuskaantua. Mutta hän rauhottui, kun selitin aseman luonnolliseksi. Nyt emme enää olleet ihmisten kirjoissa, vaan siirtolaisten. Toinen luokka mukavuuksineen, ihmisarvoineen kaikkineen oli nyt ollutta ja mennyttä.

Vihdoin tulimme likomärkinä kurjannäköiseen siirtolaismajaan, mutta meitä ei viety sisälle huoneihin, vaan pihalle katoksen alle, koska meidän vielä samana iltana piti päästä junalla jatkamaan matkaa. Täällä tarjottiin kahvia, oikeata siirtolaiskahvia, joka täst'edes oli kauhunamme koko matkan aina perille saakka. Suomessa ei löydy mitään, mitä voisin sen makuun verrata. Mahdollisesti saisi sitä syntymään, jos keittäisi sekasin tervaa, siirappia ja piimänsintua — kolmia kutakin — sillä niille kaikille se maistui. Liena joi sitä ainoastaan tämän kerran ja uskoi sillä. Minä maistelin joskus myöhemminkin, siinä hurskaassa toivossa että se ehkä matkan varrella muuttaisi makuansa mutta sitä se ei ihmeeksikään tehnyt. Jos kahvia tahtoo Amerikkaan mennessään juoda, on paras ottaa mukaansa omat kahvit ja kahvineuvot. Ikävä tulee muuten.

Kovalla huudolla ja melulla vietiin kullekin linjalle lähtijät eri juniin. Meitä oli ainoastaan 5 Anchor-linjalle kuuluvaa: Liena ja Kaapro, kaksi maalaria ja yksi kirvesmies, kaikki Helsingistä. Muutaman vaunun sivusta avattiin ovi eri osastoon, johon hyvin mahduimme. Vaunut ovat täällä pian puolta kapeammat kuin Suomessa, jaetut osastoihin, joissa on ainoastaan kaksi vastakkain olevaa penkkiä. Sivuilla ovat ovet, jotka samalla tekevät akkun virkaa, avataan ja suljetaan ulkoa, joten matkalla ollaan täydellisessä vankeudessa. Kun vaunuissa ei ole juomavettä eikä mitään mukavuuksilaitoksia, kävi olo pitemmän päälle varsin tukalaksi. Siihen aikaan kuin tuommoinen vaununmalli on keksitty, lienevät ihmiset olleet umpinaisia. Asemillakaan ei näkynyt missään vettä eikä muuta.

Liikkeelle lähdettyä juna sillä kertaa pyyhkäsi sellaista vauhtia, että päätä huimasi. Pian tällä menolla matka katkiaan. Suuret kaupungit, sellaiset kuin York, Edinburgh, y.m. vilahtivat ohi kuin näyssä vaan.

Joillakin asemilla konduktööri reippaasti riuhtasi oven auki, lausui pari kolme sanaa, joista viimeinen aina oli "pliiis!" (please = tehkää hyvin!) Silloin näytimme hänelle piletit. Mies leikkasi loven ja katosi, lukiten oven jälkeensä. Mutta muutamalla asemalla konduktööri ei niin vähällä lähtenytkään, vaan piti ovea auki, huitoi käsillään ja huuteli "aut, aut!" Kyllähän me helsinkiläiset sentään senverran tajusimme, että ulos se meitä káskee, mutta luulimme hänen erehtyneen ja huusimme vastaan "Glasgow, Glasgow." Sillä sen tiesimme varmaan, ettei vielä oltu Glasgowissa. Siitä huolimatta konduktööri vaan piti päänsä, ja meidän täytyi poistua. Asemalla osotettiin meille ylöspäin nousevia portaita. Läksimme taivaltamaan. Porrasten yläpäässä alkoi pitkä katettu käytävä, jonka loputtua laskeusimme toisia portaita alas. Silloin olimme taas asemasillalla. Jo pääsi meiltä nauru. Olimme kulkeneet ainoastaan rautatien toiselle puolelle, mutta ylhäältä, ei maata myöten. Kohta saimmekin nähdä, että täällä olisi vaarallista lähteä kiskoille kompuroimaan, niinkuin Suomen asemilla. Junia pyyhki ohi tulimmaista vauhtia, tullen pimeästä ja kadoten pimeään kuin noidannuolet. Ei niille soitettu eikä laulettu, ei ne huutaneet, ei viheltäneet. Amerikan puolella samaten lähtevät ihan äänettömästi päästä. Itse saat pitää varasi, jos mukaan haluat.

Hetkisen odoteltua saapui juna, johon meidät ohjattiin. Ja niin sitä taas mentiin kuin viimeistä päivää. Aamun valetessa huomasimme tultavan Glasgowiin. Asemalla oli agentti vastassa. Hän vei meidät ja tavaramme siirtolaishotelliin, jossa oli joukko Amerikkaan meneviä jo ennen meitä, kolme suomalaista, ruotsalaisia, norjalaisia, Venäjän juutalaisia, saksalaisia, rumaanialaisia, joku ranskalainen, puolalainen j.n.e. Suomalaiset olivat lähteneet "Polariksessa" viikkoa aikasemmin kuin me, mutta rajun myrskyn tähden oli "Polaris" myöhästynyt ja he saaneet viikon päivät odottaa Glasgowissa. Nyt sanottiin päästävän Atlannin laivaan jo puolenpäivän aikoina.

Glasgowia vähä katselimme. Sumuinen, savuinen ja kurainen se oli niinkuin koko Englanti. Rakennukset lienevät alkuansa olleet kauniita ja puhtaita, mutta kivihiilen savu ne kaikki likaa ja mustaa, niin että kovin näyttävät murheellisilta.

Vaikka ilma oli kylmän kostea ja kadut vetelän kuran vallassa, ei täällä näkynyt käytettävän palttoota eikä kalosseja. Mutta hyvin ne olisi tarvittu. Tupakan kalleuden takia ei Englannissa ainakaan nykyisin polteta paperossia eikä sikareja, vaan herrasmiehetkin kävelevät pitkin katuja piippunysä hampaissa.

Pitkiä, erinomaisen pulskia miehiä näkee Englannissa paljo. Poliisitkin olivat kuin Olympon jumaloita — ne harvat, mitä oli; viittä enempää en tullut näkemään koko Englannin matkalla. Amerikan englantilaisperäiset miehet ovat myös enimmiten vartevaa, kaunista väkeä, mutta heidän naisensa eivät vähääkään ole minun makuuni. En vielä ole nähnyt yhtään, mihin kannattaisi vaihtaa Lienaani. Pieniä laihoja tallukoita ovat useimmat. Pitemmät taas harteivia, soukkalanteisia, puikkosääriä, kuivia kuin kapahau'it. Mutta englantilaiseen silmään ne voivat näyttää hyvinkin viehättäviltä. Luultavasti he puolestaan eivät näe minun Lienani miellyttäväisyyksiä. Ja parasta se onkin. Eletään vaan molemmat omillamme.

Atlannilla.

Halki Englannin olimme kulkeneet — Englantia näkemättä. Sillä oikeastaan *me* emme olleet kulkeneet, vaan meitä oli kuletettu kuin tavaramyittyjä vinhaa vauhtia läpi koko yön. Pilkkopimeässä olimme nähneet ainoastaan silloin tällöin tulia tuikuttavan. Niistä emme voineet tehdä muuta kuin yhden johtopäätöksen, sen nimittäin, että katuvalaistus Englannissa on vuosikymmeniä jälellä Suomesta. Öljylamppua tai korkeintaan kaasua he polttaa tuhrustavat, niinkuin meidänkin esi-isämme aikoinaan kuuluvat tehneen. Mutta sähkön käyttäminen valaistukseen näytti heille olevan kokonaan tuntematon.

Englantia näimme vasta Englannista lähdettyämme. Kulkiessamme Atlanninlaivalla Glasgowista alas Clyde-virtaa ja samannimistä kapeaa merenlahtea oli keskipäivä, ja sumu ihmeeksi sen verran ohennut, että saattoi nähdä muutamia syliä eteensä. Kun Glasgowin laivatelakat — maailman suurimmat, olen kuullut sanottavan — vihdoinkin loppuivat, alkoi maaseutu. Viljeltyjä olivat ne rannikot, viljeltyä kaikki minkä suinkin viljellä voi. Vihreät nurmikot kiipesivät kauas ylös vuorten rinteille. Ja vuoria oli niillä rannoilla, rumia alastomia kukkuloita. Metsää ei missään näkynyt, ainoastaan pieniä vesakoita siellä täällä ja istutettuja puistoja kylien tienoilla. Aitojen sijasta oli peltotilkkujen välissä pensasrivejä. Mistäpä siellä olisi ottanut aidakset? — Rakennukset olivat ikivanhan näköisiä, peräti outoja muodoltaan, meistä ikäviä ja synkkiä kuin Suomen vanhimmat herraskartanot. Muutamat olivat muinaisaikaisia linnoja, arvatenkin aatelisten asuntoja. Suomessa sellaiset jo ovat raunioina, mutta täällä niissä näytti vielä olevan asukkaat.

Joku muinaistutkija varmaan tuntisi itsensä onnelliseksi tällaisen tuhatvuotisen viljelyksen keskellä, mutta minä hänessä en luulisi viihtyvänä montakaan päivää. Ikivanha sivistys on lyönyt leimansa kansaan, niin että ulkonainen käytös niin ylhäisellä kuin alhaisella on eräissä suhteissa hämmästyttävän kohteliasta. Kadunlakasija ja rantajätkä puhuttelevat toisiaan aina "herraksi", kelvollisia kirus- ja

haukkumasanaja tuskin lienee koko kielessä, ja jokaista käskyä tai pyyntöä seuraa kohtelias "pliis", joka tosin tinkapaikassa lausutaan siksi pontevalla äänenpainolla, että minä sitä ensin luulin kiroukseksi. Kaikessa komentamishommassa englantilaiset käyttävät sanomattoman rumaa ja kovaa ääntä, vaikka kieli tavallisissa oloissa kuulostaa meikäläisen korvaan lapsekkaan pehmeältä, ja yleinen puhuttelutapa tekee miellyttävän hillityn ja tuttavallisen vaikutuksen.

Irlannin rannikolla tuli laivaan lukuisa joukko irlantilaisia siirtolaisia, tuntuvasti enemmän kuin kaikkia muita oli yhteensä. Jo kaukaa näki, että irlantilaiset olivat aivan eri rotua kuin englantilaiset. Vaikka he olivat herraskaisesti puettuja, loisti jokaisen olemuksesta sivistymättömyys, typeruus ja alkuperäinen luonnonraakuus. Tuskin olivat he päässeet laivaan, kun hyökkäsivät ruokapöydän kimppuun ahneudella sellaisella, ettei olisi luullut heidän viikkokausiin nähneen ruokaa. Kyllä ei ollut niillä pojilla aavistustakaan kohteliaisuudesta, ei edes yksinkertaisimmista ihmistavoista. Miehet olivat tanakkaa tekoa, lurjusmainen ilme kasvoissa. Naiset maalatuita, mauttoman koreissa pukineissa ja kovin kesyjä, niin peittelemättömän kesyjä, että Helsingissä he olisivat jokaikinen arvelematta joutuneet poliisin kirjoihin — vaikka ei Helsingissäkään siveellisyys aivan arinta laatua ole. Mutta nämä eivät kaihteneet mitään. Retkuivat milloin minkin miehen kaulassa, olipa se juutalainen tai turkkilainen, ja häpeämättä tarttuivat kiini kehen sattui. Jos eivät onnistuneet saamaan miestä käsiinsä, puristelivat ja maasivat edes toisiaan.

Juutalaisten ja irlantilaisten ruokahalua katsellessa näytti siltä, ettei siivompi väki täällä saa mitään suuhunsa. Kadehdittavia nuo herkut tosin eivät olleet, varsinkaan niin likaisissa oloissa kuin niitä tarjottiin, mutta vanhasta tottumuksesta vatsalla kuitenkin oli omat vaatimuksensa. Molemmat edellämainitut kansallisuudet näyttivät tässä liassa olevan kuin kotonaan. Torakatkin, joita laivan siirtolaisosasto kuhisi täpösen täynnä, olivat heille mieluisia leikkiveroita. Heikäläisten mukana kait niitä alkuaan oli tullutkin laivaan. Onneksi nousi heti ensimmäisenä yönä Atlannille tultua hyvänlainen tuuli. Siitä oli seurauksena yleinen oksennuskonsertti. Kaikenkieliset yhtyivät samaan "yöö"-virteen, jota hellittämättömällä hartaudella veisasivat pari kolme vuorokautta yhteen painoon. Irlantilaiset olivat merisairaina kaikki tyyni, samoin juutalaiset, joten heistä ei ollut muuta haittaa ruoka-aikoina kuin että oudonpuoleista pöytäkonserttia pitivät ympärillä olevissa kopeissaan. Meitä se ei häirinnyt eikä säällittänyt vähääkään, meitä pohjoismaalaisia. Söimme hyvällä maulla jos jonkun näköisiä ja makuisia sekotuksia, salaa nauttien niistä kärsimyksistä, joilla kohtalo rankasi vastenmielisiä matkatovereitamme. Vaikka tahtoihan siihenkin lopulta kyllästyä. Kun yöllä satuin heräämään kovemmasta laivan heilahduksesta ja ylt'ympäriällä kaikui puolen tuhannen siirtolaisen yökötykset — toiset kiukkuisia, uhkamielisiä, toiset jo masentuneita ja nöyriä — juohtuivat monasti mieleeni järkevän ihmisen kärsimykset ollessaan suljettuna hauruinhuoneeseen, raivoavain hullujen ympäröimänä. Naiset ne osasivat koketeerata meritaudillakin: vetelän ja avuttoman näköisinä makailivat mielestään "plastillisissa" asennoissa, hiukset hajallaan ja paljastellen niitäkin paikkojaan, joita toki muulloin pitivät peitettyinä.

Mutta annas kun pääsi irlantilaislauma taas jaloilleen, niin kyllä sai ruoka kyytinsä. Juutalaiset koettivat pitää puoliaan varastelemalla suoraan laivan ruokavarastosta. Siihen keinoon täytyi meidänkin lopulta turvautua. Kun emme viikkokausiin saaneet suolakalaa, alkoi suolainen silli niin voimakkaasti kummitella mielessä, että kiusaus voitti minut, varsinkin kun Liena, jonka luonto ei koko aikana voinut suvaita siirtolaisruokia, useasti valitti ikävöitsevänsä samaa taivaallista herkkua. Minä tiesin, missä laivaväellä oli avattu sillitynnyri, ja yhtenä pimeänä yönä hiivin sinne, kavalalla välinpitämättömyydellä lähestyin tynnyriä, pistin äkkiä käteni sinne ja syvältä suolavedestä pyydystin rasvaisen sillin. Vilkasin ympärilleni — ei mitään vaaraa — kaappasin toisen vielä yksin tein. Oi, miltä ne maistuivat silloin! Oli meillä juhla sinä yönä, Lienalla ja minulla! En olisi ikänä uskonut, että halveksittu silliraukka eräissä tapauksissa voi maistua niin hyvältä. Raamattu sanoo, että "varastettu leipä on makia", mutta kyllä se on poikaa varastettu sillikin.

Pitemmälle en itse jatkanut varkausuraani, vaan ilmaisin löydön ovelalle juutalaispojalle, joka kiitollisuudesta sittemmin aina antoi minulle osan saaliistansa. Liena puolestaan aikaa myöten oppi kerjäämään. Laivan leipureilta hän silmäyksillään vietti höyryäviä leivoksia, toipa kerran kyökistä kokonaisen lintupaistinkin. Jos tätä matkaa olisi kestänyt kauemmin, niin kelpo kansalaisia Amerikka meistä olisi saanut. Ja sittenkin olimme me viattomimpia koko joukossa. Toiset varastivat ja kerjäsivät monta vertaa enemmän ja julkeammin. Eikä se synniltä tuntunut, kun näki laivan ruokavaroja säästämättä heiteltävän mereen — ämpärittäin kaadettavan parasta ruokaa, joka luokkamatkustajilta oli jäänyt tähteeksi. Tällainen lienee sääntönä Atlanninlaivoissa, koska suuri parvi kalalokkeja oli tiennyt lyöttäytyä mukaamme, seuraten meitä yli aavan valtameren aina Amerikan puolelle. Heillä oli hyvät päivät. Mutta siirtolaisia kiusattiin nälällä siihen määrään, että pakosta jouduimme sangen arveluttaviin keinotteluihin henkipitimiksemme.

Irlantilaiset, kun näkivät olevansa suurena enemmistönä, alkoivat meritaudista virottuaan hieroa tappelua toisten kansallisuuksien kanssa. Varsinkin juutalaisia he koettivat ärsyttää, syljeskellen kuin poikarakit näitten vaatteille ja kasvoille. Juutalaiset silloin ottivat esille hebrealais-englantilaisen

kielitulkkinsa ja huutelivat siitä sopivia herjaussanoja vainoojilleen. Kun kielitulkki loppui, ulvoivat yhteen ääneen kuin arosudet: "huu-uu!" Käsikämmää ei syntynyt, sillä molemmilta puuttui rohkeutta alottaa. Irlantilaisten sivistyskantaa kuvaavana seikkana on lisättävä, että heidän parhaat pukarinsa olivat *toisen* luokan matkustajia, jotka tällä tavoin syljeskelemällä huvittelivat itseään. Olen aina ollut myötätuntoinen sorretuille irlantilaisille, mutta jos satunnaisesta matkustajaryhmästä saisi tehdä mitään päätöksiä, niin eipä moinen kansa ansaitsisi sääliämme.

Oli Irlannin siirtolaisten joukossa kuitenkin yksi miellyttävä nuori mies, pitkä, solakka, tummasilmäinen soittelija, joka nähtävästi oli sivistynyttä alkuperää. Alituisen hän huilunsa lempeillä sävelillä huvitteli ikäviä iltojamme. Oikeinpa jäimme suu auki kuuntelemaan, kun sieltä tuli tuttujakin säveleitä, sellaisia kuin "Talvi on nyt laannut raivoomasta" ja "On mulle Suomi suloisin, vaan Häme siitai kallihin". Tuskin uskoimme korviamme, mutta sitte ajattelimme mahdolliseksi, että nuo sävellykset oli kaukaa ulkomailta Suomeen lainattu. Meistä tuli ystävät tämän irlantilaisen kanssa. Kerran iltahämyssä hän minulle salaviihkkaa antoi taskustaan keksileivoksen, jonka oli onnistunut jostain laivan nurkasta "kahvaamaan". Minä tähän kohteliaisuuteen vastasin varastetulla sillillä — ja toveruus oli perustettu.

Juutalaiset soittelivat huuliharppua. Illoin oli kannella kilpasoittajaiset ja tanssiaisat, joissa kumpikin kansallisuus koki panna parastaan. Venäläinen "prissakka" teki hauskan vaikutuksen, mutta yleensä olivat irlantilaiset tanssit viehättävämpiä. Nämä tanssitilaisuudet näyttivät olevan irlantilaisnaisten elämän tärkeimmät hetket. Kaiken päivää he esiintyivät keskentekoisina, sen puolesta että heidän hiuksensa — luonnostaan varsin kitukasvuiset — olivat kierrettyinä käherrysneulojen ympärille, joitten välistä paljas päänahka pilkisteli. Mutta illan suussa nuo samaiset "kiharat" töröttivät kaikessa loistossaan. — Nuoremmat olivat enimmäen rehellisesti hampaattomia — olivat kaiketi olleet huonoissa tienoissa vielä —; vanhemmilla oli tekohampaat tai omien jäännökset kimaltelevalle kullalle paikattuina. Tällaisessa asussa ynnä paksu puuteripakkaus ja maali päällä he esiintyivät kaikilla ensi luokan kaunottaren eleillä.

Laivassa oli lääkärikin, joka kerran päivässä tarkasti siirtolaiskoppeja. Mies oli jotenkin yhtä tieteellisen näköinen kuin Suomessa eläinväliskärit. Hänen tarkastuksiensa jälkeen näyttivät torakat yhtä virkeiltä ja elämänhaluisilta kuin ennenkin; mätänevä laivan lihavarasto levitti lähdyttävää löyhkäänsä läheisiin koppeihin, ja pesuasiat pysyivät täynnä oksennusta perille saakka, kun ei kukaan viitsinyt niitä tyhjentää ja puhdistaa. Silmiä pestiin varkain juomavedellä, vaikka siitä oli ankarasti kielletty. Oltiin juovinaan, mutta puhallettiin vesi suusta kämmeniin ja huuhtastiin kasvot. Tarkastuksien ajaksi komennettiin kaikki ylös kannelle, ettei ketään jäänyt valituksia tekemään. Muutamia päiviä ennen maalletuloa lääkäri rokotti niitä, joissa ei näkynyt rokotuksen jälkiä. Varsin vaarallinen tempu, sillä mokoma puoskari voi helposti saada aikaan verenmyrkytyksen. Arvaahan sen, ettei kelvollisen lääkärin kannata olla niillä palkoilla, mitä ahaat laivayhtiöt maksavat.

Oli laivalla lasarettikin, joka samalla teki putkan virkaa. Eräs viinahullu siellä oli selviämässä ja sittemmin muuan toistakymmentä alottava poika, joka meritaudin tuskissa oli etsinyt juomavettä, mutta saanut käsiinsä suuren viinapullon ja, kuten kerrottiin, erehdyksessä tyhjentänyt sen. Luonnollisesti ei laivan lääkäri voinut pelastaa pojan henkeä, vaan hän kuoli ja haudattiin. Pari lautaa kahden puolen ruumista rautakahleilla kiini ja sitte laivan sivuportista mereen. Olihan siinä pappikin siunausta lukemassa. Ei niin paha paikka ole, missä ei olisi pappia. Tälläkin laivalla sanottiin niitä olleen kokonaista kolme kappaletta matkustajina. — Sitte siirtyi lasarettiin pojan äiti, joka oli sairastunut surusta tai pelosta, kun noin kävi pojalle, joka hänen olisi ollut vietävä Amerikassa olevan isän luo. Kun edellä kerrotut sylkemis- ja ulvomisharjoitukset sekä myöhään yöhön kestävä meluisat tanssit pidettiin juuri lasaretin oven ulkopuolella, voi arvata, kuinka rauhallista siellä oli sairastella ja kuoleman kanssa kamppailla. Lääkärillä luonnollisesti ei ollut aavistustakaan siitä, että tuollaiset pikkuseikat mitään vaikuttaisivat heikon potilaan vointiin.

Noitten Venäjän juutalaisten perhe- y.m. suhteista koetettiin laivassa saada tietoja, ettei heitä tarvitseisi kuljettaa takasin Amerikan rannalta. Mutta siinä olikin mutka, kun ei ollut laivassa ketään, joka olisi osannut venäjää ja englanninkieltä. Selvittiin siitä kuitenkin tulkitsemistavalla, joka oli vielä konstikkaampi kuin Suomen kuuluisa käännösjärjestelmä. Eräs suomalaisista osasi venettä, toinen ruotsia ja eräs ruotsalainen englanninkieltä. Suomalainen kysyi venäjäksi ja käänsi vastauksen suomeksi, toinen suomalainen tulkitsi sen ruotsiksi ja ruotsalainen sen käänsi englanninkielelle. Tarkkaa siinä lie tullut, kun asia kulki kolmen tulkin kautta.

Laivamme viipyi 12 päivää Glasgowin ja New Yorkin välillä. Kuului olleenkin alkuaan rahtilaivaksi rakennettu. Jotkut enemmän matkustaneet kehuivat toisia linjoja paremmiksi kuin "Anchor", mutta toisten kertomuksista päättäen ei erotus taida olla suuri. Siirtolaista kohdellaan kaikkialla siirtolaisena.

Maata tulee vähin ikävä, kun viikkomaariin näkee vain vettä ja taivasta. Ja *ihmisiä* alkaa kaivata, ollessaan pitemmältä juutalaisten ja irlantilaisten parissa.

Kun parisen viikkoa on suljettuna valtamerenlaivaan, muodostuu se ikäänkuin omaksi maailmakseen, jonkunlaiseksi kokonaisuudeksi, jonka puitteihin täytyy asettaa elämänsä, tahtoipa taikka ei. Ja olihan siinä yhteiskuntaa kerrakseen siinäkin, 1032 henkeä, eli enemmän kuin Naantalın kaupungissa asukkaita. Laivaväkeä oli 130 miestä, lääkärit, parturit, leipurit ja kaikki siihen luettuina.

Harvoin nähtiin toisia laivoja, ehkä puoli tusinaa koko matkalla. Onhan se Atlanti sentään siksi avara, että vaikka samojakin suuntia kuljetaan, ei toisiaan nähdä kuin sattumalta. Liena jo alkoi epäillä, tokko siellä maata onkaan toisella puolella, ja väitti laivan eksyneen pois oikealta kulkuväylältä. Oli täysi työ todistaissa hänelle, että täytyyhän se Amerikka jossain täälläpäin löytyä, koska satojatuhansia suomalaisiakin jo oli sinne siirtynyt samoja teitä, mitä mekin olimme kulkeneet ja mihin meille oli piletti myyty. Nytpä voin kuvitella Kolumbuksen ja hänen toveriensa tunteita, kun ei kukaan ollut ennen kulkenut näitä matkoja. Varma sen Kolumbuksen täytyi olla asiastaan, kun hidaskulkuisilla purjealuksilla uskalsi yrittää ja sitkeästi vaan pyrkiä eteenpäin, vaikka kuukausi meni kuukauden perästä maata näkemättä ja vaikka kaikki toverit epäilivät, koko maailma epäili.

Vihdoin alkoi laivallamme huhu kertoa yhä lisääntyvällä varmuudella, että ennen pitkää jo ruvetaan tulemaan maihin. Eräänä iltana tiedettiin sanoa, että seuraava yö olisi viimeinen merellä. Myöhään me silloin oleskelimme kannella. Ja kun pimeni ilta, niin jopas pilkotti etäältä laivojen merkkitulua useampia, ja vilkkumajakan ystävälliset silmäniskut huomattiin aamupuolella yötä. Nyt ei maa enää voinut olla kaukana. Päivän valetessa nähtiin saaria hämöttävän kaukaisuudessa.

Poikki Amerikan.

Amerikan rantaa lähestyessä ensimmäisinä pöyhistelivät rintaansa — uhkaavan näköiset patterit. Tekipä se kaikkea muuta kuin vierasvaraisen vaikutuksen. Sodan ja vainon henki on anastanut valtaansa tämänkin "vapauden maan", se ajatus ehdottomasti nousi mieleen noita varustuksia katsellessa. Nolona siellä seisoivat Vapauden patsas vallitusten välissä, ikäänkuin olisi itsekkin ymmärtänyt, ettei hänellä enää täällä ole oikea sijansa. Se lieneekin vapauden *muistoksi* pystytetty, kuolleen, menetetyn vapauden.

Siirtolaisten maihinnousu ansaitseisi oikein eri luvun, niin siinä oli paljon mutkia, tarpeetonta, joshan tarpeellistakin muodollisuutta ja raakuutta. Mutta minun kynäni, vaikka se ei ole paha säästämään väriä, on kuitenkin voimaton luomaan tästä oikeata kuvaa vähällä vaivalla. Olisi pitänyt olla valokuvanottaja mukana. Ensinnä meitä ulkona satamassa marssitettiin kannella kuin sotaväkeä. Jälkeenpäin kuulin, että laivaan oli saapunut amerikkalainen lääkäri ja että hän tarkasti terveyttämme tässä marssissa. Minä häntä en huomannut koko otusta, tallustelinhan vain siinä missä muutkin.

Tullimiehet täälläkin penkoivat tavaroitamme, joitten muassa meidät pikkulaivalla lähetettiin "siirtolaishotelliin" Ellis-saarelle. Se oli avara rakennus ja täynnä väkeä. Joshan vain on joka päivä yhtä paljon tulijoita, luulisi Amerikan pianikin saavan täytensä. Viranomaisten kohtelu siellä joka askeleella tarkoitti osottaa meille, *kuinka vähän tervetulleita olemme* tähän maahan. Varsinkin juutalaisia ja italialaisia näkyivät pitävän lujilla. Paljain päin ja kieli ulkona suusta he kulkivat — kielestä näet joku asianomainen katsoi terveydentilaa. Meitä ei sentään niin tarkoin tutkittu, vaan nimet kysyttiin ja rahat. Kuului pitävän olla vähintään 30 dollaria taskussa (nykyään pitää olla 50 dollaria, ja muutenkin on siirtolaistarkastusta silloisesta paljon kovennettu), jos mieli päästä eteenpäin. Jollakulla meistä oli se summa, ja silläpä sitä menttiin kaikki. Yksi kun oli läpässyt tarkastuksen, pisti salaa rahat toisen taskuun, tämä taas kolmannen j.n.e. Olihan se niinkuin amerikkalaista alkua amerikkalaiselle elämälle. Kun sitte yksi työnnettiin menemään yhdestä ovesta, toinen toisesta, katosivat meiltä matkatoverimme, niin että heitä emme sen perästä enää nähneet. Jäähvyäisittä täytyi erota.

Pilettiä kysyi jokainen vastaantulija, kunhan vain oli ukko. Minua neuvottiin muutamalle luukulle ottamaan loppumatkalla tarvittavia lippuja. Ajattelin, että ovatkohan täälläkin "aamiaisella" ne herrat, jotka tietävät antaa lipun niin kaukaiseen, pieneen ja syrjäiseen paikkaan kuin Nanaimoon, joka ei edes ole Yhdysvaltain alueella. Mutta ei — eivät olleet aamiaisella. Ensimmäinen mies, joka eteen sattui, ryhtyi heti liistaroiimaan ja leimaamaan lappuja sellaisella varmuudella ja kätevyydellä kuin olisi kaiken ikänsä tehnyt vain Nanaimon-lippuja. Vajaassa kahdessa minutissa oli valmiina piletti, niin tarkka ja täydellinen, että sillä sai ilman eri maksua vuokra-ajurinkin Chicagossa, kun oli siirryttävä asemalta toiselle. Eri komanto siellä oli kuin Suomen Höyrylaiva-Osakeyhtiön konttorissa Helsingissä.

Kun meitä taas pikkulaivalla vietiin täältä rautatieasemalle, oli jo pimeä. Yön selkään pantiin menemään, että vain pääsisivät meistä. New Yorkista emme olleet muuta nähneet kuin pattereita ja Vapaudenpatsaan, tullihuoneen ja siirtolaishotellin, muutamia tornin näköisiä rakennuksia ja Brooklynin sillan, joka kaukaa ei tehnyt sen kummempaa vaikutusta kuin Vuoksen silta likeltä. Oma vapautta meille ei ollut annettu vähääkään, en edes päässyt tupakkaa ostamaan. Mutta junan lähdettyä ilmestyi vaunuun kaupustelija, jolta sain huonoja sikareja kalliilla hinnalla. Tupakka täällä maistaa liian väkevältä suomalaisen suuhun sekä tuntuu jo Yhdysvalloissa ylen kalliilta, mutta Kanadan puolella se

on vielä puolta kalliimpaa. Kaikki muukin junassa myytävä tavara oli meistä hirveän korkeissa hinnoissa. Vasta myöhemmin olemme tulleet havaitsemaan, että dollari useimmissa asioissa on täällä sama kuin markka Suomessa — niin tullessaan kuin mennessäänkin, joten saa väärän käsityksen oloista, jos hinnat laskee Suomen rahaksi.

Junan vauhti ei ollut sinnepäinkään niin joutuisata kuin Englannissa. Kulkea lötköttelivät jotenkin suomalaisen tapaan. Penkit olivat paraiksi niin lyhyet, että nukkuminen ei missään asennossa käynyt päinsä. Mutta järjestys vaunuissa kelpaisi malliksi Suomeenkin. Kutakin vaunua varten oli jarrumies, joka osotti kullekin sijansa, tuontuostakin lakasi vaunuja ja jonka puoleen sai aina tarvitessaan kääntyä. Siinä toimesta näkyivät pitävän neekereitä, täysi- tai puolimustia.

Ennen pitkää huomasimme itsekkin vähitellen muuttuvamme neekereiksi. Jo New Yorkissa vallitsi kivihiihden kirous kaikessa kamaluudessaan, ja nyt kulki junamme Itävaltioitten pahimpain kivihiihiipiirin kautta. Väkinen tunkeutui savu vaunuihin, täyttäen silmät, korvat, suut, sieramet ja kaikki. Varsinkin tunneleissa olimme läikähtyä, ja niitä oli tuontuostakin. Aamusella vasta näimme, kuinka kummallisia seutuja oikeastaan kuljimme. Korkeille rumille kukkuloille rata kiipesi kiertäen, kaartuen. Joskus oli kolmekin veturia edessä, ja ähkäin puhkain ponnistelivat, vaikka vedettävänä oli ainoastaan muutamia vaunuja. Kaupungit olivat likaisia, savun peittämiä nekin, niin ettei suinkaan tehnyt mieli asettua asumaan yhteenkään niistä. Kuitenkin kiitämme onneamme, kun matkamme sattui syksyksi, sillä jos kaiken lisäksi olisi vallinnut kesäinen kuumuus, niin kuinkahan olisi selvittykään?

Pittsburgissa meidät komennettiin ulos vaunusta kaikkine tavaroinemme, katsottiin piletit ja kutsuttiin — takasin samaan vaunuun. Huvikseen vain panivat raahaamaan tavaroitamme edestakasin. Mutta mihinkään ostoksille ei päässyt. Entiset eväät olivat lopussa, joten tästä puoleen täytyi pitää yllä henkeään omenilla ja makeisilla, mitä sattui saamaan.

Näistä kivihiihluorista päästyä alkoi maanviljelysseutu, tasankoa, tasankoa vain silmän siintämättömiin. Kaiketi siellä vilja kasvaa, että tohisee, mutta mistään hinnasta en sinne jäisi elämään, niin oli ikävää ja yksitoikkoista sellainen aukea peltomeri.

Yhä useammin sivuutimme rautatievaunuja, jotka olivat ahdetut täyteen elukoita, lehmiä, lampaita ja sikoja. Katsoimme niihin kuin onnettomuustovereihimme. Meitäkin vietiin, vietiin vain tuntematonta tulevaisuutta kohden. Heidän matkansa päämääränä tietysti olivat Chicagon kuuluisat teurastuslaitokset.

Maanviljelysseudulla toki savu vähän hälveni. Chicagossa jätti meidät se tulinen kiirekin, joka oli ollut seuralaisenamme koko matkan. Saimme lähes päiväkauden odottaa junaa, ja silloin karkasimme katsomaan kaupunkia. Oli jotenkin sellainen kuin Pietari olisi ilman poliiseja ja sotaväkeä. Juomakauppoja ja kapakoita täällä oli joka askeleella, niinkuin muuallakin matkamme varrella oli näyttänyt olevan, mutta yhtään juopunutta en ollut nähnyt sitte kuin Hullissa, jossa erään vastaantulevan merimiehen punakkuus hieman minua epäilytti. Kyllä kai ne täälläkin ryypiskelevät ihmiset, vieläpä oikein asiaksi asti, mutta eivät reuhaa eivätkä hoipertele pitkin katuja.

Maanviljelysseutua seurasivat ruohoaavikot, vielä ikävemmän ja yksitoikkoisemman näköiset kuin ne, joita olimme kulkeneet. Ainoana vaihteluna olivat jyrkkäreunaiset hiekkaharjanteet, jotka olivat aivan nykyaikaisten patterien näköiset. Niitten turvissa mahtaisi Europan sotajoukoilla olla hauska ammuskella toisiaan. Sinne ne mahtuisivat kaikki ja siellä saisivat ketään häiritsemättä tuhota toisensa.

Vihdoin tuli Lännen vuoristo, jyhlä ja villi. Juna kulki sellaisia jyrkäniteitä, että oikein pelotti, varsinkin kun rautatie rotkojen poikki näytti olevan heikonlaisilla perustuksilla. Aivan kuin kiusalla lisättiin vauhtia juuri näillä pahimmilla paikoilla.

Matkan varrella yhdyimme taas uusiin suomalaisiin siirtolaisiin. Heitä oli tänne ajanut sama pakko kuin ennen tapaamiemmekin: Suomessa ei ole työtä. Monetkin olivat kulkeneet ristiin rastiin koko Suomenmaan, hakien työtä, mutta turhaan. Joku oli lähtenyt asevelvollisuutta pakoon. Italialaisia oli myös paljon menossa länttä kohden, sillä kovin on kurjat olot heidänkin ihanassa isänmaassaan: rosvot ja roistot vallassa.

Neekerit olivat vankkatekoista, kookasta väkeä. Sekarotuisissa näki joskus tavattoman kauniita miehiä. Indiaanit eivät olleet vähääkään pelottavan näköisiä, enimmäiten lyhytkasvuisia, niin että tottumattoman oli vaikea heitä erottaa japanilaisista, joita myös täällä matkusteli. Kiinalaisia myös tapasi. Pitkä palmikko niskassa he ovat näköjään kuin savustettuja akkoja.

Ne valkoiset, mitä täällä tuli junaan, olivat tavattoman kookkaita melkein järjestään, kaiketi vanhojen Lännen seikkailijain jälkeläisiä. Käytös huoletonta, retkuilevaa, niinkuin sen, jolle ei koskaan ole mitään tapoja neuvottu. Tärkeimmät taidot heillä näyttivät olevan: tupakanpuru, sylkeminen ja jalkojen ojenteleminen korkealle ilmaan. Päältä nähden olisi ollut taipuvainen epäilemään, tokko kukaan heistä

lienee montakaan päivää elättänyt itseään kunniallisella työllä. Niin näyttivät veltoilta heidän runkonsa. Yhtä velto kuin muu ruumis tuntui myös olevan heidän kielensä. Englannissa vieraankin korva sentään erotti jotain järjestystä tuon suussa pyöriteltävän lihapalan liikuttelemisessa, mutta täällä se näkyi saavan olla ja elää ihan omin valtoineen. Sellaista enkeliskaa kuin he puhuivat osaa vaikka kuka, jos pistää kuuman perunan suuhunsa ja puhuu kieltä mitä tahansa. Jos he eivät ymmärrä teitä, ette tekään heitä ymmärrä — ja niin olette kuitit.

Se alituinen huolenpito ja siirtolaisten vangitseminen oli ensin tuntunut vastenmieliseltä, mutta vähitellen siihen oli tottunut, kun näki että matka sujui hyvin. Senpätähden oikein kaipasimme jonkunlaista ohjausta, kun tultiin Seattleen Tyynenmeren rannalle. Mutta siellä huomasimme, että meidät oli jätetty kokonaan oman onnemme nojaan. Ulos vaan ajettiin junasta, ja siinä sitä seistiin pimeässä muutaman kadun kulmassa. Turhaan odottelimme mitään "agenttia". Miehissä kokosimme kaiken kielitaitomme ja läksimme asemalta tiedustelemaan, milloinka laiva lähtee Victoriaan ja mistä päin se lähtee. Monesta aikaa tapasimme täällä oikein Suomen mallisia virkamiehiä — sellaisia, jotka eivät tietäneet mitään. Lähellä asemaa huomasimme kuitenkin olevan sataman tapaista, ja kun sinne kävelimme, osuimme heti oikealle laivalle, joka juuri oli lähtemässä.

Aamulla tultiin Victoriaan samalla Vancouverin saarella, jolla Nanaimokin on. Saaristo Victorian edustalla tuntui tuttavalta, ja itse kaupunki muistutti jotakuta Suomen rannikkokaupunkia. Savuakaan ei näkynyt, ja rakennukset olivat hauskan ja miellyttävän näköisiä. Nanaimoon mennessä honkametsä, merenlahdet ja hauskat järvet oikein houkuttelemalla houkuttelivat astumaan ulos junasta ja jäämään tänne. Sitäkin tehokkaammin tämä tuttavallisuus meihin vaikutti, kun tähän saakka oli kaikki ollut niin perin vierasta.

Ja kun Nanaimoon tulimme, niin melkeinpä luulimme tullemme Kotkaan tai Sortavalaan. Ihmisiäkin tapasimme.

Uudessa maailmassa.

Näitten muistelmieni loppuun oli minulla aikomus liittää vielä joku pätkä, jossa muutamin piirtein olisin kuvannut silmänpistävämpiä erilaisuuksia "uuden" ja "vanhan maan" oloissa ja ihmisissä. Mutta ennen pitkää huomasin ensimmäiset havaintoni erehdyttäväiksi, samoin toiset ja kolmannet, niin että mitä yhtenä päivänä panin paperille, sen jo toisena heitin — "uuniin", olin vähällä sanoa, vaikka täällä ei ole yhtään uunia koko valtiossa, ainoastaan "stouveja".

Lähdetäänpä esimerkiksi siitä päästä: lämmityksestä.

Junassa tullessani vallitsi ankara kuumuus, sillä neekeri lapioi kivihiihää pesään kuin tuskassa. Minä hikoilin ja läähätin kuumuudesta, koettaen mahdollisimman paljon oleskella ulkona vaunusillalla, etten ihan läkähdyisi. Ajattelin, että tuo musta paholainen, neekeri-lämmittäjä luulee muittenkin kaipaavan sellaista lämpö määrää, mihin hänen kirottu afrikkalainen nahkansa on tottunut. Mutta ihmeekseni huomasin, ettei siinä ollut vähääkään liikaa amerikkalaisille matkatovereilleni. Vuoristosta tuli miehiä, joilla oli tuuheat turkit yllä, huopapeitteet jalkojen ympärille käärittyinä, karvakintaat käsissä, ja sittenkin he tässä kauheassa kuumuudessa värisivät sinisinä vilusta. Jos milloin jätin vaunun oven raolleen, niin kiireimmän kautta jo joku vilukinttu hyppäsi sitä sulkemaan. "Kylläpä ovat viluista väkeä", ajattelin, "helvetissäkin nuo olisivat kuin kotonaan."

Mutta se ajatukseni oli hätköity. Vuoristossa oli kova talvi silloin jo.

Nyt täytyy minun tunnustaa, että ennen minulle kylmä tulee kuin näille amerikkalaisille. Asunnot heillä ovat lautahökkeleitä, hiukan lujemmat tavallista pärevasua ja jotenkin samassa määrässä lämpimänpitävät. Uuneja niissä, kuten sanottu, ei ole — eikä niistä olisi mitään apua, jos olisikin, sillä kukapa sitä jaksaisi koko ilmapiiriä lämmittää. Mutta jos vuokralainen tahtoo, saa hän ostaa huoneeseen rautakamiinan, jota täällä sanotaan "stouviksi". Taloon se ei kuulu. Yhdysvaltain puolella paikoin eivät *ovet* ja akkunatkaan kuulu taloon, vaan ovat vuokralaisen hankittavat ja kulkevat hänen muassaan talosta toiseen.

Yöt ovat tuntuvasti kylmät, mutta makuuhuoneisiin ei ihmeeksikään aseteta minkäänlaista lämmityskojetta. Siis ei ne pahasti viluisia saa olla, jotka sellaisissa oloissa nukkuvat. Ensimmältä mulla oli niin kylmä, että hirvitti, mutta näkyy siihen tottuvan.

Näilläkin tienoilla on läpipääsemättömät aarniometsät, mutta rakennustavasta päättäen ei luulis hirsia löytyvän satojen penikulmain alalta. Syy on siinä, että Lännen amerikkalainen vihaa kaikkea, mikä tekisi kodin hauskaksi ja mukavaksi. Hänen aikomuksensa on lähteä täältä tiehensä niin pian kuin mahdollista. Sentähden koti ei saa olla sellainen, että se häntä kiinnittäisi, vaan sen pitää olla omansa karkottamaan miehen koko tienolta.

Kaikkialla kehutaan amerikkalaista käytännöllisyyttä, kekseliäisyyttä ja Amerikan korkealle kehittyneitä teollisuutta. Mutta surkeampia huonekaluja, rumempia ja kaikin puolin epäkäytännöllisempiä, en ole missään nähnyt kuin täällä. Sängyt, kaapit, pöydät, tuolit ovat kaikki Noan aikaista mallia. Lamppuja tässä vuoriöljyn maassa jos näkisitte, niin kunnioituksella muistelisisitte niitä "kitupiikkejä", joilla Suomessa ennen navetat valaistiin. Pienimmästä suurimpaan on kaikki kotielämään kuuluva tavara niin kelvotonta kuin olla saattaa.

Suomessa en noihin seikkoihin tullut kiinnittäneeksi huomiotani, mutta täällä se on täytynyt pakostakin tehdä. Sillä maan tapa — ainoa puoli Amerikan oloissa, minkä Liena täydestä sydämestään hyväksyy — työntää miehen niskoille enemmän puolen taloustoimia. Hän saa aamusin työhön mennessään virittää valkean keittostouviin, laittaa kahvin ja aamupuuron. Muija makaa kuin hako, kunnes nälkä päivemmällä ajaa hänetkin jalkeille.

Syönti on Amerikan elämä. Heti kun silmänsä auki saa, ajetaan vatsa täyteen puuroa, ja joka näkemässä sitte päivän mittaan syödään ja taas syödään. Sillä alalla on kaikki mahdolliset mukavuudet: kalat, lihat, maidot, puotiherkut kannetaan kotiin. Aina seisoo pöytä täynnä mitä vaihtelevimpia ruokatarvotteita. Jos Suomessa moni työmies hävittää ansionsa juontiin, niin täällä se menee ylensyömiseen.

Siinäpä se lienee syy, ettei missään maailmassa käytetä niin paljon patenttilääkkeitä kuin täällä Amerikassa. Jos vilkaset amerikkalaiseen sanomalehteen, luulisit koko lukijakunnan olevan kuoleman kielissä. Suomenkielisetkin lehdet täällä ovat tuollaisia sairashuonejulkaisuja. Toimittaja on samalla pääpuoskari. Yhdellä on "Suomen vaakunakuva-verenpuhdistusta", toisella sähkövöitä, kolmannella "kasakan rasvaa" tai jotain muuta ihmelääkettä. Europassa arvokkaat sanomalehdet aina pitivät velvollisuutenaan varottaa yleisöä tällaisista keinottelijoista, mutta täällä lehtimiehet näkyvät olevan käytännöllisempiä. Ottavat senkin keinottelun omiin käsiinsä. Ajattelevat kaiketi, että "pettäisihän tuon tyhmän kansan kuitenkin joku toinen — sama se, jos minä petän." Tervettä väkeä ei olisi helppo lääkkeillä petkuttaa, mutta sellaisten kanssa on hyvä vehtailla, jotka liiasta syönnistä ovat saaneet vatsanvaivoja. Heille voi uskotella, että nuo taudit paranevat jollakin heinäniemellä tai sähkövyöllä. Söisivät vähemmän, niin eivät kaipaisi mitään.

Moni muukin asia näyttää minusta täällä olevan hulluin puolin. Nyt kevään tullen esim. olen odotellut kuulevani lintuin laulua, mutta turhaan. Sensijaan laulavat täällä sammakot, niin että maailma kajahtelee. Ja oikein niillä on hienon konserttiväen tavat: alottavat vasta myöhään iltasilla, jolloin työkansa jo on levolla, ja pitävät riemuaan aina aamuyöhön. Päivän lepäilevät.

Ensimältä en täällä tahtonut päästä kunnialla sivuuttamaan vastaanulijoita. Ahtaammissa paikoissa usein pakkasivat tarttumaan kiini, että oli vähältä tulla tappelu. Vihdoin sain selville syyn. Täällä kaikki, niin ihmiset kuin hevoset ja rautatiejunat, sivuuttavat toisensa vasemmalta puolelta eikä oikealta, niinkuin Suomessa.

Tervehtiessä ei nosteta hattua eikä kumarreta päätä eteenpäin — sehän olisi jonkunlaisen alamaisuuden tai matelemisen merkki — vaan päätä nytkäytetään hieman sivulle ja pikemmin ylös- kuin alaspäin. Naiset tervehtävät vain silmillään, eikä heitä saa mies mennä aluksi tervehtimään. Naisella on siinäkin etuoikeus.

Amerikkaa sanotaan "siksi suureksi lännen maaksi, jossa ei yhtään kuningasta ole eikä vastusta papeista." Senkin asian laita on vähä niin ja näin. Dollari täällä on itsevaltiaampi kuningas kuin yksikään Europan hallitsija. Hänen suosikkinsa, suuret raharuhtinaat, ovat pelottavan mahtavia valtiaita. Mutta muusta hallituksesta täällä ei ole haittaa. Yhtenä päivänä tosin jo säikähdin pahasti — silloin, kun erään kaivantoräjähdyksen uhreja haudattiin —; luulin olevan sotaväkeä estämässä mielenosotuksia. Mutta sitä se ei ollut. Oli vaan sen paikkakunnan suomalainen torvisoittokunta koreissa univormuissaan. Muuta "vormua" en vielä neljään kuukauteen ole täällä nähnyt.

Papeista sitävastoin on enemmän vastusta kuin Suomessa, sillä täällä ne vielä julkeavat esiintyä koko vanhanaikaisella asevarastollaan, tulisella helvetillä ja kaikella mitä Suomessa ei enää iletä käyttä muualla kuin metsäpitäjissä. Suomessa niitten toki täytyy vähän vääjätä sivistyneitä ihmisiä. Mutta täällä työväen parissa luulevat olevansa ihan turvassa sivistykseltä. Kauan ei kuitenkaan kestäne, ennenkuin valistus tunkeutuu tännekin.

Se toki on eroa, ettei täällä ole valtiokirkkoa, joten papeilla ei ole oikeutta kantaa palkkaansa keltä hyvänsä, vaan ainoastaan niiltä, jotka häntä tarvitsevat. Loput kerjätään hyviltä ihmisiltä. Muita kerjäläisiä en Nanaimossa ole tavannutkaan.

Eikä täällä ole varkaita. Ei ole siihen pakottavaa köyhyyttä, ei nälkä kellään. Ennen joulua tuli kaupungin edustalla oleva merenlahti täyteen "härinkiä" — isoja silakoita eli pieniä silliä, samanlaisia kuin Vianmeren "seiti" — monen jalan paksuudelta. Niitä sai siitä haavilla pistellä veneensä täyteen,

ken halusi. Näihin asti ne siinä ovat oleilleet, eikä heitä juuri näy kukaan välittäneen pyydystä, paitsi kalalokit. Niillä on ollut juhla. Ulompana on halibut'ia — mainion hyvää kalaa, jota edes jonkun verran pyydetään. Kesällä kuuluu tulevan lohia, ettei vene sekaan mahdu.

AVIOLIITTO JA IJÄN PITUUS.

Tilastotieteen tutkijat vakuuttavat saaneensa selville, että naimisissa olevat ihmiset elävät vanhemmiksi kuin naimattomat. Tämä ijän erotus on miehillä keskimäärin 7 vuotta ja naisilla 5.

Mikä suurenmoinen "puffi" avioliitolle! Kuka ei tahtoisikaan elää tässä hauskoilla ja viettelevillä synneillä täytetyssä maailmassa vielä muutamia vuosia yli alkuperäisen määrän, varsinkin kesäiseen aikaan ja poutailmoilla? Ja kukapa ei menisi naimisiin, jos niin pienellä kiepillä tietää voittavansa enemmän kuin puolikymmentä vuotta ijän jatkoa, puhumattakaan kaikista muista avioliiton eduista ja nautinnoista.

Mutta se nykyajan yleinen auktoriteetti-uskon puute, jota Porvoon piispa vaikeroi kirkolliskokouksessa ja pastori Jussilainen "Kuopion takana", se onneton pahe on saanut minutkin niin valtaansa, etten enää voi lapsellisesti uskoa edes tilastotieteen tutkijoita. Ja — mikä osottaa vielä täydellisempää paatumusta — minä luulen itselläni olevan päteviä syitä epäillä kaikkea tilastoa, sillä kokemuksesta olen tullut siihen vakaumukseen, että tilastoa voi käyttää todistamaan jos jonkinlaisia päähänpistoja ja että sille voi rakentaa sekä oikeita että vääriä oppeja. Tilasto on muodostunut aikakautemme toiseksi raamatuksi, joka venyy sinne päin, minne sitä vedetään, ja puhuu sen mieliksi, kenen käsissä se milloinkin on.

Raittiustilaston mukaan esim. lyhentää juoppous ihmisen ikää vähintään 10 vuotta, tupakan poltto noin 5 vuotta, näistä johtuva vatsakatarri (Heymann Blochin terveystieteiden käyttämisen mukaan) 8 vuotta; liikavarpaat 3 vuotta; luuvalo 6 vuotta j.n.e. Kun nyt ijän pituus keskimäärin on ainoastaan 44 vuotta, ei esim. semmoiselle miehelle kuin ystäväni Esa Huttuselle jäisi elinaikaa ollenkaan. Hän on ollut ankara ryyppymies pitkin ikäänsä, kova tupakanpolttaja, vieläpä purija; hänen siveellinen kantansa on aina ollut jotenkin arveluttava; hän ei käytä terveystieteitä, ei "ainoata luotettavaa känsävoidetta Odobrin", ei Voltaristiä luuvalonsa lievennykseksi eikä mitään muuta ihmiskunnan onneksi ja vanhentamiseksi keksittyä keinoa. Mutta epäsiiveellinen elämä ei ole häneen jättänyt muita jälkiä kuin siirtänyt hiusrajaa jonkun matkan niskemmäksi. Juoppous ei muuta kuin nostattanut kainon punastuksen hänen nenälleen, tupakanpoltto tuottanut keuhkojen värin hänen hampailleen. Hänen elämänsä pituuteen ne eivät ole vaikuttaneet mitään, paitsi ehkä jatkaneet muutamalla kymmenellä vuodella, jos olisi varma, että se ilman näitä paheita olisi kesken katkennut. Hän täyttää ensi syksynä 58 vuotta, ja kaikesta päättäen on hänellä vielä ainakin yhtä pitkä elämäntaival edessä kuin kellä hyvänsä raittiussuutarilla.

Tehtyäni nämä yleiset muistutukset itse tilastotiedettä vastaan, voin suuremmalla varmuudella kääntyä siihen asiaan, jonka nyt olen ottanut tutkittavakseni.

Uskotko sinä avioliiton jatkavan ikää, sinä luuksi ja nahaksi kuivettunut perheen isä, jolla on elätettävänä kivulias eukko ja kiukkuinen lapsilauma? Jos ennen poikamiehenä livahti yö tai kaksi kuukaudessa korttipöydän ääressä, saat nyt viikon pitkään tuskin ummistaa silmiäsi yhtenä yönä, sillä milloin ei vaimosi valita, vinkuu lapsistasi se, jonka vuoro kulloinkin on olla kipeänä taikka — taudin puutteessa — nuorimpana. Eikö valvottu yö ole yhtä kuluttava, valvoipa sen paheissa taikka hyveissä?

Entä ne elatuksen huolet sitte! Nuorena miehenä sinä olit vapaa kuin taivaan lintu; söitpä tahi joit saaliisi, aina sinulla oli rahaa taskussa. Nyt voit kuukausmääriä säilyttää muistissasi jokaisen kelpo aterian, minkä naimisiin tultuasi olet saanut, varsinkin näinä viime vuosina. Kunnon humalaa et ole uskaltanut ajatellakaan edes jokaisen lapsesi ristiäisissä. Ja kuitenkin on sinulla rahaa ainoastaan poikkeustapauksissa, omaa ei milloinkaan. Koko elämäsi on kuin sveitsiläinen juusto — täynnä rahan reikiä. Veroja, koulumaksuja, lääkelappuja, vaatteita, kenkiä ja Herra ties mitä kaikkia joka toinen päivä. Sen ohessa on vaimollasi jok'ikinen aamu asiaa torille. Sinä olet ihmispeto, lastesi kiduttaja ja vaimosi murhaaja, jos et laita rahaa kaikkiin näihin tarpeihin. Luuletko sinä jatkavan ikääsi, että mietit niin hauskoja asioita kuin uusien rahalähteiden löytämistä päivät pitkät ja yöt vielä pitemmät?

Ja luuletko sinä eläväsi pitempään, jos menet naimisiin — sinä kukoistava neitonen, jonka silmät sädehtivät kuin aurinko hyvällä luokosäällä ja jonka nuorekas varsi uhkuu tuoretta terveyttä? Kumpiko — inhimillisillä silmillä katsoen — näyttäisi viittaavan keuhkojen elon-iltta kohden: vanhanpiianko

pyylevät piirteet vaiko perheenäidin kuihtunut hempeys ja sammuva katse, hänen, joka itselleen ja maailmalle vastuksi säännöllisesti vuosittain synnyttää uuden "äänioikeutetun" kansalaisen maailmaan? Jos miehen päivät avioliiton helmassa ovat helteiset ja yöt murheita täydet, niin vielä orjallisempi on vaimoparan elämän tie. Niitä on mahdoton kuvata ja luetella kaikkia niitä huolia, joita vastaan hänen täytyy taistella katkeamatta ja joiden alla hän ennemmin taikka myöhemmin näännyy.

Naissukua moititaan alkuperäisyyden, s.o. keksintökyvyn puutteesta ja sen nojalla väitetään, että nainen on älynä puolesta alhaisempi olento kuin mies. Mutta pantaisiinpas koetteeksi Edison keksimään päivällistä, hyvää ja ravitsevaa päivällistä, kun mies on juonut viimeisenkin pennin, eikä keltään enää saa velkaa. Tahi annetaanpas Zeppelinille isän repaleiset housut ja katsotaan, minkälaisen sadetakin hän niistä kyhää pikku Emmalle. Tämöisten pulmien ratkaisu on leikin asia kokeneelle aviovaimolle. Se mikä varsinaista vaivaa antaa hänen pienelle päälleen, on kysymys, kuinka saada tämöisissä oloissa suloisuutensa säilymään, ettei tuo miehen kutjake alkaisi juoksennella muiden naisten jälessä.

Katsoinpa avioliittoa miehen tahi naisen kannalta, en voi käsittää, mikä siinä ikää jatkaisi. Tuommoiset ylivoimaiset ponnistuksetko? Vaiko kenties jokapäiväinen riita ja rähinä? Sanotaan kyllä, että "taistelu on elämää", mutta tämä lause ei pidä paikkaansa esimerkiksi sotilain ja asianajajiin nähden, sillä he ovat lyhytikäiset; ainoastaan papeissa se toteutuu, jotka suurella maltilla taistelevat sielunvihollista vastaan.

Luultavasti on niillä tilastontutkijoilla, jotka sanovat avioliiton jatkavan ikää, tarkoituksena tällä vain kehottaa ihmisiä siveään elämään, eivätkä he niin paljon välitä siitä, onko heidän laskuissaan ollut perää vai ei. Siveä elämä tietysti on hyvä sekä ruumiille että sielulle. Mutta yhtä turha on uskotella, että avioliitto tekee elämän siveäksi, kuin että se jatkaa ikää. Sillä mistäpä ne aviomiehet tulevat muista kuin entisistä nuorista miehistä? He elävät siveettömästi — jos elävät — jo ennen sitä ikää kuin meillä tavallisesti naimisiin mennään. Sitte vanhemmalla puolella se siveettömyys on sangen kohtuullista, vaikka ei mentäisi naimisiinkaan. Enkä minä voi ymmärtää, kuinka avioliitto puhdistaa niistä vanhoista synneistä, jotka ovat samat sekä naineilla että naimattomilla miehillä, kellä kerran on ollut semmoisia taipumuksia. Päinvastoin olen minä luullut huomanneeni, että juuri niillä miehillä on suurin kiire naimisiin mennä, jotka muutenkin antavat liian suuren arvon tyttöväelle. — Mitä taas nainiin tulee, niin jokapäiväinen kokemus osottaa, että jos he kerran ovat poikenneet siveyden tieltä, ei heitä avioliitto pidätä sen paremmin.

Onko se sitte tahallista valhetta tuo tilastotieteen väite, että avioliitto antaa miehille ijän lisää 7 vuotta ja naisille 5? En minä sitäkään tahdo sanoa. Mutta nuo tilastolliset herrat ovat oppineita professoria, jotka eivät näe muuta kuin mitä kirjoissa on. Luottavat liian sokeasti numeroihin ja luulevat, että "numerot puhuvat" — silloin kuin he itse puhuvat. Jos tässä saisivatkin numerot puhua, niin naimattomien miesten lukua osottavat numerot antaisivat seuraavan selityksen: "Meidän joukossamme ovat kaikki rujot ja rammot, langetustautiset, kruunun raakit ja pahantaudin syömät, jotka eivät ole päässeet naimisiin, vaikka kuinka olisi mieli tehnyt. Eivät ole tytöt tykänneet tai sukulaiset huolineet. Jos meidät olisi päästetty naimisiin, niin kyllä olisi lyhennyt naineiden miesten keski-ikä, mutta nyt me olemme painamassa nuorten miesten puolta."

Samaan suuntaan käypä selitys lähtisi myös naimattomien naisten lukua osottavilta numeroilta. Kainosti punastuen ne siihen vielä huomauttaisivat: "Eivätkös herrat professorit ole kuulleet siitä pienestä heikkoudesta, mikä meillä naisilla on ijän laskussa ennen naimisiin menoa? Matka 20-25 ikävuoteen kestää muilla 5 vuotta, meillä 10, ja matka 25-30, joka muilla on vain 5 vuotta, se on meillä 15. Näin jää meille 25:stä vuodesta ainoastaan 10, ja se lyhentää arveluttavasti meidän naimattomien ikää."

Vielä on selittämättä, miksi tilastotieteen mukaan avioliitto on miesten ijjälle kahta vuotta edullisempi kuin naisten. Eräs tutkija arvelee, että "kotiripitykset" ottaisivat kovin paljo naisten terveydelle ja että ne siis vaikuttaisivat sen verran lovea heidän ikäänsä. Minun luullakseni tuo ripitystyö sentään on niin naisen luonnolle sopiva ja mieluinen toimi, että se häntä enemmän virkistää kuin rasittaa. Paljoa lähemmäksi todellisuutta luulen päästävän, jos otaksutaan, että nainen naimisissakin ollessaan koettaa — mahdollisen leskeyden varalta — pitää ikämääränsä kohtuuden rajoissa. Tilastotiede on ala, jolla aina täytyy liikkua varovasti ja ajatellen. Jos siinä liian suurella varmuudella esiintyy, voi helposti ajaa kantoon ja tehdä opinkappaleita, jotka eivät pidä paikkaansa. Semmoinen on tämäkin, että avioliitto muka jatkaisi ihmisen ikää.

HÄN OLI HERRASMIES.

Kuka?

En tahdo mainita hänen nimeänsä — hänen perheensä vuoksi, sillä hän oli herrasmies.

Säälin myös niitä neljääkymmentä nuorta neitoa, jotka olivat impeytensä kalleimman aarteen hänelle uskoneet ja jo aikaa hänen tähtensä murhetta kantaneet.

Sillä hän oli herrasmies.

Hänen omakätisen nimikirjoituksensa voisin teille huoletti näyttää. Se ei häntä ilmaisisi. Muutamat sen lukevat "Lundbergiksi", toiset "Sundeliniksi", kolmannet "Aaltoseksi" ja minkä miksikin arvailevat. Sillä herrasmiehen asia ei ole kirjoittaa luettavaa käsialaa. Eikä hänen nimikirjoitustansa muualla tarvittu kuin ennen vanhaan pankeissa, ja siellä se kyllä tunnettiin.

Mikä oli hänen toimensa? — Ei mikään, sillä hän oli herrasmies.

Ja kuitenkin hän meni eteenpäin maailmassa.

Hän oli syntynyt vallesmannin pojaksi, mutta jo ennen kahtakymmentä oli hänestä kasvanut kruununvoudin poika, ja nyt kuollessaan hän oli lääninkamreerin poika ja ainoa perillinen.

Joiko hän? — Ei, vaan toisinaan vähän "nautti" ja "piti hauskaa", sillä hän oli herrasmies. Hän "rakasti seuraa", ja se vei hänen perintönsä.

Rakasti sekä naisten seuraa että miesten.

Kapakkalaskunsa ja korttivelkansa hän täsmälleen suoritti, sillä ne olivat "kunniavelkoja". Mutta räätälit, suutarit ja pesumujat — ne joutivat odottaa.

Sillä hän oli herrasmies.

Työväenliikettä hän kauhistui ja syljeskeli Kurikan Matille. Alemmassa kansassa hänellä ei ollut muita miestuttavuuksia kuin kolme uskottua ajuria, mutta niitäkään hän ei päivällä ollut näkevinään. Vasta yöllä hän heidät tunsi, sillä hän oli herrasmies.

Hyvästi puettuna hän kuoli, velkavaatteet yllä, velkahattu päässä ja velkasaappaat jalassa. Hänen ainoaksi perilliseksi jäi kaupungin panttilaitos. Testamentti löydettiin hänen povitaskustaan: kahden markan panttilappu mustista liiveistä. Ne olivat olleet viimeinen jäännös hänen frakkipuvustaan. Muuta omaa hänellä ei ollut.

Se revolverikin, jolla hän lausui maailmalle jäähyväiset, oli lainakalu, hyväntahtoiselta ystävältä saatu käytettäväksi.

Nuoraa ja talia tarvittavan määrän hän olisi vielä voinut saada omakseen, vaihtamalla panttilappuun, mutta — hän oli herrasmies.

KOULUAJAN YLISTYS.

Oi, jos olisin koulupoika, pitkäsäärinen, kapeakaulainen, isän ilo, äidin ylpeys, opettajain silmäterä! Tahi jospa olisin edes huonopäinenkään koulupoika, josta kuitenkin vielä on vähän toivoa!

Niin huolettomia päiviä et koskaan vietä kuin koulupoikana ollessasi. Tulet nimismieheksi, ryöstät köyhältä ainoan lehmän — tulet papiksi, joudut seurakunnan kanssa rettelöihin pappilan rakennuksista — käännyt sotilasuralle, sorrut vekseleihin ja onnettomiin naimisiin — tulet tuomariksi, päätät asiat vasten lakia taikka sitte vasten vakaumustasi — kohoat kuvernööriksi, saat harmia kelvottomista virkamiehistäsi ja nälänhätäisistä kunnista — nouset senaattoriksi, loukkaat omaatuntoasi taikka menetät virkasi. Niin on tie ohdakkeinen palvelulla valtiota semmoisessakin maassa, jota sentään sanotaan virkamiesten luvatuksi maaksi. Kaipauksella muistelet iloisia kouluajokiasi. Koulupoikana et näistä huolista tiedä. Viet kotiisi puhtaan paperin, jossa käytös on 10, ahkeruus ei kuin hiukan vähempi ja eri aineitten joukossa vilahtaa joku kymmenikkö tai yhdeksikkö, jos ei muussa niin voimistelussa. Kotonasi silloin on juhlahetki. Isäsi ottaa auki sen laatikon, jossa hänellä ovat säilössä kaikkein tärkeimmät asiakirjat: virkavahvistuskirjansa, julkasemattomat runokokeet rakkausvuosilta, palovakuutuspaperit ja yksityiset kirjeet suosiollisilta esimiehiltä. Sen hän ottaa auki ja etsii sieltä oman todistuksensa vastaavalta asteelta, vertailee ja koettaa saada selville, mitä lahjoja olet perinyt häneltä,

mitä saanut äidiltäsi. Ja hän on äärettömän onnellinen nähdessään, ettei hänen antamansa leiviskä ole sinussa kevennyt, vaan että äidin mukana vielä on tullut uusia lahjoja sukuun. Kesken kiireintä kevätsiivousta istahtaa äitikin tutkimaan todistusta, vaikka hänen muut lukemisensa viime vuosina ovat supistuneet postillaan ja yhä uudistuviin keittokirjoihin. Hänessäkin herää hämärä muisto, että hän joskus maailmassa on kuullut semmoisen nimen kuin "geometria" — niin, ja "algebraa" — eikös se vain ollut algebraa, jota he niin hartaasti kättivät maisterin opettamaan viimeisellä luokalla, vaikka siitä ei sitte tullut mitään?

Mutta jos isä huomaa sinun jossain määrässä jääneen osattomaksi suvun henkisestä etevyydestä, näkee hän siinä selvän viittauksen, että luonto onkin aikonut poikaa toiselle uralle, käytännöllisille aloille, niinkuin postivirkoihin, metsähallintoon, apteekkiin, rautateille, kauppaan, maanviljelykseen j.n.e. Ja jos käytöksessä tai ahkeruudessa on huono numero, ei äiti voi kyllin surkutella opettajain puolueellisuutta ja vähäpätöisyyttä; he ovat jostain pikkuasiasta suuttuneet isään tahi heidän rouvansa kadehtivat äidin viimeistä leninkiä — siinä kaikki. "Mutta sinullahan ei toki voi olla mitään huonoja tapoja, ei vaikka. On sinua toki sen verran osattu kasvattaa."

Ellei kateus olisi liian alhainen tunne minunlaiselleni miehelle, niin melkeinpä katsoisin kateudella teitä punaposkisia, virkeäsilmäisiä koulupoikia, jotka saatte koko kesän olla omissa valloissanne ja nuoruuden mielellä nauttia luonnon nuoruudesta. Mutta enhän voi teitä kadehtia. Eihän se ole teidän syynne, ettei minulle elämä enää maistu samalta kuin teidän ijällänne. Silloin kun salaa luhautin savun opettajain heittäjästä paperossin pätkästä, niin olipa se toisen makuinen kuin mitä nyt saan hyvästäkään sikarista; 25 pennin omistaminen tuotti silloin runsaamman riemun kuin nykyisellä ajalla sadat markat; toisin kuin nyt hypähti silloin rinnassa sydän, jos vilahduksenkaan näki tuosta lyhytpalmikkoisesta ihanteesta — toisin hypähti kuin nyt, tiedustellessa itsekunkin niiden myötäjäisiä, jotka voisivat tulla kysymykseen; ja ne pienet kepposet, mitä koulussa tehtiin, ne tuottivat paljoa puhtaamman nautinnon kuin nyt hyvätkään luikerrukset raha-asioissa tai parhaiten onnistuneet vaalikeinottelut.

Nauttikaa vain nuoruudestanne, koululaiset, niin kauan kuin huolet ja murheet eivät ole päässeet häiritsemään mielenne rauhaa. Kerran tulee sekin päivä, jona sanotte, että koulu-aika se kumminkin oli elämänne iloisin aika. Huono numero on kyllä ikävä näyttää vanhemmille, mutta vielä ikävämpi on näyttää vekseliä pankkiherroille; "ehdot" ovat kyllä tukalat kesäkumppanit maalla ja vaikealta tuntuu niitä lähteä syksyllä suorittamaan, mutta vielä vaikeampi on puuhata "akordia" saamamiestensä kanssa.

KUINKA JOUDUIN NAIMISIIN.

Ovat monasti kysyneet, miksikä minä — viisas mies — olen mennyt naimisiin. Sentähden näyttää siltä kuin olisin selityksen velkaa tälle valistuneelle ja tiedonhaluiselle yhteiskunnalle.

Lyhyesti sanoen on syy naimisiin menooni sama kuin kaikkiin muihinkin tyhmyksiini, se nim. että minä aina *teen* ensin ja *ajattelen* sitte vasta — jos sattuu aikaa ajatella sittenkään.

Olin silloin alkava sanomalehtimies, aaterikas ja toivehikas, ensi kertaa uskottu kesätoimittajan edesvastaukselliseen asemaan. Ja minulla oli "hyvä ajatus toimestani", niinkuin sotamiehellä käsikirjan mukaan tulee olla. Tunsin elävästi, että isänmaan kohtalo suureksi osaksi oli minun varassani tämän kesän. Siinä raskaan vastuunalaisuuden tunnossani olin ruvennut raittiusmieheksi jo varhaisesta keväästä, sillä minä pelkäsin, että muussa tapauksessa saattaisin jonkun kerran hutikkapäissäni ajaa karille maamme valtiolaivan. Ihan totta, sitä minä pelkäsin.

Tämä raittius se minut vei turmioon.

Ryypiskely oli siihen saakka varjellut minua monesta tyhmyydestä, mutta nyt minä aikani kuluksi rupesin katselemaan tyttöjä — tarkoitan, katselemaan sillä silmällä, jolla en koskaan ennen ollut tyttöjä katsellut. Vilkkunut kyllä olin heihin ja mahdollisesti joskus "ihailutkin", kuten sanotaan, mutta ainoastaan ohimennen. Ihailut heitä jokseenkin samalla maulla kuin kilpa-ajoissa ihailin sirotekoista liinakkoa tai lujakoipista mustaharjaa. Ihailin aikani, mutta siitä ei ollut sen vaarallisempia seurauksia. En minä niitä omakseni pyytänyt enkä olisi siihen aikaan suittanut ottaakaan, vaan jos näin niitä rääkättävän, niin pahaa se teki sydämelleni.

Nyt minä aloin itse huomata, että tyttöväen läheisyys teki minuun erilaisen vaikutuksen kuin ennen. Se minua pelotti. Jos korkealta kutsumukseltani olisin uskaltanut, niin totisesti olisin ottanut ryypyn pari vastapainoksi. Sillä minulle alkoi selvetä, että ihminen on aina kuin aistiviallinen:

sokealla on erinomainen kuulo, kuurolla erinomainen näkö. Täytyy tehdä toinen taikka toinen: ryypiskellä taikka sitte armastella.

Olin siis mahdollisimman altis taudille.

Ja silloin saapui paikalle se basilli.

Eräällä huviretkellä kohtasin tytön, jota en ollut nähnyt sitte lapsuuteni aikojen. Hänestä oli varttunut solakka neitonen. Silmät kirkkaat ja kiehtovat, kasvoilla niin puhtaat värit, varsi "kuin elämänlanka", ylväs ja sopusuhtainen, povi korkea, ja keltaiset kiharat tuhlaten tuuheat. Oli tullut kesäksi syntymäseudulleen ja aikoi syksyllä taas lähteä sinne kauas, missä oli ollutkin.

Vai tuollainen ilmestys sinusta nyt on kehittynyt! Semmoinen yltäpyöreä pallukka kuin olit ennen koulutyttönä, jolle tein hyvän päivän ainoastaan silloin kun satuin tavattoman kohteliaalle tuulelle. Olimmehan me oikeastaan lapsudentoverit, sillä useinhan olit ollut talosilla sisarieni kanssa ja minä olin tullut kuin hirmumyrsky ja pyyhkässyt olemattomiin talonne ja tanhuanne. Nukkenne olin kolhinut nenättömiksi, käsi- tai jalkapuoliksi, jos en milloin heitä aivan päättömiksi telottanut. Ja nyt me istumme tässä mielistelemässä toisiamme, vääjäilemässä toistemme tunteita kuin kaksi koiraa, jotka arvaamatta kohtaavat toisensa.

Näitä mietin mielessäni, kun häntä katselin ja häijyyksiä hänelle juttelin. Ei suuttua tupsahtanut enää niinkuin ennen, eikä yhtä herkästi tillahtanut itkemään. Siis oli luontonsa kovennut, ja minun polosen oli pehmiämään päin! Aavistin kyllä, mikä vaara tässä piili. Omatuntoni pudisti arvelevasti päätänsä ja kuiskaili "elä leiki tulen kanssa, Kaapro!" Mutta aina minua on vaara viehättänyt, en koskaan ole malttanut väistyä sen reunamilta. Rakastan vaaraa sen vaarallisuuden vuoksi. Hermoni kaipaavat sitä ja nauttivat siitä.

Kaikkien häijyyksien ohella lausuin hänelle ihan tahallani joitakuita hellänpuoleisia kohteliaisuuksia, niin että häneltä jäi suu auki ja silmät seljälleen, sillä mitään senlaatuista hän arvatenkaan ei ollut odottanut minulta. Oli kuin puulla päähän lyöty. Alkuun päästyäni ehdotin vielä, että seuraavana sunnuntaina lähtisimme huvimatikalle lähipitäjässä pidettävään maanviljelysnäyttelyyn, jonne minun kumminkin oli mentävä lehteni puolesta. Hän suostui kauniisti ja kainosti.

Tätä sunnuntakia odotellessa — se olkoon kunniakseni mainittu — en yhtään yötä lemmentuskissa piehtaroinut enkä häntä siihen mennessä kertaakaan tavannut, en välittänyt tavata. Niin voimakas oli minussa vielä itsenisäilyttämiskaisto.

Ja kun se sunnuntai tuli, ja laivarannassa näin olevan kaksi pientä höyrypurttua lähtemässä sinne maanviljelysnäyttelyyn, niin minä uhalla menin toiseen enkä siihen, jonka kannelta näin hänen keltaisten kiharainsa kumottavan. Olin kuin katumapäällä, en tiedä mistä.

Mutta se ei auttanut. Hän vaihtoi laivaa. Oli kai huomannut valkoisen lakkini ja tahtoi päästä maksamasta matkaa. Siinä hän ainakin onnistui, ja väärihän se olisi muutoin ollut, kun minä häntä olin tälle retkelle pyytänyt.

"Luulin sinun tulevan noutamaan minua meiltä", virkkoi hän nuhtelevasti. Mutta kuinka sointuvalla äänellä!

"En arvellut sinun lähtevänkään", vastasin. Tämä puolustus oli niin typerä, että sitä itsekkin häpesin, yhtä typerä kuin käytökseniikin oli ollut. Mutta parempaa en sillä hetkellä keksinyt. Taikka — jos rehellisesti tunnustan — pyöri kielelläni valhe sellainen, että "kävinhän minä, vaan olit jo lähtenyt." Hän olisi sen tällä kertaa uskonut, mutta ihan varmaan matkalta palattua ottanut siitä selvän ja saanut minut kiini valheesta. Naiset ovat, kumminkin olevinaan, niin arkoja valheelle, että pelkäsin siinä tapauksessa kaiken särkyvän väliltämme. Ja sitä en millään ehdolla tahtonut vaikka taas toiselta puolen suurempi läheneminen minua arvelutti. Suhteemme oli minusta paraimmillaan semmoisena kuin se nyt oli. Että *hän* riensi rantaan ennen minua ja vaihtoi laivaa minun tähteni.

Kuultuaan minun selitykseni, hän katsoi silmiini pitkään ja syvään niillä kirkkailla silmillään. Sitte hän sanoi vielä nuhtelevammalla — ja sointuvammalla — äänellä:

"Olinhan minä luvannut. Mitä syytä sinulla on luulla minua niin huikentelevaiseksi?"

"Kun et ole ollenkaan käynyt meillä."

"Ethän sinäkään ole meillä käynyt."

Nyt oli minun vuoroni katsoa terävästi häneen. Kaikkein jokapäiväisimmällä äänelläni lausuin sitte kuin ohimennen:

"Äitini ja sisareni vaan ovat ihmetelleet, kun et ole käynyt heitä tervehtimässä niin pitkää aikaa."

"On niin paljon ollut käyntiä sukulaissani", sanoi hän epäröiden.

"Enkä minä ole juuri liikkunut missään."

Hän ei voinut peittää hämillään-oloansa. Ei ollut tahtonut tulla meille — luultavasti samaa vaaraa peläten minusta kuin minä hänestä! Sydämeni riemuitsi. Sinä et koskaan pysty pettämään minua! Olet edessäni kuin avoin kirja, koko olentosi minulle niin läpinäkyvän kirkas kuin lähteen vesi.

En nähnyt siinä mitään sameaa, niin hartaasti kuin sitä katselinkin sen heleän kesäisen sunnuntain — ja vielä niin monta päivää jälkeensä.

En koskaan unhota sitä matkaa Savon ihanilla vesillä. Ja ne silmät, ne silmät! Ne seuraavat mua hautaan saakka.

Siellä perillä oli kansanjuhla ja arpajaiset maanviljelysnäyttelyn yhteydessä. Paljo kaupunkilaisia ja vielä enemmän maalaisrahvasta. Oli tyttöjä, joita olin ennen nähnyt ja katsellutkin. Mutta mitä ne nyt olivat hänen rinnallaan? Savolaislytyksiä, sielu jossakin lihan peitossa, mutta ei kasvoissa, ei silmissä nähtävillä.

Ostin arpoja hänelle, ja yhdessä oli voitto — lapsen sukat. Kuinka viehättävästi hän punastui! Ostin itselleni. Lapsen myssy! No, on ne omat voittonsa niissä maalaisarpajaisissa. — — — Lahjotin senkin hänelle, vietäväksi rakkaimmalle nukelleen.

"Vieläkö sulla on nukkeja?"

"O-on, muistona."

Siitä johduimme entisiin aikoihin. Muistelimme, kuinka hän oli häärinyt emäntänä ja äitinä, kun minä esiinnyin hirmumyrskynä ja telottajana. Vaikka ne muistelmat eivät olleet minulle edullisia, niin halusta niissä viihdyin. Sillä olivathan ne sentään yhteisiä.

Höyrypurret palasivat yöllä kaupunkiin. Mutta maanviljelysnäyttelystä jaettiin palkinnot vasta seuraavana päivänä, jolloin myös olivat kyntö- ja ojituskilpailut y.m. Minun täytyi sentähden *jäädä*, ja sain hänetkin jäämään, kun otin puuhatakseni hyvän yöpaikan.

Saatettuani hänet sinne, palasin vielä juhlapaikalle. Omasta yösijastani en välittänyt pitää huolta; sen kyllä saisin vaikka mistä. Hiljaksen kävelin ja istuskelin tiepuolissa.

Oli viileä ilta helteisen päivän jälkeen.

Rinnassani alkoivat aaltoilla vastalaineet. Mitä hittoa sinä meinaat, Kaapro? Oikeinko olet tosissasi? Niinkö äkkiä se sellainenkin ahven kävi koukkuun?

Vastaan tuli poikajoukko kansanjuhlasta, laulaen että kangas helähteli:

"Silloin ma tyttöjä hyväilen,
Kun ei ole muita töitä:
Pyhänseutuna kyläilen
Ja laulelen pitkin teitä."

Peijakkaan pojat! Se on terveen järjen ohjelma. Viritin paperossin ja nousin kiveltä uutena miehenä. Ei tässä niin vaan mennä! Vielä on koettamatta viime keino, murtamatta viinan mahti.

Lähteissäni juhlapaikalta oli sinne jäänyt sikermä herrasmiehiä pitämään kemuja. Muuan tuttava oli minuakin niihin kutsunut, vaan en mennyt silloin. Nyt menin. Hyvästi raittius, karahtakoon karille isänmaan laiva, mutta minun täytyy päästä tästä lumouksesta! Taistelin — juoden kuin henkeni edestä. Mutta ei se oikein tahtonut vaikuttaa niinkuin ennen, ei muuttaa mieltä. Niitä silmiä en saanut karkoitetuksi.

Yöllä heittäysin puoliväkisin sänkyyn, jossa kaksi miestä jo ennestään kuorsasi. Tuttuja miehiä. Hetkeksi nukahdin minäkin, mutta pian heräsin. Oli ahdas, kuuma ja kaikin puolin tukala. Eikä aamukaan alkanut valeta, vaikka jo piti olla aika.

Nousin ylös. Ilma oli kerrassaan muuttunut. Satoi ja näytti niin kolkolta. Nuo maljatoveritkin tuossa vaan vetelivät hirssiä, nukkuivat kuin eläimet. Ilettämään rupesi koko paikka.

Kertomuskin olisi pitänyt lehdelleni kirjoittaa eilisen päivän juhlista ja puheista. Mauttomia, sisällöttömiä. Ja näyttelyä tuli arvostella. Siinä en ollut vielä käyntykään. Läksin nyt. Mutta noloilta ja ikäviltä siellä näyttivät lehmät, sonnit, lampaat, kanat ja kaikki. Eikä siemenissä ja käsiteoksissa ollut

mitään katsottavaa. Kilpakyntö alkoi nyt. Mutta hitto sinne menköön sateella kuraiselle pellolle, ajattelin, ja pyysin erään ystävällisen ja ymmärtäväisen isäntämiehen kertomaan minulle siitä jälkeensä.

Mutta missä saisin tilaisuuden ryhtyä kirjoittamaan? Mahtaisiko *hän* jo olla ylhäällä? Siellä olisi rauhainen huone, ja hän voisi auttaa muistiani eilispäivän juhlallisuuksien ikuistamisessa. Minä en tosiaan ollut paljoa huomannut kaikesta, mitä ympärillämme lienee tapahtunut. Olin nähnyt ainoastaan hänet ja kuunnellut itse asiassa yksistään häntä.

Löysin hänet sieltä, minne illalla olin jättänyt. Täysin puettuna istui keinutuolissa keskellä lattiaa, säteilevän hyvällä tuulella.

Minä en kyennyt saamaan aikaan muuta keskustelua kuin jonkun tyytymättömän sanan ilmasta murahtamaan, ja sitte olin olevinani erinomaisen huolissani ja kiireissäni tärkeästä sanomalehtimiehen tehtävästäni. Istuin pöydän ääreen ja ryhdyin innolla tyydyttämään lukijakuntani vaatimuksia.

Mutta ei se tahtonut sujua. Harvoin olen ollut niin haluttomalla ja alakuloisella mielellä kuin nyt. Huoaten laskin kynän kädestäni ja nousin kävelemään. Vilukin karmi selkääni. Sentähden asetuin uunia vasten seisomaan, kädet selän taakse, ja haukottelin happamesti. Kylmähän se uunikin oli, tietysti, ei koko kesänä lämmitetty. En mistään hinnasta olisi nyt itse katsellut itseäni enkä suonut toisten katselevan, kaikkein vähimmän hänen. Mikä mun toikin tänne! Ja hän tuossa herttaisesti hymyilee kuin kirkkahin päivänpaiste.

"Kuule, mikä sinun on, Kaapro, kun olet niin surkean näköinen ja äänetön?" kysyi hän vihdoin.

Häpeä olisi ollut tunnustaa, että pääasiallisena vikana taisi olla kohmelo. Sensijaan arvelematta tokasin:

"Minä olen rakastunut."

"Kehenkä — jos saan olla utelias?"

Anteeksiantamattoman epäkohteliaasta olisi ollut vastata muuten kuin:

"*Sinuun*, luonnollisesti!"

Ja niin minä vastasin, ajattelematta seurauksia.

Hän näytti hämmästyvän vielä enemmän kuin kaikista edellisistä kohteliaisuuksistani. Silmäteränsä laajenivat, katse yhä kirkastui, rinta kohoili ja laskeusi kuin olisi hän ollut suurimmassa tuskassa. Näytti aikovan katsoa läpi luitteni ja ytimieni, saadakseen selville, tottako minä puhuin vai leikkiä. Likeltä piti, etten tässä tarkastuksessa purskahtanut nauramaan. Niin hullunkuriselta minusta tuntui koko juttu. Tunnustaa tässä rakkautensa, aamutuimaan. Mutta sillä puolustelin tekoani sydämessäni, että onhan tuossa edes jotain jännitystä tämän ilkeän ikävän kohmeloamun ratoksi.

Oli siinä sentään toinenkin seikka, joka minua yllytti ryntäämään näin päistikkaa. En ollut ikinä ennen kosinut — en totisesti — ja minua huvitti kerran koettaa, saisinko rukkaset.

Vaikka enhän minä nytkään vielä ollut kosinut, eikä ole sanottu, että olin aikeissakaan jatkaa. Onneksi ei hän lukenut minua niinkuin minä häntä, eikä tiennyt mitä mielessäni liikkui. Jo koulupojasta olin tottunut kaikissa vaiheissa säilyttämään vakavan ja tyynen ulkokuoreni, ja sillä monen kujeen seurauksista selkäni suojellut. En järkyttänyt jäsentäkään enkä asentoani millään tavalla muuttanut.

Kun en kiirehtinyt jatkamaan asiaa likemmä ratkaisua, täytyi hänen tarttua siihen. Sillä kohtaus näytti pitkistyessään käyvän hänelle sitä tuskallisemmaksi, kuta hauskemasti se minun urheiluhermojani kutkutti. Vihdoin hän katkasi äänettömyyden kysymyksellä:

"Mihin tuloksiin — mihin käytännölliseen tulokseen sinä sillä tunnustuksellasi aiot päästä?"

Kylläpä olet käytännöllinen, ajattelin, ja mieleni teki sanoa, etten aikonut päästä mihinkään sen enempiin tuloksiin; olin vaan vastannut hänen kysymyksiinsä. Mutta silloin taas ymmärsin, että ijäksi rikkoisin välimme, ja sitä en mitenkään hennonnut. Minun ei auttanut muuta kuin sanoa: "Tarkoitukseni on pyytää sinua vaimokseni." Taas alkoi hänen povensa rauhattomasti aaltoilla, niin että hänen oli vaikea puhua. Jännityksellä odotin päätöstä — en kohtaloni ratkaisua, sillä niin syvälle en ollut vielä langennut, että edes yöneni olisi kauankaan siitä riippunut — luulen ma —, vaan tiedonantoa siitä, saanko rukkaset vai enkö. Hän alotti hiljaa ja epävarmasti:

"Olin ajatellut jäädä vapaaksi —"

Silloin aukeni ovi ja huoneeseen astui se ystävällinen ja ymmärtäväinen isäntämies, ilosta loistavin

kasvoin, ja julistaa:

"Meijän Poavopa se sai ens palakinnon kynnöstä, ja meijän mustapeä sonni ens palakinnon karjanäyttelyssä. Alakaa ne nyt tästä puoleen akat meillä lehmiään kuletella, kun tulloo sonnin tarvis —"

Varjele Jumala ketään kosimasta maalla! Minulla oli täysi työ päästessä eroon miehestä. Pääsin kumminkin lopulta. Mutta tunnelma oli häiritty ja kului kotvan aikaa, ennenkuin siihen taas palausimme.

Silloin minä jo istuin hänen vieressään keinutuolissa — se toki on etu maalla, että ne ovat niin leveät — ja kuuntelin hänen tunnustuksiaan, kuinka hän vuosikausia oli tallettanut eräitä sisarieni kirjeitten kuoria, joihin minä olin sattunut kirjoittamaan osotteen, j.n.e. Mutta tunnustuksia niitä täytyi tehdä minunkin ja antaa tyydyttävä selvitys monesta entisestä seikkailustani. Verraten viattomia ne olivat, joista hänellä oli vihiä.

Tunti siinä vierähti tunnin perästä, kunnes sade lakkasi, taivas selkeni ja aurinko valaisi tummat maisemat. Päästiin hankkiutumaan kotimatalle.

Lopun sitte jokainen arvaa jo tämän kertoelman päällekirjoituksesta.

"NUOREN SUOMEN" TYÖPÄIVÄ.

"Äiti, voileipää! — Kuuletko, äiti? — Isä, kuuletko?"

Saatuamme vielä joka välimerkin kohdalla eräitä sysäyksiä kylkeemme, niin äiti kuin minäkin, tiedämme milloin meidän "Nuori Suomi" — kohta nelivuotinen — alottaa työpäivänsä.

"Miks', isä, et nouse antamaan Jaakollesi voileipää?"

Myönnän kyllä tämän huomautuksen isän velvollisuuksista täysin oikeutetuksi, mutta itsepintaisesti kumminkin koetan pitää kiini unen päästä ja olla nukkuvani, odotellen, että äidin sydän ensiksi heltäisi, eikä minun vielä tarvitsisi nousta lämpimästä vuoteestani. Paha vaan, että äidillä taitaa olla samanlaatuiset tuumat.

"Anna, hyvä äiti, voileipää ainoalle pojalle!"

Nyt voin jo olla huoletta. Poika muisti vihdoin pyytää "kauniisti", niinkuin oli opetettu. Ja, oikein laskettu, äiti jo liikahtelee. Kohta on se asia selvillä. Saanpas sittenkin vielä pienen aamutorkun, joka minusta maistuu niin hyvälle. Mutta tätä toivoa rakentaissani en ollut kuullut kaikkia asianomaisia. Ennenkuin äiti oli ehtinyt toimittaa voileipää määräpaikkaansa, tunnen pienen, pehmoisen käden hivelevän partaani ja lämpimän hengityksen korvassani.

"Isä, joko sinä olet ostanut sen uuden hevosen? Eikös nyt jo ole 'ens viikolla'? — Minä olenkin sinun poikasi, en olekaan äidin poika."

Tällä kertaa hän tosin minun puolestani olisi vielä saanut tunnin verran olla äidin poikana — tuon valtin arvon minä muuten tunsin hyvin vanhastaan — mutta samalla tiedän kokemuksesta, että on turha vaiva koettaa nukkua silloin, kun Jaakko kerran on herätyspäällä. Eihän poika raukka sitä tiennyt, että olin valvonut toimistossa myöhään yöhön ja vielä ottanut töitä kotiin, kun tahdoin saada koko viikon joulurauhaa ja levätä asiaksi asti. Hän oli jo aikaa ollut unen helmoissa, ennenkuin minä kotiuduin. Nyt koetin parhaani mukaan selittää, että jouluun on useampia päiviä — täytyy siihen mennessä nukkua monta yötä ja kiltisti antaa pestä silmänsä, muutoin joulu ei tule ensinkään — ja että minä sitte kyllä ajoissa ostan hänelle hevosen.

"Minkälaisen hevosen sinä ostat?"

"Sinisen."

"Onko sillä häntä?"

"On kaksikin."

Pitkällisen harjoituksen jälkeen osaan suunnilleen vastaila hänen kysymyksiinsä puoli-unessakin. Jos

en ollenkaan vastaisi, panisi hän sen kovin pahakseen. Mutta hevosen Jaakko tuntee siksi hyvin, että viimeinen vastaukseni saattoi hänet hetkeksi syviin ajatuksiin.

"Missä sillä on toinen häntä?"

"Selässä."

"Vai niin!"

Sillä ijällä ei pojan ole lupa epäillä isänsä tiedonantoja enemmän kuin hänen mielipiteitensäkään. Ja vaikka olisi lupakin, ei ole sitä halua vielä. Voi sentähden aavistaa, mikä sekava vyyhti oli pienten aivojen selvitetävänä, kun ei millään hevosella luonnossa tai kuvakirjoissa ollut näkynyt kahta häntää. Mutta aivojen toiminta ei mennyt hukkaan. Voitonriemulla hän nousi istuilleen ja huudahti:

"Niin, se on *harja*, isä!"

"Harjaksiko sitä sanotaankin?"

"Niin. ja se on kaulassa eikä selässä."

"Sitäpä minä en muistanut. Missä paikassa se on kaulassa — kaulan allako?"

"Ei ole. Voi, kuinka isä on tuhma! Kaulan vieressähän se on."

Turvaun aina tilaisuuden sattuessa siihen sotajuoneen, että itse rupean kaikkea kyselemään ja annan Jaakon selittää asioita. Silloin hän heti näyttää joutuvan hämilleen ja käy harvapuheisemmaksi. Tällä kertaa se kuitenkin oli tarpeetonta, sillä vihdoinkin ilmestyi äiti voileipineen ovelle ja sai hänet sen avulla pois sängystä kanssansa keittiöön. Kuulin vielä Jaakon vaativan itselleen kahvia — ei kahvin vuoksi, vaan vehnäsen ja sokurin — sekä sitte kääntävän puheen joulukuuseen ja omeniin y.m. siihen kuuluviin makeisiin. Nyt se diplomaatin alku siellä vakuutti olevansa "äidin poika" aina jouluun asti, koska isä on niin ruma ja äiti kaunis — muka! Kaikkipa tässä jo osaavatkin naisten heikkoon kohtaan! Siihen ajatukseen nukahdin ja sain kuin sainkin vielä unta muutaman silmäntäyden. Mitä vaivaa minun aamuuneni suojeleminen Jaakolta lienee maksanut äidille, en voi sanoa, mutta lopulta se nähtävästi oli mennyt sivu hänen voimiensa, koska herätessäni kuulin Jaakon iloisen naurun ja tapasin hänet ratsastamassa hartioillani, pitäen molemmin käsin kiini tilapäisen ratsunsa "harjasta."

"Minnekkä nyt ajetaan, isä?"

"Kuka sinä olet?"

"Jaakko — sinun poikasi."

"Sanoppa koko nimesi!"

"Jaakko Jääskeläinen... Ptruu, nyt käännetään metsään joulukuusta ottamaan."

"Elä, hyvä mies, revi tukasta! Ei sitä paljo ole ilmankaan."

"Onkos sillä uudella hevosella harja ja pää?"

"On kyllä."

"Katkasinkos minä entiseltä hevoselta pään?"

"Katkasit — ja olit paha poika."

"Niin — minä olen sinun poikasi. Isällä on niin kaunis partakin."

Poika parka! Hän on ollut melkein koko lyhyen ikänsä Karjalassa, jossa kivetkin ovat mädänneitä.

Koko perheen yhteisillä ponnistuksilla saatiin "Nuori Suomi" aamupäiväksi häviämään näköpiiristäni, että voin rauhassa työskennellä. Mutta kun hänet tuotiin päivälliselle, ei tarvinnut kysyä, missä hän oli ollut. Oli suoja ilma, lumi nuoskaa, ja poika märkä kuin kuikka kiireestä kantapäähän, korvatkin lunta täynnä. Hänet oli löydetty syvältä lumihangesta, jonne toiset yhtä viisaat olivat hänet haudanneet. Parailaan vetivät sielumessuja, kun pelastus saapui — onneksi niin aikaseen, ettei veisuja vielä tarvittu. Posket olivat pojalla punakat kuin pihlajanmarjat, ja silmistä loisti kadehdittava elämänilo, jonka ei luulisi koskaan sammuvan. — Mitä antaisinkaan, jos saisin takasin ne ajat ja mahdollisuuden alkaa uudestaan! Mutta meidän on suotu elää täällä toinen elämä ainoastaan lapsissamme — niin pitkälti kuin jaksamme heitä seurata.

Syödessään ei Jaakko tällä kertaa rikkonut kuin yhden juomalasin, ja siitä viattomasta syystä, että

katsoi velvollisuudekseen tarttua siihen ainoastaan toisella kädellään, niinkuin isäkin. Keittoa tosin läikähti pöytäliinalle melkein lautasellinen, pienempiä vahinkoja mainitsematta, mutta kaikeksi onneksi ei äiti ollut saapuvilla sillä hetkellä.

Iltapäivällä minä kumminkin päätin vielä mennä toimistoon muutamiksi tunneiksi. Jaakko aikoi lähteä joko mäenlaskuun taikka lumisille. Jälkimäisessä tapauksessa arveli hän antaa selkään Kallelle ja Villelle, jotka olivat panneet hänen haudalleen "niin paljon multaa", että hän ei voinut huutaakaan. Molemmat haudankaivajat kyllä olivat lähes puolta vanhemmat kuin Jaakko ja näköjään samassa suhteessa voimakkaammakin, mutta Jaakko ei pelkää mitään, ei pöppöjäkään.

Miten Jaakon uhkarohkeat aikeet lienevät onnistuneet, siitä en koskaan ole saanut selkoa. Minun kotiin tullessani sanottiin hänen olevan salissa tai minun kamarissani — "luultavasti pahanteossa, koska on ollut niin kauan hiljaa."

"Sinäkään et sitä milloinkaan kurita, vaikka se on niin vallaton", lisäsi vaimoni noin vaan ohimennen, varmuuden vuoksi, sillä saman ajatuksen on hän jo ennen lausunut vähintään tuhannen kertaa.

Hm. Astun saliin.

"Kuuleppas, Jaakko, mitä sinä nyt olet tehnyt?"

"Minä vaan laitan nämät kauniimmaksi, kun joulukuu tulee meille."

Keskeyttämättä työtään vilkasi hän minuun yli olkansa kuin ainakin asiaankuulumattomaan henkilöön. Poika oli löytänyt mustepulloni — itse ison varastopulloni — ja maalasi nyt korkilla mustia kuvioita huonekalujemme päällyksiin. Nuo huonekalut, vastikään päällystetyt punasella plyyssillä, ne olivat olleet meidän ylpeytemme — ja senverran sitä riemua kesti, tuskin kahta viikkoa.

"Näin mummolassakin on. Eikös ole, isä?"

Veressäni alkanut kuohahdus asettui, kun muistin että minun äitini huonekalujen päällysvaatteessa tosiaan oli tummia ruusuja vaaleammalla pohjalla. Tuo vaihtelevampi värisovitus oli siis paremmin tyydyttänyt Jaakon kauneusaistia kuin meidän yksitoikkoinen. Ja maustahan ei pidä riidellä!

Mutta vaimoni ei ottanut asiaa ollenkaan taiteen kannalta. Mahdollisesti olisi hän muutamilla hyvin tähdätyillä iskuilla ainaseksi tukahuttanut nuorena sielussa piilevän itsenäisen luomiskyvyn, ellei minun olisi onnistunut ehkäistä nousevaa myrskyä, suuntaamalla sen pieneksi perhekohtaukseksi meidän kahden välillä. Jaakko sillä aikaa ehti keittiössä jo kaataa täyden vesisangon palvelustytön sänkyyn, ja pelasti nahkansa siitäkkin, koska hän vaan "kasteli taimilavaa."

Palautetun perhesovun lujittamiseksi ehdottelin vaimolleni, että nyt monesta ajasta kävisimme jossain konsertissa tai teatterissa.

"Turhaa kulunkia vaan", vastasi hän. "Molempia saat kotona kyllältäsi, joshan Jaakko vähänkin on luonnossaan."

Aivan oikein. Kuinka en tullut ajatelleeksikaan Jaakon "iltatunnelmaa", jota en viime päivinä ollut nähnyt! Ja nähtävä se on; ei siitä toisen kertomalla saa kunnollista kuvaa. Painatan tähän sentähden ainoastaan joitakuita päänumeroita hänen vaihtelevasta ja sisältörikkaasta ohjelmastaan:

1. Soitantoa kaikilla mahdollisilla soittokoneilla.

Soittokoneiksi kelpaavat mitkä esineet tahansa, sekä huone- että talouskapineet tahi niiden puutteessa halot; ääni lähtee taiteilijasta itsestään.

2. Venäjän sotaväen lauluja.

Sanat lausutaan epäselvästi, mutta sävelet ovat jokseenkin paikalleen opitut Viipurissa, jossa mainittu sotaväki marsseillaan "laulaa" pitkin katuja.

3. Omia laulusovitelmia.

Sävel useimmiten vivahtaa eri kirkkokuntien messuihin. Sanat omatekoiset, esim. "Linnut laulavat kesällä puissa ja äiti on antanut Jaakolle namusia, eikä kissanpoikia saa viedä koskeen" j.n.e. — Laulunumeroita yli ohjelman voi yleisö pyytämättä saada, minkä korvat kestävät.

4. Ratsastusnäytteitä.

Tarpeen vaatiessa käytetään hevosina samoja esineitä, jotka äsken olivat soittokoneina.

5. Pantomiimeja Suomen eläimistöstä. Esitetään erinomaisella taidolla ja luonnonmukaisuudella.

Suosituimmat osat ovat: hevosen, karhun, kissan, koiran ja sen kotieläimen, jonka nimeä pidetään rumempana kuin muiden — vaikka me emme ole juutalaisia. Näissä tehtävissä tulee taiteilija nuohonneeksi joka nurkan ja kaikkien huonekalujen alukset.

6. "Posetiivinsoitaja" — kuvaelma.

Taiteilija esiintyy vuoroin posetiivinsoitajana, vuoroin taas tämän seurassa olevana marakattina.

7. "Kulkukauppias", moninäytöksinen näytelmä.

Aihe tietysti Karjalasta saatu sekini: ontuva kulkukauppias, jolla on puheessa vähä vikaa ja joka etupäässä myy "riihmarlullia."

J.n.e. samaan suuntaan.

Kun tämä tämmöinen urakka suoritetaan kaiken muun vakaisen päivätyön päälle, ei ole ihme, jos illan sankari lopulta vedetään esiin jonkun sängyn tai sohvan alta, jonne hän on nukkunut. Usein taas väsy "yleisö" kesken ohjelman ja pakottamalla pakottaa tuon vaivojansa säästämättömän taideniekan levolle ennenajojaan. Silloin nukkujan pölyisille poskille tavallisesti jäävät yöksi kyynelten uurteet.

Mutta kunhan äiti aamulla saa hänet taivutetuksi pesuastian ääreen, ovat kasvot taas kirkkaat kuin keväinen päivänpaiste, ja kaikki huolet unohdetut.

Ei kumminkaan aivan kaikki. Joulukuusi ja se uusi hevonen ovat vielä huomennakin mielessä. Ja kun joulu vihdoin tulee ja kuusi sytytetään ja Jaakko istuu uuden hevosenensa satulassa — niin sitä iloa soisin teidänkin olevan näkemässä.

MITEN MUSTALAIKYSYMYS ON RATKAISTAVA.

Surkuteltava kohtalon oikku pitää todellakin olla, etten minä — niin viisas mies kuin omasta mielestäni olen — etten minä ole vielä milloinkaan saanut istua missään valtion komiteassa. Minulle se ei itseni vuoksi ole ikävä, sillä minun lihakseni ovat sekä näöltään että tunteiltaan kaikkea muuta kuin alamaisia komiteallisia istumalihaksia, vaan valtiota minä surkuttelen, kun se on jättänyt käyttämättä minunlaiseni kyvyn. Eikä köyhällä maallamme suinkaan ole varaa heittää hukkaan tällaisia aarteita.

Aivan poikkeuksetta olen näet tehnyt sen havainnon, että kaikkien komiteain mietinnöt — vaikka olisivat olleet kuinka nerokkaita — eivät ole kyllin nerokkaita olleet *minulle*. Ei ainoassakaan ole aate viety perille saakka, vaan jätetty puolitiehen, niin että minulla olisi niissä aina parantamista ja parsimista, vaikka useimmiten olen viisaasti pitänyt täydennysmietteeni suuremmalta yleisöltä salassa ja itsekseni kaikessa hiljaisuudessa nauttinut maan valittujen miesten pienuudesta minun rinnallani. Vaiteliaisuudestani on kuitenkin harvoin ollut vahinkoa valtiolle ja yleisten asiain kululle, sillä minun ijässäni ei ole vielä yhtään komitean mietintöä semmoisenaan toteutettu. Useimmat ovat ikipäiviksi hautautuneet hallituksen arkistoihin, eli sanomalehtikielellä sanoen joutuneet paperikoriin. Joitakuita on osittain toimeenpantu, mutta vasta sitte kun ne on muodostettu peräti toisiksi kuin mitä ne olivat komiteamietintöinä ollessaan.

Tarkkaava lukija voipi jo näistä muutamista viittauksista nähdä, että minulla — niinkuin kaikilla muillakin kelpo miehillä — on korkeat ajatukset itsestäni ja kyvystäni. Joku heikko sielu kenties erehtyy epäilemään, ovatko nuo korkeat ajatukset oikeutetut. Minä sen heille suon anteeksi. Mutta taittaakseni kärjen tuollaisilta epäilyksiltä, vaatii velvollinen kunnioitus itseäni kohtaan minun mainitsemaan jonkun ratkaisevan esimerkin, jonka nojalla voin huoletta jättää lukijan päätettäväksi, olenko edellisessä liioitellut vai enkö. Otetaanpa esimerkiksi vaikka:

Mustalaiskomitean mietintö,

joka tosin ei liene kaikkein mallikelpoisimpia eikä vaikeimpia arvostella, koskapa siihen on rohjennut käydä kiini esim. erään kansanvaltaisen sanomalehden toimitus, missä tiettävästi ei löydy ainoatakaan miestä, jota voisi sanoa ruudin keksijäksi — minun rinnallani. Mutta kelpo miehiä he ovat siltä, koska heillä näyttää olevan korkeat ajatukset itsestään, ainakin korkeammat kuin mustalaisista ja mustalaiskomiteasta.

Päästäksemme keskelle asiaa, annamme ensin puheenvuoron tuolle kansanvaltaiselle lehdelle. Näin siellä kirjoitetaan otsakkeella:

"Gordionin solmu":

"Mutkallinen on kieltämättä tuo Gordionin solmu, eivätkä sitä kaikki kykene aukasemaan, kaikki kun eivät ole Aleksantereja. Tuonnottain työnsä päättänyt mustalaiskomitea on kuitenkin luullut omaavansa tällaisen Aleksanterin kutsumuksen sen umpisolmun aukasemiseen, mikä kaikista kuljeksivista mustalaisista tekisi vakaasti paikalleen asettuneita kunnan kansalaisia. Ja keino on yhtä yksinkertainen kuin Aleksanterin miekan isku: asetetaan erityinen mustalaisylihallitus tarkastelijoineen, sihteerineen, vahtimestarineen ja perustetaan pari mustalaiskoulua, toinen tytöille, toinen pojille. Eiväthän kustannukset noista mitään merkitse meidän rikkaalle maallemme. Ylihallitus maksaisi arvion mukaan 12,000 mkaa vuodessa, koulut taasen yhteensä 26,500 mkaa. Ja jos joku tuhat vuosittain menisi lisäksi ylimääräisiä määrärahoja, niin täytyisihän ne myöntää, kun kerran puuhaan on ryhdytty.

"Mustalaisten luvun maassamme laskee komitea noin 2,000 hengeksi. Pienihän olisi siis valtion kustannus näistä. Ainoastaan parikymmentä markkaa henkeä kohti. Mielelläänhän tuon maksaa, kun sillä saisi niin paljon hyvää aikaan!

"Löytyy kuitenkin paljon epäuskoisia Tuomaita, jotka eivät luota komitean ehdottaman ylihallitusjärjestelmän autuaaksitekevyyteen. Mekin kuulumme niihin ja pidämmepä vielä komitean palkkoihin ja muihin käyttövaroihin kulutetut rahat hukkaan menneinä, ellei niistä ole tuloksena muuta kuin uusi ylihallitus, uusia virkamiehiä. Sitä lajia on meillä jo entiseltäänkin liikemäärään asti, joten ei suinkaan uusia tarvittaisi. Ja lisäksi on meillä asetuksia maankiertäjistä, irtolaisista, hengillekirjoittamisesta. Tarvitaanko vielä erityinen ylihallitus, että mustalaiset saadaan näiden asetusten alaisiksi? Luulisi toki, varsinkin silloin, kun monen moni kansalaisten taloudellista ja henkistä tilaa kohottava pyrintö, moni kansamme elinehdoista kaipaa tehokkaampaa kannatusta hallituksen puolelta.

"Epäilemättä voidaan mustalaisten hyväksi toimia paremmin muulla tavoin kuin uusia virastoja perustamalla, uusia virkamiehiä asettamalla ja kansan varoja niihin tuhlaamalla."

Millä muulla tavoin? kysyn minä — todistaakseni äskeistä väitettäni, että ne herrat eivät ole ruudin keksijöitä, jos kohta osaavatkin moittia toisten keksintöä. He eivät ole Aleksantereita, joshan ei mustalaiskomiteakaan ollut.

Heidän ajatuksensa, että oman kansamme elinehtojen parantaminen kipeämmin kaipaa hallituksen huolenpitoa ja yhteisiä varoja kuin mustalaisten raahaaminen samaan yhteiskunnalliseen kurjuuteen ja työnorjuuteen, missä itse huokailemme, ei edes ole alkuperäinen. Sen lausuu Blatchford "Iloisessa Englannissa" — tuossa tusinasosialistien piplissa — seuraavin sanoin:

"Olen usein nähnyt teidän ylenkatseellisesti nyripistävän nenäänne nähdessänne mustalaisen. Mutta mustalainen on terveempi, vahvempi, urhoollisempi ja viisaampi ihminen kuin te, ja elää haus Kempaa, vapaampaa ja luonnollisempaa elämää kuin te. En sillä tosin tahdo väittää, että mustalainen olisi kansalaisen malli. Mutta te voitte paljon oppia häneltä, ja minä epäilen, ettei ole mitään, mitä hän voi oppia teiltä."

Sen mahdollisuuden varalta, että epäilisitte meidän mustalaisia heikommiksi ja vähemmän tarmokkaiksi kuin Englannin mustalaiset, kerron tapauksen, jonka itse olen omin silmin nähnyt ja jonka kaltaisia voisinkin kertoa kymmenittäin hyvin luotettavain kuulopuheitten nojalla.

Oli kaunis kesäilta, vähä jälkeen iltahuudon. Me valkohousuiset isänmaan puolustajat (olin silloin niitä mustahousujen seläntakaisia "reservimiehiä") valmistausimme käymään levolle kasarmiimme, kun muutaman kilometrin päässä olevasta metsämökistä tuotiin sana kiireinen, että mustalaisjoukko siellä oli tekemässä tuhojaan, aikoen tappaa koko mökin väen ja ryöstää sen aarteet. Mökki oli meille kaikille hyvin tunnettu salaisena viinakauppana, joten emme millään ehdolla voineet sallia sen varojen joutuvan vieraitten valkoihoistenkaan suihin, saatikka mustalaisten.

Puolessa minutissa muodostui kymmenkunta valiomiestä patrulliksi, pistimet vyölle, ja kuin vihaiset sonnit hyökättiin — ei, lennettiin metsän läpi taistelupaikalle, varmasti päättäneinä voittaa taikka kuolla. Perille tultua havaitsimme "mustalaisjoukossa" olevan *yhden* miehen. (Autettavien mökin asukasten luvussa oli kolme miestä, paitsi vaimoväkeä ja lapsia.) Kunnioituksesta kansallista puolustuslaitostamme kohtaan vaikenen taistelun yksityiskohdat, sillä olihan loppu mieleemme mukainen. Taitavilla saartoliikkeillä saimme mustalaisen vastarinnan vihdoinkin masennetuksi ja hyvin osatuilla nyrkiniskuilla hänet kaadetuksi maahan. Silloin vasta muistuvat meille pistimet mieleen. Kunnia kruunun aseelle! Takimaisetkin nyt tunkeutuivat esiin, ja työntäen ennen lyöneitä syrjään, sähisivät hampaitaan kiristäen: "Annas, kun minäkin yön!" Niin sitä iskettiin miestä, joka jo aikaa oli maannut liikkumaton, iskettiin iskemästä päästyäkin.

Tämän kauniin piirteen ihmisluonteessa olen sittemmin tavannut monasti, en ainoastaan ruumiillisissa tappelutilaisuuksissa, vaan myös henkisissä otteluissa. Moni, joka ei pysty kuusta kaatamaan, on suorastaan sankari oksien taittamisessa. Missä määrässä tämä luonteenominaisuus on kehittyneempi suomalaisilla kuin muilla kansoilla, en voi varmuudella sanoa, sillä tämä kerta oli ainoa, mitä olen tapellut muita kansoja kuin suomalaisia vastaan.

Kun mökin miehet vielä olivat varmuuden vuoksi pistäneet makaavaan mustalaiseen muutamia puukonhaavoja ja akat lyöneet halolla, veimme hänet kaupungin poliisikamariin — lailla rangaistavaksi. Miestä oli pahanlainen kantaa, se kun oli niin hervoton ja pehmeä kuin onkiliero. Sillä jok'ainoa luu oli poikki, minkä vaan voi poikki saada, pitemmät luut monesta kohti; esim. molemmista sääristä sanoivat reservipojat koetellessaan matkalla niitä pyöritellä, että ne olivat "kolmesta kohti ympäripoikki." Ja kun mustalainen heitettiin putkan nurkkaan, olisi häntä ollut vaikea ottaa sieltä kokonaisena muutoin kuin lapiolla. Mutta henki siinä oli.

Meidät käskettiin aamusella poliisitutkintoon "todistajiksi", mökin miehet asianomaisiksi "päällekkantajiksi". Ja me menimme. Mutta meitä ei siellä tarvittu.

Sillä mustalainen oli yöllä — *karannut* putkasta! Lurjus, karannut hyvin ansaittua rangaistusta pakoon!

Rakas lukija, elä luule minun tekevän sinusta pilkkaa! Tämä on totta sanasta sanaan. Jos ei ole, jääköön sille puheelle, että saat minulle antaa tuon mustalaisen kurin.

Siitä päivästä olen tavallaan (huom.! *tavallaan*) ihailnut mustalaista. Sillä minussa tuskin olisi miestä karkaamaan putkasta terveenkään.

Toivoen, että nyt ymmärrämme toisiamme, ryhtykäämme todenteolla miettimään, mitä voisimme tehdä tuon lainrikkojan, karkulais- ja hylkyläiskansan hyväksi. He tosin eivät ole meiltä tällaista apua pyytäneet, joka kyllä on huomioonotettava asianhaara, kun on kysymys mustalaisista, sillä he harvoin jättävät pyytämättä, mitä suinkin luulevat tarvitsevansa.

Minä puolestani en hennoisi ihan könttänään heittää nurkkaan komitean mietintöä, kun sen valmistamisessa kumminkin on paljon tehty arvokasta työtä ja istuttu monta ikävätä iltaa. Olisihan se henkisen kansallisuusomaisuutemme hukkaamista, jos niin suuren työn tulokset semmoisenaan hyljättäisiin.

Ei, mustalaiskomitean mietinnössä ei ole muuta vikaa kuin se tavallinen, että aatetta ei ole jaksettu viedä perille asti, vaan on pysähdytty puolimatkaan. Sitä tarvitsee vain vähä kehittää, niin siitä, tulee hyvä. Valistusta on mustalaisille annettava, niinkuin komitea aivan oikein ehdottaa, sillä valistus on kaiken parannuksen alku ja juuri. Mutta miksi ainoastaan kansakoulusivistys Jyväskylään ja Sortavalan perustettavissa kouluissa? Miks'ei kerralla yliopistosivistys? Johan siitä on aikaa, kun tohtori Kilpivainaja lahjotti pohjarahan sitä varten, että tulevaisuudessa saataisiin syntymään uusi yliopisto Jyväskylään. Siitä muodostukoon mustalaisten yliopisto, yhteinen molemmille sukupuolille.

Mitäkö he niin paljolla sivistyksellä tekisivät?

Malttakaahan aikaa, niin se tarvitaan makeina paloina.

Komitea luettelee suuren joukon asetuksia, joita noudattamaan nykyiset kruununpalvelijat eivät ole kyenneet mustalaisia taivuttamaan. Vuosisatojen kuluessa eivät ole saaneet heidän suhteensa täytäntöön asetuksia maankiertäjistä, irtolaisista, henkikirjoituksesta, rokotuksesta, puoskaroimisesta, eläinrääkkäyksestä, varkaudesta, kerjäämisestä — sanalla sanoen, ei ainoatakaan asetusta, minkä rikkomisesta mustalaisille on hauskuutta ja mukavuutta. Voimat ovat pettäneet.

Mitä silloin tehdään, kun hevonen väsy? — Ka, hevonen rekeen ja mies aisoihin! Niin teki Ravan-Jaakko, ja se oli miehen teko.

"Tarvitaanko vielä erityinen ylihallitus, että mustalaiset saadaan näiden asetusten alaisiksi?" rohkenee se kansanvaltainen lehti kysyä.

Tietysti tarvitaan — tarvitaan monta kymmentä ylihallitusta, eikä niitä saada alistumaan sittenkään. Onhan se jo koetettu asia.

Mutta — kuka on sanonut, että mustalaiset on saatava noiden kaikkien asetusten *alaisiksi*? — Kun kontti ei käy, niin sitä kannetaan.

Pantakoon mustalaiset noiden asetusten *vartijoiksi*. Kaikki nykyiset kruununpalvelijat viralta pois — satavuotisesta kykenemättömydestä ja laiminlyömisestään — ja *mustalaiset sijaan!*

Mustalaisia sanottiin olevan noin 2,000. Nykyisiä kruununpalvelijoita lienee perheineen jonkun verran enemmän, mutta pantakoonpas heille keppi käteen ja tie eteen sekä mustalaiset kruununmiehiksi, niin nähtäisiin, montako päivää rikottaisiin tässä maassa irtolais- y.m. asetuksia. Sillä mustalainen on liukas ja liikkuva mies, joka pysyy hevosenkin selässä, eikä valittelisi jäsenkolotusta, kun on mentävä kiinipanemaan kuljeksivaa kruununvoutia tai kerjäilevän vallesmannin perhettä.

Ja kuinka puhtaasti toimittaisi mustalainen ulosoton eli ryöstön! Minä uskon, ettei jäisi yhtä penniä verorästejä koko Suomeen.

Miks'ei käytetä itsekutakin kansan-ainesta sille alalle, jolle luonto viittaa, vaan esim. poliisimiehiksi pannaan kaiken maailman vetelyksiä, vaikka olisi saatavissa niin loistavia kykyjä kuin mustalaiset? Ihmekö sitte, etteivät meidän kruununmiehet ole mustalaisille mitään voineet, sillä järjetöntähän on pakottaa sammakkoa kilpajuoksuun hevosen kanssa. Vaikka se kuinka ponnistelisi, niin se ei piisaa, kun se on sammakko.

Kolmekymmentä meikäläistä poliisia ei kykene hevosmarkkinoilla herättämään sitä kunnioitusta kuin kolme hurjanpuoleista mustalaista.

Eikä sillä yliopistollakaan erinomaista kiirettä olisi. Kilpis-vainaan raha joutaisi kyllä kasvamaan, kunnes riittäisi tarkoitukseensa. Sillä mikään opetus ei vastaa verrattomia luonnonlahjoja.

Poliisimiesten sivistyskannassa tuskin huomattaisiin pienintäkään erotusta tapahtuneen, vaikka mustalaiset ihan nykyiseltään pistettäisiin univormuun. Ehkä paikoin vähä siunailtaisiin, mistä nyt on saatu niin siivoja poliiseja — niin että muutos minkä tuntisi, olisi parempaan päin. Tietysti vaatisi tulevaisuus mustalaispoliiseilta vielä suurempaa sivistystä, mutta kyllä Jyväskylän yliopisto sitä jakaisi jo siksi kuin meikäläisetkin poliisimiehet sivistyisivät.

Niin — minä en väitä olevani mikään Aleksanteri, vaikka olen avannut "Gordionin solmun." Eihän ole sanottu, että se solmu piti juuri miekaniskulla avattaman. Komitea avasi sen puoleksi, mutta väsyi kesken — 40 tuhannella markalla keksi niin vähä uusia virkamiehiä. Nyt on solmu auki. Niin paljo uusia virkamiehiä — mustalaiskysymys lopullisesti ratkaistu — eikä se maksa valtiolle penniäkään koko juttu — ei yhtä komiteamiehen päiväpalkkaa.

Sillä viisaus on ilmaiseksi annettu ylhäältä. Sentähden minä en siitä ota mitään maksua. En lukijoiltakaan pyydä muuta kuin sen myönnytyksen, että alussa lausumani vaatimattomat ajatukset itsestäni ja kyvystäni eivät suinkaan olleet liioteltuja. Yhdessä siis voimme surkutella hallitusta, jolla ei ole silmää käyttää komiteoihinsa sellaisia neroja kuin minua.

HUONEITA VUOKRAAMASSA.

Pääkaupunkiin tullessani minulla oli vilpitön aikomus ruveta helsinkiläiseksi. Mutta siihen tarvitaan, paitsi nimikirjaimilla varustettuja kalosseja, isänmaan turvallisuudesta huolestunutta mielialaa ja muutamaa satsia omnibuspilettejä — siihen tarvitaan myös *kortteeri* Helsingissä.

Nyt tammikuulla sanottiin olevan sopivin aika tiedustella asuntoa itselleen, oikein laillinen vuokraamisaika. Siis ei muuta kuin iso aamulehti käteen ja astumaan. Ensimmäinen, toinen, kolmas ja neljäs paikka olivat jo vuokratut. Viides oli vähän liiaksi syrjässä ja arveluttavan kallis, mutta muuten mukiinmenevä.

"Ehkä minä sittenkin — — —"

"Anteeksi!" keskeytti isännöitsijä. "Tämä on osakeyhtiön rakennus ja minä toimin ainoastaan yhtiön antamien määräyksien mukaan."

"Toimikaa kuinka tahansa, mutta — — —"

"Ainoastaan yksi kysymys", sanoi hän, koettaen lävistää minut katseellaan.

"Mikä kysymys?"

"Onko Teillä lapsia?"

"On, Jumalan kiitos — kaksi poikaa."

"Siinä tapauksessa —" ja hän osotti minulle ovea niin selvästi, etten voinut erehtyä tarkoituksesta.

"Mutta", rohkenin huomauttaa, "ne ovat jo aikamiehiä molemmat ja naimisissa."

"Ei auta asiaa. Minulla on ankarat määräykset."

"Sitäpaitsi ovat he jo useita vuosia asuneet Amerikassa."

"Kaikissa tapauksissa *on* Teillä lapsia", lausui hän päättävästi. "Ja sanamuoto yhtiön säännöissä on selvä: ei sellaisia perheitä, *joilla on lapsia*."

Niin siinä kävi. Tyhmä olin ollutkin. Eihän todenpuhuja saa yösijaa. Sentähden päätin vast'edes turvautua pieneen viattomaan valheeseen.

Kuudes ja seitsemäs paikka olivat jo poimastut. Kahdeksannessa tultiin taas äskeiseen kysymykseen.

"Tosin on Luoja minulle lahjottanut kaksi poikaa", vastasin, ja jatkoin sitte itku kurkussa: "mutta meille käsittämättömässä viisauudessaan hän ne korjasi pois jo aivan pieninä."

"Molemmatko?"

"Niin, molemmat."

Tämä hätävalhe ei minua suuresti huolettanut, sillä olihan se talonomistajalle samantekevä, asuivatko poikani Amerikassa vai autuaitten majoilla.

Mutta mies toi nähtäväkseni yhtiöjärjestyksen, jossa selvällä prantillä sanottiin: "ainoastaan *lapsettomille* perheille."

"Uskotteko sielun kuolemattomuuteen?" kysyi isännöitsijä vakavasti.

"Uskonpa tietenkkin."

"Voitteko siis väittää olevanne lapseton ajassa ja iankaikkisuudessa?"

"En väitäkään."

"Siis, minä en voi poiketa yhtiön määräyksestä" — ja taas käsitin, mihin päin hän viittasi.

Läksin. Mutta nyt olin jo siksi paatunut pahuudessa, että kun seuraavassa vuokraamattomassa paikassa tultiin tuohon kovanonnan kysymykseen, vastasin silmää räpäyttämättä:

"Tuota noin — juu ... kyllä ... minulla *ei ole* lapsia."

"Tjaa!" Isännöitsijä näytti olevan kahden vaiheilla.

"Onko ollut?"

"Ei ole ollutkaan."

"Mutta Teille voi *tulla* lapsia."

"Ei se ole luultavata."

"Kauanko olette ollut naimisissa?"

"Neljäkymmentä vuotta."

"Nykyisenkö vaimonne kanssa koko ajan?"

"Niin, nykyisen."

"Neljäkymmenen vuoden lapseton avioliitto", jutteli isännöitsijä puoliksi itsekseen. "No niin, onhan se nyt jonkunlainen vakuus, vaikka ei suinkaan riittävä... Saanko nähdä vaimonne?"

Sen hän sai, ja perusteellisesti.

"Esimerkkejä on olemassa", lausui hän, epäluuloinen ilme kasvoillaan.

"Tunnetteko ehkä kertomuksen Saarasta ja Aaprahamista?"

"Tunnen."

"Tjaa! Aapraham oli sadan ja Saara yhdeksänkymmenen vuoden — — —. Hm. Koko vuodeksi en minä

ainakaan uskalla tehdä kontrahtia. Mutta jos tyydytte siihen, että nyt teemme sopimuksen puoleksi vuodeksi, niin voimmehan sitte jatkaa sillä edellytyksellä nimittäin, että perheoloissanne ei silloin ole syytä olettaa tapahtuvan muutoksia."

Täytyihän minun suostua siihenkin.

Ja nyt minulla on kortteeri Helsingissä. Mutta vahingossakaan en tohdi siinä kaupunginosassa puhua puolta sanaa pojistani. Sitäpaitsi vaati ylimääräinen yhtiökokous ennen kontrahtini lopullista vahvistamista siihen sen lisämääräyksen, että minun on omalla kustannuksellani jaettava makuuhuoneemme kahtia vahvalla, katosta lattiaan ulottuvalla lautaseinällä, johon tehtävä ovi suljetaan yhdeltä puolen avattavalla lukolla; avain on jätettävä isännöitsijän haltuun iltasin kello 6 ja on häneltä saatavana aamusella, kun minä olen lähtenyt toimeeni kaupungille. Tämä lautaseinä halkasee keskeltä vanhan perhesänkymme, — niin että minulla todellakin on salainen toivo saada pitää tämä kortteeri vielä puolelta vuodelta.

TYÖVÄEN SIVISTYSKANTAA KOHOTETTAVA.

(Tästä kirjoituksesta sai Työmies-lehti ensimmäisen "varoituksensa" v. 1895.)

Tullessani tänne sivistyksen pesäpaikoille, Helsinkiin, ottamaan lisävaroja sammuvaan valonahjoon rinnassani, luulin että sivistyksen siunausta tuottavat säteet edes täällä olisivat jaksaneet tunkeutua kansan syvempiinkin kerroksiin. Mutta siinä luulossani olen valitettavasti kokonaan pettynyt. Lähtekäämme aamusta päivin. Mitä aihetta on työmiehellä nousta kolisemaan jo 5-6 aikaan aamusella, vaikka hän hyvin tietää, että herrat yläkerrassa vast'ikään ovat lopettaneet kortinlyöntinsä ja nyt juuri — hermostuneita kun ovat — turhaan koettavat saada unen päästä kiini? Eikö työmiehen kalloon mahdu, että sivistynyt ihminen ei saa juoda aamukahviansa ennen kello 10?

Tulla sitte syömään aamiaistaan semmoisella ajalla, kun sivistyneen ihmisen on oltava sikeimmässä unessa! Ja minkälainen aamiainen! Kahden pennin silli suolavedessä ja pala kuivaa leipää. Sivistyneen miehen aamiainen on: paperissa paistettu silli (1 mk.), pari ryyppyä (à 25 p.) ja puolisko portteria (75 p.); semmoinen se on vähintään, ja se on nautittava (ei "syötävä") ravintolassa. Siis maksaa yksinkertaisinkin sivistynyt aamiainen 2 markkaa, josta näkyy, että työmiehen sivistyskanta tässä suhteessa on kohotettava ei vähempää kuin satakertaiseksi.

Surkuteltavampaa vielä on, että kun työmies aamiaiselta palatessaan ja työhön mennessään kohtaa herroja, jotka juuri tulevat yöllisiltä matkoiltaan, tutkimasta työväen asumussuhteita laitakaupungilla, että työmies silloin sopimattomilla silmäyksillä mittaillee näitä herroja kantapäästä kiireeseen asti... Näin ollen ei ole ainoastaan työväen sivistyskanta, vaan myös sen siveellinen tila parannettava, eikä suinkaan vähässä määrässä.

Tapojen turmelusta työväessä osottaa sekin, että työmiehet tulevat "syömään" päivällistä kello 12-1 päivällä, jolloin sivistynyt ihminen vasta vetää alushousut jalkaansa. Ja päivälliseksi on työmiehellä, jo mainitun aamiaisen lisäksi: kuorimattomia potaatteja (3 pennin edestä) ja 1/2 kannua piimää (6 pennin edestä), yhteensä (aamiainen 2 penniä siihen luettuna) 11 penniä. Sivistyneen ihmisen tulee "nauttia" 3 markan päivällinen, siihen 2 ryyppyä (50 p.), 1/2 portteria (75 p.) ynnä kahvikuppi ja 1/8 likööriä (4 mk.) — kaikki alimpain hintain mukaan laskettu — yhteensä 8 mk. 25 p. Tässä kohden siis on työväen sivistyskanta kohotettava tasan 75-kertaiseksi.

Entä illallinen sitte! Sama suhde sekä ajassa että laadussa kuin aamiaisen ja päivällisenkin. Silloin kun sivistynyt ihminen varustautuu lähtemään vieraisille, silloin tuo sivistymätön työmies alottaa illallisensa ja sen päälle laskeutuu vuoteelleen, vetää hirsiiä ja näkee talonpoikaisia unia. Eikö hän milloinkaan ole kuullut, että sivistyneessä kodissa on aivan vastoin hyvää tapaa syödä illallista ennen kello 2 aamuyöllä? — Työmiehen sivistymätön illallinen on korkeintaan yhtä hyvä kuin aamiainenkin, mutta sivistyneellä miehellä sen tulee maksaa kaikkine alku- ja loppujohdantoinen noin 20 markkaa.

Sittenkään — ja se on suurin tuhmuus — työmies ei rikastu. Tekee 80 pennin tai 1 markan päiviä ja näkee nälkää eikä ymmärrä säästää mitään vanhan päivän varaksi, samalla kun sivistynyt mies "vetää sisään" kolmin ja nelinkymmenin markoin päivässä. Vaivashoito on työmiehen ainoa ja viimeinen turva, mutta sivistynyt ihminen vaan nostaa eläkettä, kun alkaa käydä haluttomaksi työhön.

Tähän saakka olen puhunut ainoastaan miesväestä. Jos se antaa aihetta siihen käsitykseen, että minä

muka olisin tyytyväinen saman kansanluokan naisiin, niin siinä on perinpohjainen erehdys. Työkansan nainen ei osaa paljastaa olkapäitään ja — — siitä alaspäin, kuten sivistynyt neitonen tekee tanssiaisissa ja jok'ainoassa hienommassa tilaisuudessa. Ei kotona, vaan kylässä. Mitä taas tulee koipien alastomuuteen (ranskaksi: decolté) niin pitäisi sivistyneen herrasmiehen astua alas pesurantaan, saavuttaakseen samaa nautintoa kuin mitä neiti Anna Hoffman ja "fröken Margherithe" varieteenäytännöissä, taikka sivistyneet naiset ylimalkaan sadeilmoilla tarjoavat.

Niin että: eikö siis ole ponnisteltava sekä mies- että naispuolisenkin työväen niin sivistys- kuin siveellisen kannan kohottamiseksi, työskenneltävä täysin voimin kaikkien niiden, joille on suotu tilaisuus tulla osallisiksi sivistyksen tuottamasta onnesta?

OMATUNTO.

Omatunto on niitä kappaleita, jotka jo kauan ovat herättäneet minun erityistä huomiotani. Tuontuostakin olen matkan varrella merkinnyt muistiin jonkun sitä koskevan havainnon. Näin minulle vähitellen kertyy aineksia, joista joskus vanhoilla päivilläni, kun minusta tulee suurfilosoofinen kirjailija, keitän kokoon paksun teoksen, nimellä:

"Omatunto sivistysvaltioissa."

Tässä taas teen sitä varten muutamia muistiinpanoja.

Kun tänä vuonna kylmä kevät ja tavaton tulva uhkasivat maattamme katovuodella, kuulin työväen piireissä — tosin etupäässä vanhemman vaimoväen kesken — selitettävän syyksi sitä, että "Jumala rankasee kansaa ylpeydestä; työväki on tullut niin vaativaiseksi, tahtoo vain koreilla ja elää hyvin. Ei se muu ole kuin Herran käsi, joka sitä nyt kurittaa."

Tuota kuullessani ajattelin, että jopa on noilla akoilla arka omatunto. Pitkällisellä kasvatuksella on papisto saanut muijaparant sille kannalle, että jos milloin ei nälkä kurni suolissa tai ryysyt roiku selässä, niin omatunto ei enää ole rauhallinen. Työväki pelkää olevansa väärällä tiellä, jos edes jonkun osan vuotta pääsee nälkää näkemättä. Samassa asemassa kuin mustalainen, joka ei rohjennut ottaa emännältä kokonaista leipää, peläten ettei se ollut "oikeata antia."

Mutta vedenomistajat kapitalistit — juolahtiko niiden kenenkään mieleen ajatella, että tulva mahdollisesti oli *heidän* syynsä? Puhumattakaan siitä syntisestä ja kevytmielisestä elämästä, mitä he viettävät, olisi edes joskus pitänyt heidänkin mieleensä välähtää ajatus, että juuri heidän tehdasrakennuksensa, sulkunsa ja laitoksensa koskissa estävät veden luonnollista kulkua. Tavallisena aikana se kyllä valuu, mutta tulvan ollessa tulee hätä. Jumala, joka on nähnyt, kuinka tarkoin kapitalistit ovat veden koskissa vallanneet, on näinä vuosina sitä antanut tulla köyhänkin kansan varalta.

Kuinka taitavasti onkaan osattu käyttää hyväkseen työkansan arkaa omaatuntoa! Sillehän perustuu koko meidän lainsäädäntömme, koko yhteiskuntalaitoksemme.

Punastumatta sakottaa tämä lainsäädäntö yksinäisen viinanmyyjän salokylissä. Mutta suuret viinankeittäjät ja myyjät — ne istuvat säätämässä lakeja kaiken pikkukilpailun poistamiseksi tältä alalta. Tyytyväisenä kohtaloonsa syö moukka sakkonsa ja palaa kotiansa miehenä, jonka maineessa on vikaa. Suurkeittäjä ja myyjä astuu kansan arvokkaimpain etunenässä.

Työmies, joka ryöstää leivän nälkänsä, on varas tai rosvo, ja toiset työmiehet ovat valmiit vannomaan hänet sellaiseksi. Mutta joka pankkiosakkeilla keinottelee taskuunsa satatuhatta markkaa vierasta rahaa, on "toimielias liikemies", sopiva kaupunkinsa edustajaksi valtiopäiville, säätämään lakeja pienille varkaille ja alotteleville pettureille.

Ahneensekainen koronkiskuri, joka pikkulainoista kiskoo 10 prosenttia, on kaikkien kammoama ja saa rangaistuksensa, kun asia tulee todistetuksi. Mutta 20 prosentin nostaminen liikeyrityksestä on sääliittävän pientä voittoa vielä.

Eräs Helsingin tehtaista jakoi toista miljoonaa markkaa voittoa osakkailleen yhdeltä vuodelta. Siinä tehtaassa ei ole viittä sataa työntekijää, mutta jos olisi, niin jokaisen työntekijän ansiosta veivät osakkaat yli 2,000 markkaa. Työntekijät saavat korkeintaan 1,000 markkaa, siis kolmannen osan ansiostaan. Tämä ei suinkaan ole rosvousta. Sillä osakkaat ovat kunnioitetuimpia miehiä maassamme, eräät valtiopäivämiehiä. Eikä niin saa ajatella, että suuret varkaat istuisivat säätämässä lakeja

pienempien kilpailua vastaan! Vai kuinka?

Tampereen suurissa tehtaissa saa työväki vielä vähemmän, ainoastaan noin 20 prosenttia — se on viidennen osan — ansioistansa palkakseen. Neljä viidesosaa menee tehtaan omistajalle. Ilmankos niistä onkin tehty jo vapaaherroja ja parooneja!

Sama on asia kaikilla muillakin aloilla. Mikään teko ei ole rikos, kun se tehdään lainmukaisessa järjestyksessä ja riittävän suuressa määrässä.

Murha esim. on kyllä yksityistapauksissa rikos, mutta joukolla tehden sitä käsitetään mitä kunniakkaammaksi teoksi. Suurimmat joukkomurhaajat saavat rintansa täyteen ristejä "urhoollisuudesta." Vielä kuolemansa jälkeen heitä ylistetään lauluissa ja historiassa. Myrkytyskin on luvallista, kunhan myrkyttää kokonaisia kansoja, eikä myrkky ole paikalla kuolettavaa.

Naisten vietteleminen on myös rangaistava rikos, jos sitä harjoitetaan vähin erin. Mutta jos keinotellaan joku tuhat tyttöä kerrallaan sellaiseen tilaan, että heidän täytyy valita joko nälkäkuolema taikka kunniansa kauppaaminen, niin siitä ei koira perään hauku. Joku pahantuulen lapsi eli n.s. pessimisti pui nyrkkiä housujensa taskussa näille oloille, joissa toisten ihmisten kunnia ja elämänonni on toisten ostettavissa — juuri noilta onnettomilta ryöstetyillä rahoilla.

Eikä kenenkään "omatunto" suutaan aukase!

Aivan samoin kuin nykyiset olot suosivat suurteollisuutta pienteollisuuden kustannuksella, aivan yhtä luonnolliseksi katsotaan, että kaikki lait ja laitokset turvaavat suurrikollisuutta pikkurikoksellisuuden kilpailua vastaan.

KISSAN PÄIVÄT.

Olin äsken tullut aputoimittajaksi pieneen, mutta vihaiseen työväenlehteen, johon palstakaupalla vuodatin sappeani paksuvatsaisia kapitalisteja, tyhjäntoimittajia herrankeikareita sekä heidän vielä turhanpäiväisempiä ja hyödyttömämpiä naisiansa vastaan. Luin näet itseni köyhälistöön kuuluvaksi. Ja täydellä syyllä. Omaisuutta minulla ei ollut muuta kuin vähäinen pöytä, ilman laatikkoa, tuoli jonka takajalat hölkkivät, rutiseva sänky, 25 pennin mustepullo ja omatekoinen kynänvarsi sekä teriä varastossa enintään puolitusinaa kerrallaan. Sen parempia kirjoituskaluja minulla ei ole ikinä ollut, enkä tahtoisikaan, sillä näissä nykyisissä on eräs ominaisuus, jota kallisarvoisemmissa ei olisikaan, nim. se varmuus, että saan ne pitää kaikissa vaiheissa. Ulosottoyriyksissä on ne aina jätetty minulle — säälistäkö vai lain nojalla, en tiedä — niin että minua ei niistä erota muut kuin kuolema tai tulipalo. Edellisen mahdollisuuden toteuduttua en niitä enää tarvitse, ja jälkimäisen suhteen luotan hyvään onneeni, siinä määrässä että olen jättänyt ne vakuuttamatta, kaikista minun etuani valvovien paloasiamiesten kehotuksista huolimatta. Jos ne palavat, jään tosin maalle paljaalle ("puilla paljailla" olen jo nyt), mutta jos eivät pala, säästyvät vuotuiset vakuutusmaksut taskuuni, jossa niitä kylläkin kipeästi kaivataan.

On minulla kuitenkin yksi ylellisyysesine, josta ulosottomiehillä ei ole aavistustakaan, se kun aina juoksee piiloon, jos näkee jonkun tulevan laukku kainalossa. Minä olen sille sen taidon opettanut. Koiria se myös pakenee. Mutta siihen se on oppinut itsestään.

Se on isonlainen *kissa*, Ville nimeltään ja vesiharmaa väriltään, tummajuovainen. Kaunis kissa ollut Jumalan luomasta, mutta elämän kovissa koettelemuksissa vähän vikaantunut. Puuttuu toinen silmä kokonaan ja molemmista korvista latvapuoli. Nämä vammat ovat muistoja nuoruuden ajoilta, "Sturm und Drang"-kaudelta. Mutta Ville on tasaantunut vanhemmiten, niinkuin minäkin aina olen aikonut tehdä. Nyt se jo on hyvin järkevä ja käytöksessään täysin arvokas. Minä en tosiaan ole päässyt niin pitkälle, vaikka jo kohta olen neljänkymmenen mies. Ja Ville tuskin on vielä täyttänyt kymmentä vuotta.

Eräänä iltana toimistosta tultuani olin pannut alulle leimuavan kirjoitussarjan, jossa räikeillä väreillä kuvailin, kuinka meidän rahapohatat viettävät "kissan päiviä": laiskoina vetelehtivät päiväkaudet, maitoa, vehnästä syöden; yöksi lähtevät pyydystyksille tai muuta huvia hakemaan; kesät makailevat päivänpaisteessa pitkin maaseutuja, katsellen nautinnokseen, miten työväki kuumalla ilmalla hikoilee kiireissä töissä, joitten tuloksista nuo vetelehtijät ottavat päältä oman huolettoman elantonsa.

"Eikö nämä ole kissan päiviä tällaiset päivät — oikeata vanhanpiian lempikissan leutoa elämää?"

Sillä lauseella lopetin täksi kerraksi, laskin kynäni pullon suulle ja menin narisevaan sänkyyni. Sappeni tosin ei ollut vielä tyhjennetty, vaan ajattelin aamulla jatkaa. Nyt olin väsynyt päivän puuhista. Pimeäkin jo alkoi olla.

Ville oli istunut tuolin vieressä lattialla ja hymyillen eli — niinkuin pintapuoliset ihmiset sanovat — "kehräten" katsellut silmiini, joissa hän kaiketi oli nähnyt innostuksen pyhän tulen liekehtivän. Muuten emme virkkaneet toisillemme mitään koko iltana. Olimme niin omissa ajatuksissamme kumpikin.

Vuoteelle laskeutuessani huomasin Villen hypänneen tuolille ja kurkistelevan pöydälle jäänyttä kirjoitustani. Silloin minä vuorostani hymyilin, ajatellen itsekseni, että "minkähän selvän sinäkin luulet siitä saavasi!" Senjälkeen ummistin silmäni.

En voi tarkoin sanoa, kuinka pitkän ajan kuluttua Ville sitte kiipesi sänkyyni. Tapansa mukaan se hiipi olkapäälleni ja aloitti hiljaisen hyräilynsä, jolla se niin monasti oli tuudittanut minut unelmien maahan.

Yht'äkkiä tunsin sen kumartuvan korvani juureen ja kuiskaavan minulle jotakin. Säpsähdin ja rupesin kuuntelemaan. Vähä oudoksuin ensin, että Ville nyt jutteli niin aikamiehen äänellä, kun se ennen oli vaan naukumalla toimittanut asiansa.

"Vieläkö sinä olet valveilla?" se kysyi minulta.

"Tietysti olen, kun herätit."

"Kuuleppas, Kaapro, kun minä en saa unta sinun tähtesi. Miks'et sinä paremmin punnitse sanojasi?"

"Mitä sanojani?"

"Kun kirjoitat suurelle yleisölle. Minä luin äsken, mitä taas tänä iltana kirjoitit. Luuletko, että minä en näe pimeässä?"

"Enkä luule, vaan sinulla taitaa olla kapitalistiset mielipiteet, pelkään ma. Oletkin ollut niin helpoilla päivillä."

"Vai helpoilla!" naurahti Ville. "Jos malttaisit hiukan kuunnella, niin minä sulle selittäisin, minkälaiset ovat kissan päivät!"

"No, selitä sitte, mutta lyhyeen, sillä minua nukuttaa niin kovin."

"Olenko minä ennen liikoja rupertellut?" vastasi Ville. "Ymmärräthän sinä vähemmästäkin, kun vaan pääset oikealle tolalle. Katsoppas, minä olen ollut vanhanpiian lempikissana, ennenkuin yhdyin sinuun, ja tiedän miltä se maistuu."

"Lihavapa tuota olit minulle tullessasi", huomautin.

"Lihava! Onko se mikään etu minun asemassani? Teidänkin lihavanne sitä katsovat kuormakseen ja koettavat siitä kaikin tavoin päästä, vaikka heillä ei ole puoltakaan sitä haittaa lihavuudesta kuin meillä. Meidän ammatissa täytyy olla ketteriä."

"Niin, kun pyydätte pikkulintuja. Antaisitte niitten olla rauhassa!"

"Miks'ette te anna olla rauhassa toisten lintujen, jotka teidän kokoonne verraten eivät ole niinkään suuria kuin sinun pikkulintusi meidän rinnallamme? Kaipaamme mekin virkistävää urheilua, josta samalla voimme saada vaihtelua ruokalistaamme. Hiiriinkin kyllästyy. Jos ne herkkua olisivat, niin tähän ne söisitte itse. Mutta oletkos maistanutkaan? — Sinäkin kyllä lehdessäsi pauhaat metsästyslain ankaruudesta — ja olet valmis ampumaan kissan, jonka tapaat metsässä. Meillä se vasta on kova laki."

"Vielä kovempi saisi olla, sillä te ette edes rehellisesti tapa pyydystämiänne otuksia, vaan huviksenne kidutatte niitä ensin pitkät ajat."

"Emme kiduta senkään vertaa kuin teidän sunnuntaimetsästäjät jäniksiä. Hiiret sen kurituksen kyllä ansaitsevat, sillä pahoja nekin ovat kiusaamaan nakerruksellaan herkkäunisia ihmisiä. Valvottavat yökaudet."

"Minkälaista sen vanhanpiian luona oli ollaksesi?" keskeytin.

"Arvaathan sen itse. Kärsiä minun — heikon kissaraukan — kaikki ne hyväilyt, joitten alaiseksi ei yksikään mies ollut uskaltanut antautua. Nauttia hänen nahkiintuneitten huuliensa suuteloista ja lämmitellä sillä lemмен hiiloksella, joka niin monen miehen kohdalla jo oli koettanut palaa palettavansa eikä ketään saanut lämpenemään. Niinkuin tiedät, on kissa vielä viluisempi kuin ihminen, ja sentähden oikeastaan vaatisi enemmän lämmintä. Luulenpa, että juuri tästä syystä nuoruuteni oli niin myrskyinen.

Etsin näet tuskissani muualta sitä lämpöä, mitä sydämeni kaihosi."

"Kävit tappelemassa naaraskissoista!"

"En sitä kielläkään. Tappelettehan tekin, vaikka teillä on olot paljoa käytännöllisemmin järjestetty. Teillähän on avioliitot kihlauksineen ja niitten turvana vankat lait, mutta meidän täytyy tappelemalla ottaa omamme. Sittenkään emme saa häntä pitää kauemmin kuin että toinen voimakkaampi tulee ja ryöstää sen pois meiltä. Meidän kaksintaistelumme ei ole leikintekoa. Tiedät kyllä, kuinka minuakin on peitottu ja höyhennetty, ilman armoa. Silloin kun minulta silmä meni, en enää kelvannut vanhanpiian lempikissaksi, vaan jouduin maailman kululle."

"Ehkäpä sinun kokemuksesi ovat muodostuneet niin katkeroiksi siitä syystä, että satuit yksinäiselle vanhallepiialle", huomautin. "Väkirikkaassa talossa olisi ollut hauskeampi."

"Ei ainakaan ikävämpi olisi voinut olla", myönsi Ville. "Mutta kissalla on joka paikassa kissan päivät. Lapset olisivat repineet hännästä, rengit potkineet ja piiat astuneet jalalle."

"Saanpa tässä minäkin varoa, ettei maailma polkisi varpaileni. Sinä siitä pääset rääkäsemällä, mutta minäpä voisin ijäkseni jäädä pinteeseen."

"Sinulla on puolta vähemmän varpaita varjeltavana kuin minulla", muistutti Ville. "Jos menet tuntoosi, täytyy sinun myöntää, että kissan päivät ovat monin verroin surkeammat kuin kurjimmankaan ihmisen. Ellet sääli minua, joka olen urospuoli ja jolla sentään on helpompi, ajattele meidän naisiamme. Teidän vaimonne lukevat itsensä onnettomiksi, jos heille syntyy yksi lapsi joka toinen vuosi, saatikka jos siunataan kaksoset. Mutta meidän muijat eivät valita vielä viittä, kuutta kerrallaan, ja joka vuosi..."

"Heidänpä ei tarvitse niitä elättää", väitin minä.

"Mielellään elättäisivät, mutta te ette anna. Itse kyllä huudatte, ettei teidän lapsillenne ole tilaa yhteiskunnassa, kun kaupunkien talonisännät eivät suosi lapsirikkaita perheitä. Maalla heille riittäisi tilaa yltäkyllin. Mutta meidän lapsiamme ei suvaita missään, ei maalla eikä kaupungeissa. Yksi joskus jätetään henkiin hovin vuoksi, mutta muut hukutetaan kivi kaulassa. Miltä se tuntuu äidistä!"

"On niitä kissoja sittenkin tarpeeksi paljon."

"Enemmän teitä on. Ja jos vielä väität vastaan, kaadan mustepullon kirjoituksellesi", ärähti Ville vihoissaan.

"Väitän minä", vastasin kiusallakin. "Te olette niin sitkeähenkisiä, että pian teitä tulisi maailma täyteen, jos rauhassa saisitte lisääntyä."

"Te olette paljoa sitkeähenkisempiä kuin me. Tulette kymmentä vertaa vanhemmiksi, vaikka elätte huonostikin: tupakoitte ja juopottelette ja hurjastelette, jota me emme tee."

Ville oli suuttunut minuun. Hyppäsi sängystä lattialle ja naukasi pahasti.

Kun aamulla katsoin pöydälleni, oli mustepullo kaadettu pitkin papereitani. Leimuava kirjoitukseni oli mustan verhon peitossa päästä päähän.

Ville itse oli paennut uunille. Kohennuskepillä vedin hänet esiin. Ukolta pääsi surkea "nauu", kun samalla aseella tutkistelin, kummastako hän enemmän piti, kissan päivistäkö vai koiran kurista.

Julmuuteni hän oli täydelleen ansainnut. Mielipiteitten eroavaisuuden takia ei milloinkaan saa ryhtyä sellaisiin väkivaltaisuuksiin kuin hän oli ryhtynyt. Hävittänyt melkoisen osan omaisuuttani: 25 pennin edestä mustetta, vähilleen. Semmoinen menettely kostaa aina itsensä taikka koston sen minä, jos satun paikalle.

Kirjoituksestani en enää välittänyt. Jos Villen käsitys oli oikea, olin osunut peräti harhaan kuvaillessani rahapohattain huoletonta elantoa "kissan päiviksi." Ja Ville tietysti tuns nämä asiat paremmin kuin minä. Siitä syystä se aikomani kirjoitussarja jäi sikseen.

Kun sain uuden mustepullon, oli jo taas uusia kirjoitettavia.

TONKIVAN VELJEMME PUOLESTA.

En olisi montakaan riviä sanomalehtiin kirjoittanut, jos luontoni ei aina vaatisi minua puolustamaan köyhiä, vähäväkisiä ja ylönkatsotuita. Eikö se ole miellyttävä piirre minun luonteessani — "vaikka ma sen itte sanon?"

Mutta minun huolenpitoni ei rajotu ainoastaan ihmisiin, vaan myös eläimiin, etupäässä kotieläimiin. Sellaisena turvattomain suojelijana minä melkein ansaitsisin kunnianimen "toinen Topelius". Joka sitä ei usko, vaan epäilee, lukekoon ajatuksella tämänkin kirjoitukseni, ja hän on myöntävä väitteeni oikeaksi.

Minun sydämessäni löytyy tilaa niillekin, joita ei edes vanha Sakari-vainaa oikein suosinut. Vai oletteko kuulleet, että Sakari Topelius olisi koskaan noussut puolustamaan sen halveksitun kotieläimemme oikeuksia, jonka nimeäkin me kainostelemme mainita vähemmän tuttavallisissa seuroissa ja keskusteluissa — tarkoitan, hm — sitä röhkivää kotieläintä? Minun tietääkseni Topelius ei ole sitä puolustanut.

Mutta minä sen teen. Minä en kärsi, että sillä tavalla halveksitaan, syyttömästi soimataan ja panetellaan ystäviäni.

Mitä teillä on sikaa vastaan, hyvät herrat ja kunnioitettavat naiset? Eikö hän ole siivo ja kiltti kotieläin, rauhanaatteen uskollinen kannattaja sekä vaatimaton niin ruuassa kuin juomassa?

Hänen *ulkomuotonsako*, sekö se teistä on vastenmielinen? — Miksi te sitte itse pyritte jäljentämään samoja pehmeitä piirteitä omassa ruumiinrakennuksessanne ja ilolla näette, että lapsenne ovat pyöreät kuin porsaas! Istumatyö ja vähä liikkuminen ulkona vaikuttavat, että nasku-ystäväni vanhemmiten usein lihoo liiaksi, niinkuin tekin. Eikä hänellä ole varoja polkupyöräilyyn tai muuhun urheiluun, millä te kevennätte itseänne. Tuskin pitäisitte suotavanakaan, että hän alkaisi laihtua. Mitä näössä lieneekin virheitä, sen *maku* korvaa monin kerroin — seikka, jota en tiedä sanoa teistä, hyvät herrat ja kunnioitettavat naiset.

Vai onko teillä hänen *siisteyttänsä* vastaan muistuttamista? — Mutta ottakaa, totuuden nimessä, lukuun hänen asunto-olonsa. Kuinkahan valkoisilta te välkkyisitte semmoisissa olosuhteissa! Puhdas hän on porsaana, yhtä puhdas jos ei puhtaampi kuin te olette olleet. Ja tietysti hän pysyisi puhtaana, jos hänellä olisi erityiset ulkokuoneet niinkuin teillä, saatikka sitte jos "lokaaliin" kuuluisi kylpyhuone sinkkiammeineen, suihkulaitoksineen. Mutta hänellä ei ole tarjona muuta kuin rapakko. Suurinta siisteyden harrastusta todistaa juuri se, että hän koettaa peseytyä niinkin epämukavissa vesipaikoissa. Teidän puhdistautumishalunne ei ole niin kehittynyt, sillä te ette suinkaan menisi joka lätäkköön, vaikka olisi kuinka tarvis.

Moititte häntä *itsepintaisuudesta*. "Pakkautuu kuin sika aidan rakoon", sanotte. — Suomalainen nöskö on luonnollisesti aikojen kuluessa muodostunut yleisen kansallisuonteemme mukaiseksi. Elämä tässä karussa maassa kysyy kestävyyttä, sitkeyttä, hellittämättömyyttä niin ihmiseltä kuin hänen taistelutovereiltaan, kotieläimiltä. Jos tämä luonteen ominaisuus olisi moitittava, niin moittikaa silloin itseänne ensiksi.

Halveksitte hänen *tietämättömyyttään*. — Olisitte laittaneet hänelle koulut, kirjat ja kartat, niin ehkä hän jotain tietäisi! "Ymmärtää yhtä vähän kuin porsas hopealusikasta", sanotte. — Kuinka taitavasti osasitte itse käyttää lusikkaa porsaan ikäisinä? Sitäpaitsi ymmärtää porsas tästä kapineesta juuri niin paljon kuin hänen tarvitseekin. Purasee sitä, ja huomattuaan ettei siitä ole syötäväksi, viskaa menemään. Jos te olisitte tehneet yhtä viisaasti, ei teitä nyt hopealla ja kullalla hallitaisi, orjuutettaisi. Sillä noilla metalleilla ei ole mitään muuta arvoa kuin minkä ihmiset niille antavat. Aivan toista on esim. teräksen sisäinen arvo, sillä siitä aineesta käy valmistaminen tarpeellisia työaseita, mutta kullasta ja hopeasta ei muuta kuin hyödyttömiä korukaluja ja rahaa, tuota kaiken turmion tuojaa, ihmiskunnan kirousta, sen onnettomuuksien alkujuurta. Näyttäkääpäs naskulenne terästä — puukkoa tai kirvestä — saatte nähdä eikö hän *sitä* kunnioita!

"Tietää sen, minkä sika Pohjantähdestä", sanotte halveksien. — Paljonkos te siitä tiedätte? Ette tunne omankaan taivaankappaleen kaikkia seutuja, sen vähemmän muita. Pohjantähden suuruudesta ja liikunnosta tiedätte hyvin vähä, jos ette kysy ammattitutkijoilta tahi katso kirjoista. Ja nekin voivat erehtyä. Pääasia teille on, että tuo tähti teitä opastaa pohjoista kohden — tätä nykyä — muusta ette suurin välitä. Nöskölle sekään tieto ei ole tarpeen, sillä hänen tapansa ei ole tehdä pitempiä merimatkoja omin päin. Ylimalkaan hän ei matkustele paljoa — elävänä.

"Ei käsitä enempää kuin sika tuulimyllystä", sanotte. — Aivan niinkuin te, hyvät herrat ja kunnioitettavat naiset! Jauhot teille kyllä kelpaavat, mutta myllyyn mennäksenne teillä on liika hyvät vaatteet yllänne. Esim. sanomalehden toimittamista te tunnette jotenkin saman verran kuin harjasselkäinen veljenne tuulimyllyn rakennetta. Jauhoja sieltä odotatte suunne mauksi. Lukea kyllä osaatte lehteänne, arvostella ja moittia, mutta olettekos muistaneet viedä jyviä tuuttiin? Sen puolen asiasta naskukin vain on unhottanut, muuten ei kellään olisi mitään muistuttamista hänen suhteestaan

tuulimyllyyn. On eräitä sanomalehdenisäntiäkin, jotka luulevat parantavansa lehden asioita supistamalla toimitusmenot mahdollisimman pieniksi. Nasku on viisaampi. Ei hän pane myllyä hakaan, kun jauhoja tahtoo.

Tietämättömyys ei ole sama kuin henkisten kykyjen puute, vaan useimmassa tapauksessa se on ainoastaan seuraus siitä, ettei näitä kykyjä ole asianmukaisesti kehitetty. Tietämättömyys on aina korjattavissa. Mutta mikä on kaikkein tärkein, se on *siveellisyys*. Ja sillä alalla meidän tonkiva veljemme ja sisaremme vie voiton meistä monesta.

Muuta mainitsematta tahdon vain viitata siihen, kuinka ankara *raittiusmies* hän on. Ennemmin kuin kenkään meistä on hän hyljännyt jouluviinat. Sillä tiedättehän te, "kuka se on, joka kaiken kesän kyntää eikä juo jouluna olutta"?

ISÄNMAATA ETSIMÄSSÄ.

Kun kesän pitkän asuu jossakin kivimuurin kolossa Helsingissä, lähtee mielellään sunnuntaiksi katselemaan isänmaansa ihanuutta.

Mutta eihän sosialisteilla ole isänmaata! — "Onpas", sanotaan Työväen katkismuksessa, "vieläpä suurin kaikista: koko maailma."

Tästä rohvaistuna läksin kävelyille. Kaupungin puistoissa näkyi olevan paljon muitakin isänmaan etsijöitä. Samaan kokemukseen he tulivat kuin minäkin, siihen nimittäin, että meille kaksijalkaisille kaupunkilaisille kuuluvat ainoastaan käytävät. Ruohokentät ja pensastot säilytetään koiria varten.

Korkeasaari ja kaikki läheiset rannikot olivat myös niin täynnä väkeä, että tuskin isänmaata ollenkaan alta näkyi. Kiroillen tämmöistä ihmispesää, joksi meidän hyvä Helsingimme on vuosien vierieissä muodostunut, vuokrasin veneen ja läksin Hietalahden rannasta soutelemaan. Jätän muutaman kilometrin merta taakseni, niin tottahan saan rauhassa nauttia isänmaani kesäisestä kauneudesta.

Pahin vastus oli päästä kunnialla lähtemään. Ahdas sataman purtilo oli niin täpösen täynnä sinne tänne puikkelehtavia höyry- ja purjeveneitä, että päätään kaupalle sinne läksi sekaan. Viisaalla varovaisuudella minun kumminkin onnistui heistä selviytyä ja päästä siunattuun alkuun. Sitte etempänä merellä oli jo väljempää.

Suuntasin matkani erääseen saareen, jonka toinen pää näytti asumattomalta. Siinä oli kallion suojassa viehättävä lahdella, johon teki mieleni laskea. Pehmyt nurmikko hymyilevän lahden pohjassa houkutteli syliinsä. Mutta ennenkuin pääsin rantaan asti, ilmestyi rannalle hyvinvoipa herrasmies ja tuikealla äänellä ilmoitti, ettei ole luvallista nousta maihin.

Käännyin pois ja ohjasin veneeni toiseen saareen. Siellä kävi muutoin samalla tavalla, paitsi että miehiä oli vastassa kaksi, herralla renkinsä mukana. Herra kuitenkin poistui, nähtyään, etten aikonut väkivallalla tunkeutua hänen alueelleen. Ja silloin neuvoi renki odottamattomalla ystävällisyydellä, että Melkun saareen hänen luullaksensa on lupa nousta. "Se on Venäjän kruunun oma", hän selitti. "Tosin siellä on vahti, mutta se on toisella puolen saarta."

Sousin sinne ja nousin kuin nousinkin alastomalle rantakalliolle Melkun päässä. Jokohan olisi tässä minun isänmaatani — ajattelin — tässä Venäjän kruunun alueella? Monenlaisissa mietteissä siinä lojuin kalliolla ja paistattelin Jumalan päivää. Ilokseni huomasin, että saarella oli muitakin kaupunkilaisia, vaikka ei niin rasittavan lukuisasti kuin esim. Korkeasaarella. Heidän täällä olonsa laskin vain todistavan sitä, että tässä saarella sai syntinen ihminen olla rauhassa.

Mutta siinä erehdyin. Jonkun ajan kuluttua ilmestyi metsän reunasta patrulli, ei tosin kaikkein pelottavimpia. Muutamia täysikasvaneita naisia siinä oli ja toisia puolikasvuisia. Sain määräyksen joko heti lähteä tai sitten tulla pyytämään vahtimieheltä lupaa. Valitsin jälkimäisen keinon. Vahdin asunnolle tultuani huomasin, että minua oli ilkeästi petetty. Siellä ei ollut mitään vahtimiestä, vaan jotain paljoo pahempaa — hiivatin äreä eukko. Häneen ei hyvä puhe tehonnut ollenkaan, ja lahjomisyrytykseen minulla ei ollut varoja. Armotta hän käski minun paikalla lähteä tieheni. "Onhan täällä muitakin", väitin vastaan. "Ne ovat minun tuttujani", kuului ylpeä selitys. "No, jos asia siitä riippuu, niin mikä estää meidän tulemasta tuttaviksi? Voinhan ottaa Teidät syliini ja hätätilassa vaikka suudella."

Mutta kun tein yrityksen siihen suuntaan, sain sellaisen läimäyksen poskelleni, että katsoin parhaaksi

poistua näyttämöltä.

Rantakalliolle tultuani huomasin tuulen kiihtyneen arveluttavassa määrässä, joten minua ei oikein haluttanut lähteä vastatuuleen kiskomaan raskasta venettä. Jäin sentähden vielä kököttämään kalliolle, odotellen mitä tuleman pitää. Ensin tuli se äskeinen patrulli uudestaan kiirehtimään minua, ja kun en ollut ollenkaan lähtevän näköinen, uhkasivat yhdillä, poliisilla, sakoilla y.m. ja palasivat sitte takasin. Arvasin heidän menevän viemään raporttia sille äreälle eukolle, jonka kanssa en enää välittänyt tulla lähempään tuttavuuteen. Menin veneeseni ja laittausin lähtökuntoon. En kuitenkaan kerinnyt irtautua rannasta, kun sulottareni jo tulla haihatti patrullin etunenässä, kädessään nokinen hiilihanko minun polosen pään varalle.

Silloin minulle tuli kiire. Eukko ei ehtinyt muuta kuin kallion liepeelle haukkumaan, kun minä jo vetelin venettäni vasten lainetta. Vastatuuli pelasti korvani kuulemasta kaikkia minulle aiottuja kohteliaisuuksia.

Tuulen suunnan vuoksi katsoin edullisimmaksi nyt soutaa Seurasaareen, jonka tiesin olevan yhteistä isänmaata, vieläpä sangen kaunista. Paha vaan, että niin moni muu oli tiennyt sen saman. Väkeä oli, ettei tahtonut sekaan sopia.

Aikani siellä oltuani vuokrasin veneen muille ja läksin jalkapatikassa kaupunkiin, sillä Seurasaaren yhdistää siltä mantereeseen. Koko tällä pitkällä matkalla en tavannut muuta minulle kuuluvata isänmaata kuin pölyisen ajotien. Sen kahden puolen oli kyllä kauniita paikkoja, huviloita ja puistoja, mutta ne olivat umpeen aidattuja, ja portinpielissä rehenteli "*40 marks vite, 40 markan sakko.*" Menepäs sitte sinne ihailemaan isänmaatasi!

Valehtelijaksi syytin silloin Työväen katkismusta. Missä on se "koko maailma", joka on minunkin isänmaani? — Paljoa enemmän iloa minulla on kuusta, joka talvi-illoin valaisee yksinäistä tietäni, tahi auringosta, jonka lämpöiset säteet niin suloisesti hivelevät luuvalon runtelemaa ruumistani, ja äärettömässä avaruudessa kimaltelevista tähdistä kuin kaikista noista sakkotauluilla aidatuista n.s. "isänmaani" kaistaleista.

Vai onko Työväen katkismuksen väite niin ymmärrettävä, että köyhälistön isänmaana on koko muu maailma, vaan ei maapallo?

Tarkkaan ottaen täytyy myöntää, että saan minä kerran palan isänmaata ympärilleni. Paha vaan, että se tapahtuu vasta sitte, kun en siitä enää voi nauttia.

Silloin sitä kyllä annetaan oikein roppakädellä: alleni, päälleni ja kaikille kupeilleni.

Vaikka ei meillä Helsingin köyhillä siinäkään ole kehumisia. Malmin hautausmaahan meitä sullotaan päälletysten useampaan kerrokseen — tietävästi siltä varalta, että meistä aikanaan varmasti saadaan takasin vähintään sama *määrä* isänmaata kuin sekini, mikä meidän tieltämme on luotu pois!

Sanotaan kaikkien ihmisten olevan yhdenvertaiset lain edessä ja Jumalan edessä. Siinä voi olla perä. Mutta lain ja meidän köyhäin välillä ovat tuomarit ja asianajajat, ja meidän tiellämme Jumalan luokse ovat papit ja kirkko.

Niinpä viedään tosin meitä köyhiä Malmille samoilla ruumisvaunuilla kuin rikkaitakin. Mutta hautaan meitä ei enää lasketa seurakunnan leveillä liinoilla, vaan meitä varten on varattu karkeat likaiset köydet, joilla ruumisarkkumme pudotetaan kuopan pohjalle.

Ja minkälainen arkku! Höyläämättömistä laudoista kokoon lyöty, sakealla maalilla mustattu, ja oikein rutiköyhillä vielä niin harva, että kun multaa heitetään päälle, saa kerrankin suunsa ja sieramensa täyteen isänmaata.

VASTARANNAN KIISKI.

Minusta ei mikään ole hauskeempaa kuin tehdä kiusaa ihmisille. Nautin äärettömästi, milloin minulla on siihen tilaisuutta. Elämä ei mielestäni olisi minkään arvoinen, jos tekisin samalla tavalla kuin muut ihmiset tekevät taikka niinkuin he toivovat minun tekevän.

Minulla on kolme ihannetta, joita tavottelen, kolme, joitten kaltaiseksi pyrin, vaikka tiedänkin, etten kaikista ponnistuksistani huolimatta koskaan saavuta täydellisyyttä: en ikinä pääse *aiivan* heidän

vertaisekseen.

Ne kolme ihannettani ovat: 1) vastarannan kiiski, 2) hako vasten virtaa ja 3) väärä halko uunissa.

Niinkuin kiiski minä uhallakin etsin tuulenpuoleista rantaa, en kiusallakaan mene tyynen puolelle, missä muut minun kokoiseni kalat kaislikossa uiskentelevat ja leikkiä lyövät. Sellainen lapsellisuus ei minua enää huvita, minä heitä säälin ja halveksin. He ovat niin nuoria ja viattomia, luulevat vielä maailmassa olevan jotakin iloitsemisen aihetta — "harrastavat" yhtä ja toista! Minulla se on jo voitettu kanta.

Minä istun yhdessä kohti ja murjotan, en virka mitään, vaan puren hammasta. Vihaisen kiiskin lailla minä olla karjotan vasten ajan laineita, levitän teräväruotoiset uimukseni haralleen ja annan aaltojen huuhdella kinaista selkääni, minkä niitä haluttaa. Kyllä se kestää. Ja tarttukoönpas kukaan kiini minuun, niin pistän — pistän niin vietävästi. Vielä hauen kitaankin jouduttuani pistän suulakeen, niin että hänen täytyy tulla katumapäälle, luopua pahoista aikomuksistaan ja pyrskäyttää minut pois suustaan.

Sellainen poika minä olen. En milloinkaan lähde muitten mukaan. "Tuletko yhdistykselle?" — "En, vaan kapakkaan menen!" — "Lähdetkö ryypyille?" — "En, vaan menen yhdistykseen!" Sillä tavalla minun on tapani vastaila.

Vaikka kaikki muut suostuisivat johonkuhun yhteiseen yritykseen, uhraukseen tai voimia kysyvään ponnistukseen, niin minä en suostu, en vaikka *kaikkien* yhtyminen olisi kuinka välttämätön ja vaikka koko hanke menisi myttyyn juuri minun vastahakoisuuteni tähden. Minä niskottelen sittenkin. Muuten en olisikaan oikea suomalaisen itsepäisyyden perikuva, en niin loistava ilmiö tällä alalla kuin itse asiassa olen ja haluan olla.

Olen kuin hako virrassa, jokotan paikallani kuin kivien väliin juuttunut kuusenlatvus; vaikka en pääsekään uimaan vasten virtaa, en mene myötenkään. Ennen märkänen siihen paikkaan.

Anna armias, että minä näen missään *innostusta*! Kyllä minä siitä pian teen lopun. Muutamalla irvisanalla ja ylenkatseellisesti naurahtaen kaadan jääkylmää vettä heidän innostuksensa tuleen. Sillä sammutan vaikka minkälaisen rovion. Ja kun olen saanut turmelluksi toistenkin innostuksen ja luottamuksen, tapahtuu aina se ihme, että aiottu yritys ei onnistu, siitä ei tule mitään. Silloin täytyy kaikkien myöntää, että minä sittenkin olin ollut oikeassa alun pitäen.

Minä olen saanut selville sen salaisuuden, että jokainen aikomus onnistuakseen vaatii innostusta ja toivon varmuutta. Jos minä näitä kaiken toiminnan perusvaikuttimia järkähytän, niin samalla katkasan asialta menestymisen mahdollisuuden, riistan toisilta työhalun ja kestävyuden, saatan heidän toimintakykynsä herpoamaan.

Niin paljon pahaa voipi yksi ainoa mies saada aikaan, jos hän tahtoo, ja jos on sitä oikeata suomalaista rotua.

Uunissa ei tarvitse olla kuin yksi ainoa väärä halko, ja lämmityksestä ei tule tolkkua. Sinne ei silloin muita mahdu.

Jos minä joudun johonkin johtokuntaan tai toimikuntaan tahi osakkaaksi johonkin yhtiöliikkeeseen — ja ainahan tällainen "itsenäinen mies" niihin joutuu — niin ennen pitkää hajotan ne kaikki. Teen vaikka tikusta asian, saadakseni olla eripurainen toisten kanssa, ja synnyttän väkisinkin hajaannusta. Laitan toisille olon niin sietämättömäksi, että jos heillä on vähänkään hienotunteisuutta ja inhimillistä herkkyyttä, täytyy heidän vetäytyä syrjään, antaa palttua koko hommalle.

Silloin minäkin sille annan palttua — paitsi jos on kysymyksessä tuottava yhtiöliike. Siinä tapauksessa minä en tyydy mihinkään toisten tuumiin, vaan teen heille elämän niin tukalaksi, että he yksi toisensa perästä katkeralla mielellä väistyvät minun tieltäni, kunnes tuo niin suurilla toiveilla perustettu yhteinen liike lopulta joutuu minun yksityisomaisuudekseni. Vasta silloin minä olen tyytyväinen ja nautin sanomattomasti, nähdessäni entisten yhtiökumppanieni happamia naamoja, kun he kadulla vastaantullessaan katein silmin katselevat minun paisuvata vatsaani. He ovat, polokset, pysyneet aatteelleen uskollisina, laihoina ja köyhinä — hahahaha!

Kas, semmoinen mies minä olen. Mutta sanokaapas, olenko minä ainoa sitä lajia? Vai tunnetteko muitakin yhtä hyviä?

KUN PUNNITAN KUKKARO TASKUSSA.

Laihtumisparannus meidän kylpylaitoksissamme taitaa olla hauska juttu, kun sen oikein ymmärtää. Siitä näyttää muodostuvan säännöllinen vuotuinen veronmaksu, jolla meidän pyöreädet ylläpitävät pieniä ja vähätuloisia kylpykaupunkejamme.

"Hyvähän täällä on kylpeä ja olla parannuksilla, kun on luja terveys, että sen kaiken kestää", sanoi entinen kylpyvieras laihdutuslaitoksessa ollessaan.

Mutta sietää siellä olla vankka kukkarokin. Niin selitti minulle eräs ystäväallinen pyylevyys, kun häneltä tiedustin syytä, miksi hänen täytyy joka kesä kylpeä laihtuakseen. Eikö se ole sillä hyvä, että liian lihavuutensa kerralla karistaa ja sitte laihana poikana keppasee maailman läpi? Vai onko tauti paranematon, niin että se aina uusii?

Hänen pyylevyytensä naurahti ja sanoi:

"Se taitaa olla enemmän näennäistä, se paraneminen — eli laihtuminen."

"Eikös siellä punnita, että painosta näkee, mihin suuntaan terveys on menossa?" kysäsin.

"Kyllähän siellä punnitaankin, mutta — —"

"Valehteleekos vaaka?"

"Eihän se juuri valehtele vaakakaan. Siinä on muuten vika punnituksessa."

"Mikä vika?"

"Se, että punnitaan — kukkaro taskussa."

"No, mitä se vaikuttaa?"

"Kas, kun kylpykauden lopussa paino vähenee, luullaan että *mies* on laihtunut."

"Eikös sitte ole?"

"Ei se siltä ole sanottu. Useimmiten on painon vähentymiseen syy siinä, että *kukkaro on keventynyt*."

Siitä sen näkee, kuinka lähellä on erehtymisen vaara, jos mies punnitaan kukkaro taskussa.

Sama vaara on niin punnitessa olemassa muuallakin kuin vesiparannuslaitoksissa — vaikka heidän pulleutensa ja pyöreätytensä eivät sitä hevillä myönnä.

MITÄ SAA SYÖDÄ?

Sellaiset mielettömät aatteet kuin kasvinsyöjien oppi, ne minä tahtoisin peukalon kynnellä tappaa vielä saivarina ollessa, etteivät kasvaisi isommiksi. Meidän heikko järkemme on niin monessa vaarassa muutenkin.

Vapisevalla kädellä kirjoitan tämän kertomuksen. Olen ollut ihan kuoleman kielissä, ja vähällä piti, ettei se jo minua nielassut avaraankulkuunsa. Ainoastaan sattumaa on minun kiittäminen pelastuksestani — jos siinä mitään kiittämistä on.

Syynä näihin kärsimyksiini on se, että rupesin toteuttamaan aatetta käytännössä. Mieleton — piti minun tietää, että aatteet eivät ole *sitä* varten. Heti kun niitä alkaa panna käytäntöön, menettävät ne makunsa. Eikä sillä hyvä, ne kostavat katkerasti sille, joka niitä tuolla tavoin — nimittäin käytännössä toteuttamalla — yrittää profaneerata, s.o. vetää lokaan.

Mitä varten sitte aatteet ovat olemassa? Sitä varten, että niistä saisi puhua ja kirjoittaa, kuta kauniimmasti, sen parempi. Ainoastaan silloin ne pysyvät kirkkaina, puhtaina ja ylevinä. Mutta kaikkia käytännöllisiä aikeita aatteet kammoksuvat, sillä silloin ne tahraantuisivat pilalle. En ole vielä tavannut ainoatakaan aatetta, joka olisi suvainnut käytäntöä maille halmeille, enkä luule sellaista aatetta olevankaan. Eihän se silloin enää olisi mikään *aate*, vaan muuttuisi vallan talonpoikaiseksi käytännöksi.

Viime kokeeni oli, kuten sanottu, vähällä viedä henkeni.

Se veli Aatteen eli Aate-veljen aate Työmies-lehden kirjoituksessa "Vaiston viittauksia", *ettei eläimiä saa syödä*, se minut saattoi vuoteen omaksi.

Minä päätin olla syömättä niitä ja pidin päätökseni kuin mies. S.t.s. koetin pitää. En maistanut lihaa enkä kalaa, en munia, en voita, en juustoa enkä maitoa, en piimääkään — minulle niin rakasta piimää. Kasvinsyöjät eivät saa käyttää ravinnokseen mitään, mikä on eläinkunnasta kotosin. Päätin tulla toimeen kasviruuilla, maksoi mitä maksoi. Mutta tänä kirottuna poutakesänä se veti miehen hoikaksi. Paljas leipä ei tahtonut valua suusta alas, perunat olivat pieniä kuin neulannuput, kaikki kaalikset keltaiset ja kuihtuneet. Eikä vettäkään tahtonut enää riittää mielinmäärin särpimeksi, kun kaivot kuivuivat. En löytänyt sieniä metsästä, en ainoatakaan, ja jäkälätkin olivat kuivia kuin nuuska.

Marjoilla kuitenkin elelin jonkun viikon onnekseni, vaikka huomasin pahasti laihtuvani. Mutta marjatkin minun täytyi hyljätä lopulta. Niitä ei enää ollut saatavissa muita kuin vattuja. Ja yhtenä kauniina päivänä niitä syödessäni katsoa killittää marjan sisältä *mato*, ikäänkuin olisi tahtonut muistuttaa minulle veli Aatteen sanoja: "Mutta eikö tästä tappamisesta koskaan tule loppua? Kun te saarnaatte rauhaa ja sopua, niin luulisi teidän suovan rauhaa ja turvallisuutta muillekin kuin niille olijoille, jotka raa'alla voimalla kykenevät sen itselleen hankkimaan."

"Ole vait!" vastasin mielessäni ja pistin rohkeasti marjan suuhuni, ajatellen kuin ennen lapsena, että "yhtä vattua se on vatun matokin."

"Murhaaja!" kuiskasi silloin omatuntoni. Sain sellaisen pahoinvoinnin kohtauksen, että siinä menetin entisetkin syönnökseni.

Vihdoin ei minusta ollut jällellä muuta kuin luut ja silmäkuopat (silmät olivat vajonneet läpi pään niskapuolelle). Nahkaa minussa ei ollut. En näet kyennyt enää sängystä nousemaan ja pakenemaan eläimiä. Oli niitten pahin aika, elokuu. Ja eläimet näyttivät päättäneen joukolla syödä *minut* suuhunsa. Allani oli paksu, pehmoinen kerros luteita — muuta polstaria minulla ei ollutkaan, eikä täkkiä, vaan kirput, kärpäset ja hyttysset peittivät minut täydellisesti. Koetin maata ihan hiljaa, etten kääntyillessäni vahingossa tappaisi yhtään niistä. Rohkaisin mieltäni Aate-veljen miehekkäillä sanoilla: "Antaa niitten syödä, kunnes kyllästyvät!" Mutta eipä ne pojat vähällä kyllästyneet eivätkä lähteneet uutta ruokapaikkaa etsimään. Harvalla matamalla on niin uskollisia ja tyytyväisiä ruokavieraita. Täydellisesti todeksi havaitsin Aatteen syvästi harkitun oppilauselman: "Jos meistä ihmisistä tuntuu suloiselta, kun saamme kaikelta vaaralta turvassa, rauhallisina ja iloisina elää, niin tietysti eläimistä tuntuu tällainen asema yhtä suloiselta. Ja kun meidän ihmisten käsissä nyt on kaikki valta tällä maapallolla, niin meidän velvollisuutena on panna alkuun tämä uneksittu, suloinen rauha." "Tuo yleinen rauha on tosin vielä kaukana", huokasin mestarini sanoilla, mutta järkähtämättä uskoin hänen vakuutukseensa, että "varmasti se joskus astuu tiedonkin piiriin — vaisto viittaa siihen."

En voi sanoa, montako grammaa minussa vielä oli henkeä jällellä, kun vanha ystäväni Esa Huttunen — oudoksuen pitkälistä poissaoloani — saapui luokseni. Sen vaan muistan, etten jaksanut vastata mitään hänen kysymykseensä, mikä minua vaivasi. Viittasin ainoastaan vieressäni olevaan "Työmieheen" ja osotin sormellani puheenalaista kirjoitusta. Esa luki sen ja näkyi lopulta ymmärtävän yskän.

"Puolihulluja siellä ollaan Työmieheissä", murahti hän. "Nyt niinkuin ennenkin. Aina niillä on suurempi hätä siitä mitä saa *syödä*, kuin siitä mitä saa *syödäkseen*, joka kumminkin on tämän maallisen elämän tärkein kysymys. Muuan viisas siinä kerran pauhasi, että köyhän kansan pitäisi tottua syömään hevosen lihaa, mutta ei koskaan sanonut, missä hänellä olisi sitä tarjottavana. Nyt tämä toinen hyväkäs ei antaisi mitään. Kuinka sinä uskallat juoda vettäkään, kun joka vesipisarassa sanotaan olevan kokonainen eläinmaailma? Basilleista puhumattakaan. Niitähän sinä nieleksit tuhansittain joka silmänräpäys. Eikö pitäisi enemmän armahtaa juuri niitä, jotka ovat pienimpiä? Vegetariaanit kyllä käyttävät kumipohjaisia kenkiä, etteivät matoja tallaisi kuoliaiksi, mutta samalla hengittäissään tappavat miljoonittain vielä turvattomampia otuksia, bakteerioita, mikroobeja, tuberkeleitä ja mitä he kaikki lienevät nimeltään. Vasta sitte sinustakin tulee täydellinen aatteen mies, kun lakkaat hengittämästä. Eikä tuo näy kaukana olevankaan enää."

Kun en vieläkään jaksanut mitään vastata, jatkoi Esa puhettaan:

"Kuka sen sitten on vetänyt tuon rajan eläinkunnan ja kasvikunnan välille? Jumalako? Ei, vaan ihmiset, luonnontutkijat, joissa ei ole kahta yksimielistä ja jotka joka kolmas vuosi panevat nurin kaikki vanhat järjestelmänsä. Alhaisinten eläinten ja kasvien raja on niin hämärä ja riidanalainen, että toinen lukee eläinkuntaan kuuluvaksi sen, minkä toinen pitää kasvina. Ja jokaisella on yhtä hyvä oikeus asettaa nämä tällaiset rajat oman mieltensä mukaan. Jos minulta kielletään muun kuin kasvien syönti, niin silloin minäkin vetäsen oman rajani: en lue eläinkuntaan muita kuin oman itseni ja syön kaikki muut, luen ne kasvikuntaan, näetkös."

Ponnistaen viimeisetkin voimani sain heikolla äänellä sanotuksi:

"Rakas Esa, hae jostain minulle hyvä *pihvi!*"

"Kyllä!" Mutta ennenkuin hän ennätti ovelle asti, lisäsin:

"*Puljonkia* myös. Viisi litraa puljonkia ... ja kahdeksan pihviä!"

"Saamas pitää!" vakuutti Esa ja läksi hankkimaan.

Kun hän palasi, horjuin elämän ja kuoleman vaiheilla. Mutta toivo piti yllä riutuvia elinvoimiani, kunnes pääsin pihvien kimppuun. Niin minä söin kuin nälkäinen — ei susi, vaan susilauma. Ja join puljonkia päälle. Näin "viimeiset tulivat pahemmaksi kuin ensimmäiset."

Nyt minä jo kykenin juttelemaankin.

"Sinä sanoit äsken", huomautin Esalle, "että söisit *kaikki* muut. — Siis ihmisetkin, mutta sitä et suinkaan tarkoittanut?"

"Miks' en söisi? Mikä niissä on vika, kun vaan tottuu! Tottuuhan sitä ostereihinkin, sammakkoihin ja onkimatoihin. Jotkut kansat syövät käärmeitä ja vaikka mitä. Mutta meillä haudataan maahan parasta lihaa, Helsingistäkin viedään Malmille junalastittain. Ja köyhät näkevät nälkää."

"Elä enää jatka, hyvä mies! Minulle alkaa tehdä pahaa."

Esa silloin kysyi, olinko lukenut tarkoin sen kirjoituksen, jonka aatteita olin ruvennut toteuttamaan, ja luki minulle painolla seuraavan kohdan siitä:

"Vaistonko varassa paremmat tunnelmamme ovatkin? Eihän vaistoon voi luottaa. — Varmasti voi. Vaisto on todisteluihin perustuvan tiedon avain."

"Sitä kohtaa minä en oikein ymmärtänyt", myönsin.

"Tuskin lie ymmärtänyt itse kirjoittajakaan, koska muun osan kirjoitusta on lörpötellyt tyhmyyksiä. Vaisto on luonnonkansoilla ainoa tiedon avain. Ja juuri se on heidät opettanut ihmissyöjiksi. Perheenjäsen, joka ei enää muulla tavoin voi hyödyttää eikä palvella omaisiaan, voi heille ainakin hankkia hyvän lähtöillallisen, rupeamalla itse paistiksi. Käytännöllisempää toki on hauska erojais-ateria kuin meidän kuivat ja ikävät hautajaiset."

Silloin tunsin horjuvani ja sanoin kuin Feliks Paavalille:

"Mene tällä haavalla matkaas, Esa, muuten saatat minut ihmissyöjäksi!"

Sitte ryhdyin puhdistamaan vuodettani. Totta puhuen, on kirpuntappo minulle aina ollut sangen mieluista huvia. Minulla ei ole aseita eikä tilaisuutta muuhun metsästykseen. Ja kirppua vastaan minulla on persoonallista vihaa. Ne ovat sellaisia salapurijoita. Niiltä puuttuu miehuutta antautua rehelliseen taisteluun ja vastata tekojensa seurauksista. Purevat ja sitte livistävät pakoon, tehden ilmeistä pilkkaa minusta. Sentähden minä aina tunnen petomaista nautintoa, oikein riemua, kun saan niistä jonkun kiini. Painan sitä peukalon kynnellä, painan kunnes pamahtaa, painan vaikka se maksaisi sieluni autuuden.

JONAS PARATIISISSA.

Viimeisen sairasteluni aikana minä tavallista syvällisemmin jouduin ajattelemaan uskonnollisia asioita. Eikä se ihme ollutkaan, kun olin jo niin heikkona.

Samalla vointini mukaan seurasin päivän tapahtumia sanomalehdistä. Siten muodostui näistä ja uskonnollisista mietteistäni sangen kummallisia ajatusyhtymiä, joista kenties kehittämällä olisi voinut saada syntymään jonkunlaista "käytännöllistä kristinoppia", samansuuntaista kuin amerikkalaisten pappien sanotaan saarnaavan ja jota joskus meilläkin kuulee.

Asian voin parhaiten valaista esimerkillä.

Sanomalehdissä herätti silloin erityistä huomiotani Lillen ja Erkon kuuluisa kunnianloukkausjuttu vanhaa Yrjö-Koskista vastaan. Sanomattomasti ihailin Jonas Castrénin asianajokykyä, kun hän sai Yrjö-

Koskisen tuomitukseksi *puhdistusvalalle*. Ajatelkaas — itsensä Yrjö-Koskisen! "Ei se ole paljasta sinua, se Jonas", tuumailin itsekseni.

Uskonnollisella alalla taas on minua aina enemmän vaivannut *syntiinlankeemuksen* ankara ongelma, joka — vaikka pääasiassa onkin aika visaa — kuitenkin sisältää muutamia hyvin sattuvia piirteitä ja erinomaisen käytännöllisiä saarna-aineksia.

En osaa tarkemmin selittää, kuinka nämä kaksi asiaa: Jonas Castrén pakottamassa Yrjö-Koskisen puhdistusvalalle ja syntiinlankeemuksen historia, sitte oikein kietoutuivatkaan yhteen ajatuksissani. Jonaksen synnillisyyden takia se ei tapahtunut, siitä olen varma, sillä ei kait hänellä sen enempää syntejä ole kuin hän kärsivällisyydellä kantaa jaksaa. Säännölliset pääkaupunkilaisen vanhanpojan perisyynnit sekä suuren asianajajan ja poliitikon tavalliset tekosynnit, ei muuta. Pikemmin lienee ajatusvärkkeihini vaikuttanut puhujien ja esitelmänpitäjien yleinen tapa lähteä alkuun maailman luomisesta, syntiinlankeemuksesta tahi viimeistäänkin vedenpaisumuksesta. Kaiketi he sen tekevät sitä varten, että kun lähdetään liikkeelle tuollaisista yleisesti tunnetuista kiintopisteistä, saadaan kuulijakunnan ajatukset mukaan. Silloin on hyvä toivo olemassa, että ne pysyvätkin mukana, vaikka sitte vähitellen kohottaisiin kauas ylös siintäviin korkeuksiin.

"Onko Jonas Aatamin lapsi?" Se kysymys minun ensimmäiseksi oli ratkaistava ajatuksissani. Asiaa hetken harkittuani sain vastaukseksi: "On se, mutta paljon edistynyt esi-isästään."

Tosin ilmeni Aatamissakin heikkoja lakimiehen taipumuksien alkeita, kun hän koetti lykätä syyn syntiinlankeemuksesta Jumalan itsensä niskoille. "Vaimo, *jonkas minulle annoit*, antoi minulle", hän selitti. Mutta tämä, sen aikaiseksi kylläkin terävä väitös, jäi kokonaan huomioon ottamatta, kun sitä ei tuotu esiin Jonaksen ponnella, varmuudella ja äänivaroilla. Kaikissa tapauksissa tämä hänen hapanoiva yrityksensä kuitenkin todistaa, että vanha Aatami on asianajajienkin kantaisä.

Monta tuhatta vuotta on kulunut Aatamin ajasta. Kehitys on tehnyt tehtävänsä kaikilla aloilla.

Olisipas ollut Jonas Aatamin housuissa! (Sanansaivartelijain varalle huomautan, että Aatamille tosiaan niinä aikoina tehtiin ensimmäiset housut.)

Aatami livisti pakoon, kun kuuli Jumalan äänen paratiisissa. Mutta jos sieltä vesakosta olisi hänen huutoonsa vastattu "*halloo!*" Jonaksen äänellä, olisi asia voinut saada ihan toisen käänteen.

Itse pääasiaa — kielletyn hedelmän ottamista — sitä Jonas ei suinkaan olisi noin vaan tunnustanut.

"Minua suuresti hämmästyttää", niin hän olisi vastannut, "kantajan röyhkeä esiintyminen — hämmästyttää sitäkin enemmän, kun kantaja rohkenee tehdä kunnialle käyvän syytöksensä ilman pienimpiäkään todistuksia. Tuokoon hän esille vierasmiehet julkean väitteensä tueksi, jos hänellä niitä on. Taikka esittäköön edes todistusvoimaisen luettelon, joka jonkunlaisella varmuudella selvittäisi sen perin tärkeän seikan, joka epäilemättä on pidettävä koko asian lähtökohtana: nimittäin *kuinka monta omenaa* puheenalaisessa puussa alkuansa on ollut, ja montako siinä on nyt. Sellaisen selvityksen puuttuessa täytyy minun leimata julkeaksi valheeksi se kantajan väitös, että yhtään omenaa ollenkaan on kadonnutkaan. Ja koska tämä väärä syytös ilmeisesti on tehty vastoin parempaa tietoa, ainoastaan ilkeydestä ja vahingoittamisen tarkoituksella, vaadin kantajalle ankarinta edesvastausta tästä törkeästä herjauksesta Rikoslain 27 luvun 1 pykälän mukaan sekä sitäpaitsi kulunkieni korvaamista vähintään tuhannella markalla. Saman vaatimuksen teen myös vaimoni puolesta, hänen laillisena edusmiehenänsä."

Tämmöisen murjovan puolustuksen jälkeen Jumala varmaankin olisi kiittänyt onneaan, jos edes puhdistusvalalla olisi saanut nahkansa pelastetuksi. Mutta koska "valalla voidaan vastata vaan ei kantaa", ei hänelle olisi voitu suoda tätäkään tilaisuutta puhdistamaan puoltansa. Hänen olisi armotta täytyntä kärsiä seuraukset varomattomasta ilmiannostaan.

Itse pääasia olisi tietysti toteennäyttämättömänä rauennut. Ihmiset istuisivat paratiisissa vielä tänäkin päivänä. Heitä eivät mitkään sapeliniekat olisi saaneet sieltä hädetyksi edes maaomistuksen nojalla, sillä Jonaksella on "maariita-asioissa taitavia ammattimiehiä" käytettävänä.

Oli se sentään vahinko, ettei Jonas sinä aikana sattunut paratiisiin!

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this

eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement

or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to

maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.